ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

Jovita GEČIENĖ

TEISĖS IR VADYBOS ABSOLVENTŲ ĮSIDARBINIMO GALIMYBIŲ LYGINAMASIS TYRIMAS

Magistro darbas

Šiauliai, 2005

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

TEISĖS IR VADYBOS ABSOLVENTŲ ĮSIDARBINIMO GALIMYBIŲ LYGINAMASIS TYRIMAS

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03S)

Magistro darbo autorius: ŠVM -3 gr. st. Jovita Gečienė

Vadovas: Prof. hab. dr. Rimantas Želvys

Recenzentas: …….

…….

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS

VADOVO ATSILIEPIMAS APIE MAGISTRO DARBĄ

2005...

Studentas(-ė)..
(vardas, pavardė)

Magistro darbo tema...
....
....

ATSILIEPIMAS

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

Vadovas ....
(parašas)   (vardas, pavardė, mokslinis laipsnis, pareigos)

SANTRAUKA

Jovita Gečienė

Teisės ir vadybos absolventų įsidarbinimo galimybių lyginamasis tyrimas

Magistro darbe, remiantis įvairiais šaltiniais, nagrinėjami teoriniai ir praktiniai universitetų bei kolegijų absolventų įsidarbinimo galimybes lemiantys veiksniai. Darbe išanalizuoti ir susisteminti įvairių užsienio ir Lietuvos autorių teoriniai ir praktiniai žmogiškojo kapitalo sukūrimo ir aukštojo išsilavinimo sistemos Lietuvoje tyrimai. Darbe tiriama dabartiniu metu aktuali universitetų ir kolegijų tinklo plėtros ir tarpusavio bendradarbiavimo problema. Atliktas teisės ir vadybos absolventų įsidarbinimo galimybių lyginamasis tyrimas, kuris buvo palygintas su kitais Lietuvoje atliktais tyrimais. Atliktas tyrimas patvirtino autorės suformuluotą hipotezę, kad universitetų ir kolegijų tų pačių specialybių absolventų įsidarbinimo glimybės ir padėtis darbo rinkoje skiriasi.

ZUSAMMENFASSUNG

Untersuchung über Anstellungsmöglichkeiten der Jura und Managementstudierenden.

In der Abschlussarbeit werden die theoretichen und praktischen Einwirkungen, die die Indienstnahme- Möglichkeiten von Hochschulabsolvierenden beeinflussen, analysiert. Dafür bedient man sich verschiedener Untersuchungen und Informationsquellen.

Im theoretischen Teil hat man die Studien der litauischen und ausländischen Wissenschaftlern über die Entwicklung des menschlichen Potentials analysiert und systematisiert. Hierbei wurden auch die Untersuchungen über Hochbildungssystems zusammengefasst. Daneben behandelt man ein heutzutage aktuelles Thema der Ausweitung des Lehranstaltsystems und die Problematik der Zusammenarbeit zwischen den Universitäten und anderen Hochschulen.

Bezüglich der Anstellungsmöglichkeiten und allgemein des Arbeitsmarktbedarfs an die Arbeitskräfte der Jura- und Managementberufe im Vergleich mit anderen Berufen wurde die Untersuchung durchgeführt. Die Ergebnisse haben die formulierte Annahme darüber, dass die Anstellungsmöglichkeiten und allgemein die Position auf dem Arbeitsmarkt der Absolventen der Universität und die der anderen Hochschulen unterschiedlich sind, bestätigt.

TURINYS

ĮVADAS……..……10
1. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO SUKŪRIMAS……....…….14
1.1. Pagrindinių sąvokų analizė……14
1.2 Žmogiškojo kapitalo sukūrimo teoriniai aspektai……...……16
1.3. ŽMOGIŠKOJO KAPITALO SUKŪRIMO PRIELAIDOS LIETUVOJE……....19
1.3.1. Besimokančiųjų statistikos dinamika.....21
1.3.2. Teisinė bazė.....24
1.3.3. Ekonominis kontekstas ir darbo rinka.....27
1.3.4. Aukštojo mokslo tradicijos…….30
1.3.5. Aukštųjų mokyklų materialinė, techninė bazė……...……33
1.3.6. Aukštųjų mokyklų išoriniai ryšiai……...……37
1.3.7. Bendras studijų programų įvertinimas……...…….38
2. ĮSIDARBINIMO GALIMYBĖS ATLIKTŲ TYRIMŲ IR APIBENDRINIMŲ KONTEKSTE……..…….42
2.1. Absolventų įsidarbinimo galimybiu tyrimų rezultatai……..……..42
2.1.1. Tyrimo anotacija…….……...42
2.1.2. Tyrimo imties charakterizavimas…….……..45
2.1.3. Specialybės pasirinkimą lemiantys veiksniai……...……..48
2.1.4. Absolventų nuomonė apie jų mokymosi įstaigą……...…….51
2.1.5. Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas…….……53
2.1.6. Absolventų lūkesčiai, susiję su būsima veikla po studijų baigimo……56
2.1.7. Suteiktų mokymo paslaugų ir įsidarbinimo galimybių vertinimas……64
3. ABSOLVENTŲ PADĖTIS DARBO RINKOJE……72
3.1. Teisės ir vadybos absolventų nuomonių ir padėties darbo rinkoje lyginamoji analizė: gauti rezultatai kitų tyrimų kontekste…….……81
IŠVADOS ……...…….88
REKOMENDACIJOS…….…….92
LITERATŪRA.....93
PRIEDAI 97

LENTELĖS

1 lentelė Pagrindinės anketų klausimų grupės

2 lentelė Respondentų studijų pasiekimų vertinimas pagal lytį (N=400)

3 lentelė Respondentų turima darbo patirtis, pagal studijuojamą specialybę (N=400)

4 lentelė Respondentų studijuojama specialybė pagal amžių (N=400)

5 lentelė Studijų programos pasirinkimo motyvų pasiskirstymas pagal lytį (N=400)

6 lentelė Mokymosi įstaigos vertinimas pagal lytį

7 lentelė Mokymosi įstaigos vertinimas pagal studijų pasiekimus

8 lentelė Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal lytį

9 lentelė Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal amžių

10 lentelė išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal turimą darbo patirtį

11 lentelė Absolventų atsakymas į klausimą "Ką ruošiatės veikti, pabaigę studijas?"pagal lytį

12 lentelė Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje? * Ką ruošiatės veikti pabaigę studijas

13 lentelė Darbo paieškos būdų pasirinkimas

14 lentelė Darbo paieškos būdai, pagal amžių

15 lentelė Darbo paieškos būdai, pagal lytį

16 lentelė Absolventų norima darbovietė pagal lytį

17 lentelė Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje? * Kokioje įstaigoje ruošiatės dirbti ar dirbate

18 lentelė Absolventų pageidaujamos pareigos būsimoje darbovietėje pagal lytį

19 lentelė Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje? * Kokių pareigų tikitės būsimoje darbovietėje

20 lentelė Labiau trūkstami gebėjimai profesiniame pasirengime, pagal amžių

21 lentelė Labiau trūkstami gebėjimai profesiniame pasirengime, pagal lytį

22 lentelė Absolventų stokojami įgūdžiai pagal amžių

23 lentelė Svarbiausi įsidarbinimo veiksniai pagal lytį

24 lentelė Kaip vertinate savo mokymo įstaigą? * Kokie, Jūsų nuomone, yra svarbiausi įsidarbinimo veiksniai

25 lentelė Atsakymas į klausimą "Kaip mokykla galėtų padėti Jums įsidarbinant?" pagal amžių

26 lentelė Atsakymas į klausimą "Kaip mokykla galėtų padėti Jums įsidarbinant?" pagal lytį

27 lentelė Kokią specialybę įgijote * Kokią mokymo įstaigą baigėte

28 lentelė Kokią specialybę įgijote * Ar įsidarbinote

29 lentelė Kokią mokymo įstaigą baigėte * Ar įsidarbinote

30 lentelė Kokią mokymo įstaigą baigėte * Ar dirbate pagal specialybę

31 lentelė Kokią mokymo įstaigą baigėte * Ar jūsų kvalifikacija atitinka darbo vietos reikalavimus

32 lentelė Kokią mokymo įstaigą baigėte * Kaip vertinate savo pasirengimą profesinei veiklai

33 lentelė Kokią specialybę įgijote * Ko Jums labiausiai stigo profesiniame pasirengime

34 lentelė Lietuvos absolventų labiausiai stokojami praktiniai gebėjimai absolventų ir darbdavių požiūriu

DIAGRAMOS

1 diagrama Švietimo finansavimas 1999-2004 m. (tūkst.Lt)
2 diagrama Studentų skaičiaus (tūkstančiais) dinamika 1993 – 2002 m.
3 diagrama Studentų skaičius tenkantis tūkstančiui gyventojų.
4 diagrama Kolegijų skaičiaus augimas 2000 – 2003 m.
5 diagrama Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=400)
6 diagrama Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=400)
7 diagrama Respondentų pasiskirstymas pagal pažangumo lygį (N=400)
8 diagrama Respondentų pasiskirstymas pagal studijuojamą specialybę (N=400)
9 diagrama Priežastys, lėmusios specialybės pasirinkimą (N=400)
10 diagrama Respondentų specialybę pasirinkti skatinę veiksniai pagal amžių (N=400)
11 diagrama Respondentų mokymosi įstaigos vertinimas pagal amžių
12 diagrama Mokymo įstaigos vertinimas 10-ties balų sistemoje pagal mokymosi instituciją
13 diagrama Galimybė keisti mokymosi įstaigą
14 diagrama Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal mokymosi įstaigas
15 diagrama Absolventų atsakymas į klausimą "Ką ruošiatės veikti, pabaigę studijas?"
16 diagrama Absolventų atsakymas į klausimą "Ką ruošiatės veikti, pabaigę studijas?" pagal amžių
17 diagrama Absolventų norima darbovietė
18 diagrama Absolventų norima darbovietė pagal amžių
19 diagrama Absolventų pageidaujamos pareigos būsimoje darbovietėje
20 diagrama Absolventų pageidaujamos pareigos būsimoje darbovietėje pagal amžių
21 diagrama Labiau trūkstami gebėjimai profesiniame pasirengime
22 diagrama Absolventų stokojami įgūdžiai
23 diagrama Svarbiausi įsidarbinimo veiksniai pagal amžių
24 diagrama Atsakymas į klausimą "Kaip mokykla galėtų padėti Jums įsidarbinant?"
25 diagrama Antrame tyrime dalyvavę absolventai pagal studijų kryptį
26 diagrama Antrame tyrime dalyvavę absolventai
27 diagrama Absolventų atsakymas į klausimą „Ar įsidarbinote?"
28 diagrama Respondentų atsakymas į klausimą "Ar dirbate pagal specialybę?"
29 diagrama Absolventai, įsidarbinusių pagal specialybę pasiskirstymas pagal studijų programas
30 diagrama Įgytos kvalifikacijos atitikimas darbo vietai (N=134)
31 diagrama Respondentų pasirengimo profesinei veiklai vertinimas (%)
32 diagrama Profesinio pasirengimo vertinimas, pagal studijų sritis

33 diagrama Absolventų nuomonės apie tai, ko jiems labiausiai stigo (%)

34 diagrama Labiausiai stokojamos žinios pagal mokymo institucijos tipą

ĮVADAS

Temos aktualumas ir tyrimo problema:

Vykstant Lietuvos ūkio restruktūrizacijai ir integracijai į Europos Sąjungos ekonomines struktūras, ypatingą reikšmę įgyja jo konkurentiškumas. Vienas iš esminių ūkio konkurentiškumo veiksnių yra žmogiškųjų išteklių kokybė, kurią užtikrinti padeda visų lygmenų, o ypač aukštasis, švietimas ir mokymas. Svarbiausi šiandieninės ekonomikos ir technologijų raidos reikalavimai ir eurointegracijos sąlygojami uždaviniai padaro aktualų ypač aukštos kvalifikacijos ir aukšto išsilavinimo lygio žmogiškųjų išteklių rengimą. Šiame procese lemiamas vaidmuo atitenka aukštosioms mokykloms. Šiuolaikinėje visuomenėje vis daugiau jaunų žmonių siekia įgyti aukštąjį išsilavinimą. Išryškėja dvi aukštojo mokslo rūšys: universitetinė ir neuniversitetinė. Iškyla aukštųjų mokyklų absolventų konkurencingumo darbo rinkoje problema. Vienas svarbiausių jauno žmogaus įvykių, turinčių įtakos tolesniam gyvenimui, yra pirmasis jo įsidarbinimas po studijų. Vienas svarbiausių visų aukštųjų mokyklų uždavinių yra padėti asmeniui įgyti profesinę kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinės visuomenės reikalavimus, poreikius bei asmeninių gebėjimų lygį. Be to reikėtų užakcentuoti tai, kad šiuolaikinėje visuomenėje visų pakopų švietimo paslaugos turi tarnauti gyventojų įsidarbinimo gebėjimų (employability) didinimui. Jauno žmogaus nedarbas (net ir dėl objektyvių priežasčių) žymia dalimi nuvertina švietimo sistemos paslaugas ir didina neefektyvias valstybės biudžeto išlaidas. Studijų turinio elementu tampa darbo motyvacijos formavimas. Jauno žmogaus padėtį darbo rinkoje sąlygoja iš vienos pusės - žinios ir įgūdžiai, iš kitos - atitinkama motyvacija dalyvauti ekonominėje veikloje. Lietuvoje, jaunimo integracijai į darbo rinką skiriama pakankamai mažai dėmesio, skirtingai negu kitose Europos Sąjungos šalyse. Londono ekonominių ir socialinių tyrimų institutas kartu su Berlyno technikos universitetu atliko tyrimus, kurių rezultatai leido padaryti išvadą, kad švietimo ir mokymo sistemų (ypatingai aukštojo mokslo) veiklos produktyvumas ir kokybė yra svarbiausi veiksniai, lemiantys šalies pramonės efektyvumą ir konkurentabilumą (Skills Shotages in Europe, 1994).

Technologijų raida, informacinės visuomenės kūrimasis, ekonominių ir darbo procesų internacionalizavimas labai padidino žmogiškojo kapitalo kokybės, kuri apima darbuotojų žinias ir įgūdžius, įgytus mokymo institucijose bei darbo vietoje, svarbą. (Erenberg, Smit, 1996). Šiuolaikinėje visuomenėje dominuoja ekonominiai, teisiniai santykiai. Kyla vis didesnis šių sričių specialistų poreikis tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje. Tuo pačiu daugėja ir mokymo įstaigų ruošiančių tokius specialistus. Fakultetai, kurie sulaukia daugiausiai stojančiųjų ir yra populiariausi visose aukštosiose mokyklose- tai ekonomikos, vadybos ir teisės. Šios specialybės šiuolaikinėje visuomenėje laikomos naudingiausiomis, populiariausiomis. Beveik kiekviename universitete ar kolegijoje yra ruošiami šių specialybių absolventai. Iškyla problema, koks šių specialistų paruošimo

lygis, kokios jų įsidarbinimo galimybės, perspektyvos ateityje. Rinkoje didėja kvalifikacijos, kurią suteikia aukštosios mokyklos poreikis. Kadangi specialistai, baigę įvairias aukštojo mokslo institucijas, turi skirtingas įsidarbinimo galimybes ir yra skirtingai vertinami darbdavių, tikslinga tirti jų padėtį darbo rinkoje ne tik pagal studijų kryptis, bet ir pagal baigtas aukštąsias mokyklas. Dirbantiems šiuolaikinės poindustrinės visuomenės sąlygomis reikalinga universalaus pobūdžio kvalifikacija ir kompetencija, kuri leistų gerai prisitaikyti prie kintančių darbo sąlygų, mokėti atitinkamai reaguoti į pokyčius. Kitas svarbus šiandieninio veiklos pasaulio reikalavimas- kūrybiniai gebėjimai. Jie apima techninę kūrybą, originalių sprendimų paiešką, mokėjimą pritaikyti naujus atradimus, tinkamai reaguoti į netipines situacijas. Didelę paklausą šiuolaikinėje darbo rinkoje turi plataus profilio specialistai, kurie gali atlikti įvairias funkcijas, tiek vadovo, tiek vadybininko, turintys teisinių ir ekonominių žinių bei įgūdžių (Ekonmika truda i trudovie otnošenija 1996).Universitetų rengiamų specialistų profilis yra platesnis, tačiau kolegijos išleidžia daugiau praktinių įgūdžių turinčius studentus. Įdomi darbdavių nuomonė, jų pasirinkimas. Svarbu pasižiūrėti, kokia reali padėtis šiuo metu yra darbo rinkoje. Kaip universitetų ir kolegijų absolventai konkuruoja ieškodami darbo, kokios jų startinės pozicijos.

Temos naujumas ir mokslinis aktualumas:

Kadangi specialistai, baigę aukštąjį mokslą, turi skirtingas įsidarbinimo galimybes, tikslinga tirti jų padėtį darbo rinkoje ne tik pagal studijų kryptis, bet ir pagal studijų programų grupes bei studijų programas. Mokslinėje literatūroje yra pateikta pakankamai daug tyrimų, susijusių su vadybos ir teisės absolventų įsidarbinimo galimybėmis, įvertinančių jas. Tačiau atsiradus tokiam pakankamai naujam reiškiniui Lietuvoje kaip kolegijos, neuniversitetinis aukštasis mokslas, iškilo reikiamybė palyginti universitetų ir kolegijų tų pačių specialybių absolventų įsidarbinimo galimybes ir jų konkurencingumą darbo rinkoje. Šių mokymosi institucijų studentų nuomonę apie jų mokymosi įstaigą, jų ateities planus bei vizijas, o taip pat jų prognozes dėl savo vietos darbo rinkoje. Tuo pačiu galima palyginti jų lūkesčius ir gautus rezultatus, bei darbdavių nuomones ir įvertinimus.

Tyrimo objektas:

Universitetų bei kolegijų Teisės ir vadybos absolventų nuomonės apie jų mokymosi įstaigas ir įsidarbinimo galimybės.

Tyrimo dalykas:

Studentų pasirinktos mokymo įstaigos vertinimas ir šių mokyklų absolventų konkurencingumas darbo rinkoje.

Tyrimo tikslas:

Atlikti teisės ir vadybos absolventų nuomonių apie mokymosi įstaigą ir įsidarbinimo galimybių lyginamąjį tyrimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti subjektyvų studentų nuomonių apie jų mokymosi įstaigą įsidarbinimo galimybes.
2. Palyginti rezultatus gautus įvertinus subjektyvias studentų įsidarbinimo galimybes.
3. Nustatyti realias studentų įsidarbinimo galimybes.
4. Nustatyti ryšį tarp subjektyvaus ir realaus teisės ir vadybos specialistų įsidarbinimo galimybių vertinimo.
5. Palyginti universitetų bei kolegijų absolventų nuomones ir įsidarbinimo galimybes.

Šio darbo **hipotezė:**

Atlikus teisės ir vadybos absolventų nuomonių ir įsidarbinimo galimybių lyginamąją analizę, turėtų išryškėti kolegijų ir universitetų absolventų padėties darbo rinkoje skirtumai.

Tiriamieji:

Vilniaus universiteto, Mykolo Romerio universiteto, Vilniaus teisės ir verslo kolegijos, Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos teisės ir verslo vadybos ir administravimo specialybių absolventai. Tiriamųjų skaičius – 400.

Tyrimų bazė: metodologija, metodika, strategija:

Darbe naudota mokslinės literatūros šaltinių analizė buvo atlikta siekiant išnagrinėti literatūros šaltinius, susijusius su nagrinėjama tema, aptarti tyrimų rezultatus bei juos palyginti su kitų autorių, atlikusių panašaus pobūdžio tyrimus, duomenimis.

Tyrimas buvo vykdomas pagal tokią *strateginę tyrimo proceso schemą*: *pirmiausiai* buvo nustatyta reikalinga informacija; *antra* - pasirinktas duomenų rinkimo metodas – standartizuota ir pusiau standartizuota studentų apklausa raštu; bei elektroniniu paštu ir telefonu, *trečia* – vykdytas duomenų rinkimas; *ketvirta* - gautų duomenų apdorojimas ir analizė; *penkta* - išvadų ir siūlymų formulavimas.

Pilotažinio tyrimo metu buvo atliktas sudarytos anketos *validumo* patikrinimas. Tai leido išvengti klausimų formulavimo neaiškumų ir netikslumų. Įvertinus respondentų pastabas, anketa buvo koreguojama. Po to buvo vykdoma apklausa.

Anketavimas vyko raštu, apklausiant studentus universitetuose bei kolegijose. Vieno asmens apklausa truko nuo 10 iki 20 minučių.

Rezultatų naujumas, jų teorinis ir praktinis reikšmingumas*:*

Atlikti tyrimai bei gautos išvados turėtų sudominti mokslo įstaigas, kurios rengia teisės bei vadybos specialistus, o taip pat švietimo politikus, kurie domisi aukštojo mokslo dvinariškumo problema. Gauti rezultatai suteikia galimybę susipažinti su tiriamų mokslo įstaigų absolventų vertinimais, bei jų padėtimi darbo rinkoje.

1.ŽMOGIŠKOJO KAPITALO SUKŪRIMAS

1.1. Pagrindinių sąvokų analizė

A

Absolventas – asmuo, kuris baigia arba yra neseniai baigęs aukštąją mokyklą;

Analizė – tyrimas, kruopštus aplinkybių bei priežasčių nustatymas;

Aplinka – fizinės, socialinės sąlygos;

Autonomija - teisė patiems apsispręsti ir tvarkytis kurioje nors srityje; savivalda, nepriklausomybė, savarankiškumas;

B

Bolonijos deklaracija – 1999 m. 31 Europos šalių švietimo ministrų pasirašyta deklaracija, numačiusi pagrindinius tikslus ir gaires, kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę;

D

Dinamika – kokio nors reiškinio kitimas, raida, ko nors eiga;

F

Finansavimas – finansų teikimas;

G

Gebėjimas – mokėjimas, galėjimas;

H

Hipotezė – neįrodytas ir patikrinimo reikalaujantis atskirų procesų ar įvykių bei jų galimos sekos aiškinimas;

I

Įgūdžiai – kartojimu įgyti sugebėjimai automatiškai atlikti kurį nors veiksmą;

Institucija – visuomeninė įstaiga;

Institucinė autonomija - tam tikras statusas, kuris reiškia, kad yra tam tikros veiklos sritys, laisvos nuo vykdomosios valdžios kontrolės;

Investavimas – lėšų įdėjimas;

K

Kapitalas – kieno nors turimas turtas, vertybės;

Kolegija – aukštoji neuniversitetinė mokykla;

Konkurencija – varžymasis dėl pirmavimo;

Konkurentai - kas konkuruoja, varžovai

Kontekstas – ištrauka iš kurios tiksliai suprantama atskiro žodžio arba sakinio reikšmė;

Konvencija – valstybių sutartis kuriuo nors reikalu;

M

Materialinė bazė – daiktinis, piniginis, disponuojamas turtas;

Misija – atsakingas uždavinys, paskirtis, pašaukimas;

Motyvacija – skatinimas, veiklos pagrindimas;

P

Plėtra – plėtotė, raida;

Prioritetas – kažko pirmenybė laiko atžvilgiu;

R

Reforma - pertvarkymas, pakeitimas**;**

Respondentas – tyrimo dalyvis, užpildęs anketą;

Rinka - prekių mainų sfera; pagal mainų objektą;

S

Sektorius – krašto ūkio dalis, turinti tam tikrų ekonominių ar socialinių bruožų;

Specialistas – žmogus, turintis specialybę ar profesiją;

Statutas – taisyklių rinkinys;

Studentas – aukštosios mokyklos klausytojas;

Subjektas – fizinis ar juridinis asmuo;

Subjektyvus vertinimas -

Sutartis – dviejų ar daugiau susitarimas dėl ko nors;

U

Universitetas – aukštoji mokykla su įvairių specialybių skyriais;

V

Veikla – sąmoningai organizuoti veiksmai, siekiant nustatytų uždavinių ar tikslų įgyvendinimo;

Visuomenė - istoriškai susidariusi visuma žmonių, kuriuos jungia gamybiniai santykiai;

Ž

Žinių visuomenė - visuomenė, kurioje daug veiklos sričių yra žiniomis grindžiamos veiklos;

Daugumai žmonių žodis kapitalas reiškia sąskaitą banke, šimtus akcijų biržoje arba įvairias gamyklas. Visa tai yra kapitalo formos ta prasme, kad visa tai yra turtas, kuris duoda pajamas ir kita vertingą išeigą per ilgą laiko tarpą.

Tačiau šios apčiuopiamos kapitalo formos nėra vienintelės. Mokslas, kompiuterių kursai, medicinos išlaidos bei įvairios paskaitos taip pat yra kapitalas. Taip yra todėl, kad tai pakelia uždarbį, pagerina sveikatą arba duoda naudos geriems žmonių įpročiams visam likusiam gyvenimui. Todėl ekonomistai švietimo, mokymo, medicinos ir kitas išlaidas traktuoja kaip investiciją į žmogiškąjį kapitalą. Tai yra vadinama žmogiškuoju kapitalu todėl, kad žmonės negali būti atskirti nuo savo žinių, įgūdžių, sveikatos ar vertybių taip, kaip gali būti atskirti nuo savo finansinio ar fizinio turto. Švietimas ir mokslas yra svarbiausios investicijos į žmogiškąjį kapitalą. Dauguma tyrimų parodė, kad vidurinis ir aukštasis išsilavinimai smarkiai padidina žmonių pajamas, netgi po to kai apskaičiuojama tiesioginė ir netiesioginė metinė mokslų savikaina ir netgi po to kai susitaikoma su faktu, kad žmonės turintys aukštesnį išsilavinimą turi didesnį IQ, bei labiau išsilavinusius ir turtingesnius tėvus.[1] Labiau išsilavinusių žmonių uždarbis beveik visada yra gerokai didesnis nei vidutinis netgi mažiau išsivysčiusiose šalyse. Žmogiškasis kapitalas – tai ne tik įgūdžių, žinių,gabumų, kuriais disponuoja žmogus, visuma. Pirmiausia, tai sukauptų įgūdžių,žinių, gabumų atsargos. Antra, tai tokios įgūdžių, žinių ir gabumų atsargos, kurios yra tikslingai žmogaus naudojamos vienoje ar kitoje visuomeninės reprodukcijos sferoje ir skatinančios darbo našumo bei gamybos augimą. Trečia, tikslingas šių atsargų panaudojimas lemia darbininkų darbo užmokesčio (pajamų) augimą. Ketvirta, pajamų augimas stimuliuoja investicijas į sveikatą ir išsilavinimą. Tuo pagrindu kaupiamos naujų žinių, įgūdžių ir motyvacijos atsargos, kurios ateityje bus efektyviai naudojamos. Motyvacijos yra labai svarbios ir būtinos tam, kad žmogiškojo kapitalo reprodukcijos (formavimo, kaupimo, panaudojimo, papildymo, investavimo) procesas turėtų visiškai užbaigtą pavidalą.

1.2.Žmogiškojo kapitalo sukūrimo teoriniai aspektai

Šiandieninėje Europos Sąjungoje mes gyvename žinių visuomenėje. Daugelis, tikriausiai visi žmonės sutiktų su tuo teiginiu, bet tai sakydamas turėtų omenyje daugelį skirtingų dalykų. Šiandienos žinių visuomenė turi būti ir yra vertinama ES darbo ir socialinė politikos plotmėje. Žinių visuomenė veikia individus taip, kaip žmogus gyvena ir dirba. Žmonėms reikia tam tikrų gebėjimų dirbti efektyviau, darbo vietos ir kitos struktūros turi būti tinkamai sutvarkytos, tam kad gauti geriausią naudą iš žinių visuomenės.

[1] Kevin Denny (2003)The effects of human capital on social capital

Žmogiškasis kapitalas gali būti apibūdinamas kaip žinios, gebėjimai, kompetencija ir savybės įkūnytos žmonėse kurie palengvina ekonomikos kūrimą, socialinį ir asmeninį gerbūvį. Žmogiškasis kapitalas yra artimai susijęs su dirbančiojo kvalifikacija ir paaiškina kodėl vienas darbuotojas yra produktyvesnis dirbdamas su ta pačia įranga , nei kitas. Žmogiškasis kapitalas gali būti matomas kaip esminis indėlis į žiniomis paremtą ekonomiką. Žmogiškasis ir socialinis kapitalas yra tiesiogiai susiję ir politikams reikia svarstyti kaip garantuoti optimalias investicijas. Žmogiškojo ir socialinio kapitalo aspektai sukelia konkrečias svarstymus darbdaviams. Žinių visuomenės koncepcija nėra nauja. 1945 F.A. Hayek parašė straipsnį "Žinių visuomenės nauda"[2]. kuriame pabrėžė žinių svarbą. 1957 Peter Drucker , kuris daugumai žinovų tikriausia yra žinių visuomenės guru, parašė: "produktyvus darbas šiuolaikinėje visuomenėje ir ekonomika dirba naudodama viziją ir idėją – darbas kuris yra pamatas mąstymo (proto) labiau nei ranka."[3] Bet šiuolaikinė žinių visuomenė yra šis tas truputį skirtingo daugiau specifiško. Žinios ir informacija tapo organizacijų pamatu ir ekonominio ir socialinio darbo raida. Žmogiškojo kapitalo teorija yra nauja šiuolaikinės ekonomikos teorijos koncepcija, kuri nagrinėja darbo jėgos formavimo ir kokybės problemas. Nors šios teorijos apraiškų pastebima ir XX a. pradžios ekonomistų darbuose, tačiau kaip vienalytė ir atskira teorija ji susiformavo pareitojo amžiaus 6-ojo dešimtmečio pabaigoje – 7-ojo pradžioje. Jos pradininkai – amerikiečių mokslininkai: S. Beckeris, B. Weisbroodas, D. Minceris, L. Chansenas, T. Schultzas. Šie ekonomistai savo darbuose suformavo šios teorijos branduolį ir padarė ją mokslo tyrinėjimų objektu. Oficiali žmogiškojo kapitalo teorijos gimimo data siejama su 1962 metų žurnalo “The journal of political economy” spalio mėnesio priede išspausdinta straipsnių serija apie žmogiškojo kapitalo teorijos pagrindines problemas. Ši teorija atspindi kokybiškai naujos darbo jėgos formavimo problemas mokslinės-techninės revoliucijos ir visuomenės pažangos sąlygomis, kuri kelia padidintus reikalavimus darbuotojų profesiniam pasirengimui ir jų bendrojo išsilavinimo lygiui. Tai glaudžiai susiję su išlaidų švietimui didinimu, valstybės vaidmens didinimu darbo jėgos formavimo procesuose.

Mokslinės-techninės revoliucijos sąlygomis, XXI a. žmogiškojo kapitalo, išsilavinimo bei darbo jėgos kvalifikacijos klausimas iškyla ypač aštriai. Nuolat keičiasi protinės ir fizinės veiklos elementų santykis žmonių darbe, nes sparčiai didėja protinio darbo dalis. Jei manufaktūrinės gamybos sąlygomis iš žmogaus buvo reikalaujama raumenų jėgos, ištvermingumo, virtuoziškumo, o darbuotojo gamybinis patyrimas turėjo didesnę reikšmę negu jo išsilavinimas, tai šiandienos sąlygomis akivaizdu, kad darbuotojo išsilavinimas bei kvalifikacija turi lemiamą reikšmę jo darbo

---

[2] American Economic Review XXXV No 4, September 1945 – pp 519-30.

[3] Landmarks of Tomorrow, Harper and Row, 1957 (although somewhat perversely in November 2001 in The Economist he was writing that "the next society will be the knowledge society.")

kokybei ir karjeros galimybėms. Šiuolaikinio darbininko kvalifikacijos lygio išsivysčiusiose šalyse pagrindiniu kriterijumi tapo jo bendrasis išsilavinimas, o ne stažas ir vykdomo darbo pobūdis, kaip buvo anksčiau. Mokslo pagrindų išmanymas suteikia darbininkui galimybę prisitaikyti prie naujų gamybos sąlygų arba įsigyti naują specialybę. Žmogiškojo kapitalo teorijos branduolį sudaro teiginys apie analogiją tarp darbo jėgos ir kapitalo formavimo procesų. Šios teorijos tyrinėtojai žmogiškąjį kapitalą supranta kaip žinias, įgūdžius ir kitus žmogaus sugebėjimus, didinančius produkciją ir pajamas. Išlaidos švietimui, kvalifikacijos įgijimui bei medicininiam aptarnavimui turi būti priskiriamos prie investicijų į žmones, duodančių atitinkamą bendrojo nacionalinio produkto prieaugį. Kuo didesnį išsilavinimą žmogus gauna, kuo aukštesnės kvalifikacijos yra jo profesinis pasirengimas, tuo lengviau jis prisitaiko prie šiuolaikinės gamybos reikalavimų, besikeičiančios darbo rinkos poreikių. Taigi,daugumos autorių teigimu, žmogiškasis kapitalas yra kapitalo forma, kadangi jis yra būsimų patenkinimų šaltinis. Jis žmogiškas, kadangi yra žmogaus sudėtinė dalis. T. Schultzo, vieno šios teorijos kūrėjų, teigimu žmonių resursai vienais požymiais yra panašūs į gamtinius resursus, kitais – į fizinį kapitalą. Pirminėje formoje žmogus, kaip ir gamtos resursai, neduoda ekonominio efekto. Tik gavęs atitinkamą tam tikrų žinių kiekį, jis įgyja kapitalo kokybę. Todėl, didėjant išlaidoms darbo jėgos kokybės gerinimui, darbas kaip gamybos veiksnys palaipsniui virsta žmogiškuoju kapitalu.

Nagrinėjant žmogiškojo kapitalo teoriją, matyti, kad švietimas, kaip žmogaus kokybės gerinimo būdas, suteikiantis individui daugiau gebėjimų ir galimybių efektyviai savirealizacijai, turi labai didelę reikšmę žiūrint į žmogų ne vien kaip į atskirą socialinį vienetą, bet kaip į vieną iš pagrindinių veiksnių šalies ekonominio potencialo vystyme ir maksimaliame jo realizavime. Valstybė, kuri išlaidas švietimui ir mokslui supranta kaip investiciją ir šalies ekonominio klestėjimo bei žmonių gerovės pagrindą, yra pažangi ir pereina prie kokybiškai naujo politinio, ekonominio, kultūrinio gyvenimo lygio. Tačiau lėšos skiriamos švietimui turi būti tikslingai ir optimaliai paskirstomos bei gerai administruojamos. Tam reikalinga ilgalaikė švietimo vystymo strategija, nustatant prioritetines vystymosi kryptis, darant efektyvias švietimo reformas, užtikrinant strateginių švietimo ir mokslo krypčių pakankamą ir savalaikį finansavimą. Tai ypač aktualu tokioms valstybėms kaip Lietuva, turinčioms skurdžius gamtinius išteklius ir galinčioms gyventi tik iš savo intelektinio potencialo. Aptarus švietimą, kaip žmogiškojo kapitalo teorijos dalį, matyti, kad jo vaidmuo yra neginčijamas, tačiau iškyla svarbus klausimas, kaip efektyviai ir kaip ilgai tas investuotas kapitalas bus naudojamas.

1.3. Žmogiškojo kapitalo sukūrimo prielaidos Lietuvoje

Tam tikras investavimas į žmogų prasideda vos jam gimus. Tėvai, priklausomai nuo jų galimybių, nuo pat mažens gali pradėti formuoti ir vystyti tam tikrus vaiko gebėjimus, kurie vėliau gali duoti naudą. Todėl toks vaikas, kuris auga geresnėmis sąlygomis yra geriau prižiūrimas, turi daug daugiau galimybių ateityje. Žinoma, kad dalis jo gebėjimų ir tuo pačiu jo padėtis ateityje priklauso nuo jo įgimtų savybių, tačiau žiūrint globaliai galima teigti, kad įgimtų gebėjimų pasiskirstymas yra panašus, suprantama, kad ankstyvos investicijos į vaiką suteikia jam geresnes starto pozicijas ir kelia jo kokybę.

Kitas investavimo į žmogų etapas yra investavimas į švietimą. Nekelia abejonių tai, kad lavinimas mokykloje pirmiausia yra investicija, reikalaujanti nemažų piniginių įdėjimų, todėl būtų didelė klaida laikyti visas išlaidas švietimui einamuoju vartojimu. Taip pat klaidinga valstybės išlaidas mokykliniam lavinimui priskirti prie biudžeto finansuojamos "gerovės" išlaidų ir manyti, kad ištekliai, naudojami mokymuisi, tėra biudžeto mažinimas. Pinigai, išleisti švietimui, investavimui į žmonių kokybę, yra labai gera investicija, ateityje galinti nulemti valstybės ekonominę padėtį. Todėl netgi neturtingos valstybės, suprantančios švietimo strateginę reikšmę, stengiasi šia kryptimi negailėti lėšų ir kelti žmonių išsilavinimą. Mokymasis yra daug daugiau nei vartojimas. Mokymusi siekiama ne vien pasitenkinimo ir naudos. Priešingai, visuomeninės ir privačios mokymosi išlaidos yra tikslingai skirtos įgyti žmogiškajam kapitalui, kuris ateityje teiks paslaugas. Šios paslaugos pavirs būsimu uždarbiu, sugebėjimu savarankiškai uždirbti, tvarkyti namų ūkį ir būsimu vartojimo pasitenkinimu. Nors plačiai paplitusi nuomonė, kad investavimas į gyventojų švietimą ir žmonių kokybės kėlimą yra naudingas ir būtinas, tačiau negalima investuoti aklai. Kadangi ištekliai yra riboti, investuojant pinigus į švietimą, įvairias jo formas, svarbu apskaičiuoti, kiek ir kur nukreipti lėšų, atsižvelgiant į tai, kaip greitai tos investicijos atsipirks ir teiks grįžtamąją naudą.

Klaidinga manyti, kad investavimas į švietimą yra vien valstybės reikalas. Labai daug lėšų investuojama tiesiogiai. Tėvai (globėjai) skiria tam tikrą savo pajamų dalį savo vaikų mokymui: mokymo priemonėms įsigyti, mokymuisi geresnėse mokyklose, samdant privačius mokytojus. Taip pat didelę reikšmę turi papildomas mokymasis, kuris dažniausiai nėra valstybės finansuojamas. Todėl tuo turi rūpintis patys tėvai. Yra daug mokslinių tyrimų, kuriuose parodoma, kad papildomas mokymasis neabejotinai didina verslumą. T. Schultzas teigia, kad sėkmingas mokymasis mokykloje turi teigiamą įtaką verslumo didinimui ekonomikos modernizavimu sąlygomis. Kadangi bendrasis vidurinis išsilavinimas daugumoje išsivysčiusių šalių yra privalomas ir iš dalies arba pilnai finansuojamas valstybės, jis yra prieinamas daugumai gyventojų. Todėl žiūrint globaliai, kiekvienas vaikas gali gauti panašaus lygio išsilavinimą, kurio kokybinės

charakteristikos bus panašios. Visai kita padėtis yra su profesinio ir aukštojo išsilavinimo įgijimu. Kiekviena investicija į aukštąjį mokslą, nesvarbu, kokia forma ji įgyta, duos rezultatus tik ateityje. Dėl to ji siejama su rizika ir netikrumu. Be to, aukštasis išsilavinimas nėra visiems prieinamas ne tik dėl negalėjimo papildomai investuoti, bet ir dėl to, kad vietų skaičius yra ribotas, o stojančiajam yra keliami konkretūs reikalavimai. Nors vietų skaičius yra ribotas ir šios rūšies investicijos yra rizikingos, aukštojo mokslo paklausa yra didelė ir nuolat didėja. Ši žmonių vidinė iniciatyva siekti aukštojo mokslo yra sietina su nuolat besikeičiančios darbo rinkos tendencijomis, kur nuolat auga aukštos kvalifikacijos specialistų paklausa ir mažėja nekvalifikuotos darbo jėgos poreikis. Aukštojo mokslo įgijimo poreikį patvirtina ir tai, kad apie pusė abiturientų pasirenka tolesnį mokymąsi aukštojoje mokykloje. Toks abiturientų suinteresuotumas įgyti aukštąjį išsilavinimą negali būti aiškinimas vien aukštu jų sąmoningumu, bet greičiau prasidėjusia sparčia visuomenės kokybine raida ir nenoru nuo jos atsilikti. Ateities perspektyvas lems daugiausia įgytos žinios ir kvalifikacija, o ne kiti veiksniai. Pastaraisiais metais išsilavinimo, ypač aukštojo, vertė kyla. Tokiomis sąlygomis investavimas į mokslą įgauna naują mastą. Tėvai stengiasi suteikti savo atžaloms kuo geresnį išsilavinimą, tam dažnai skirdami didelę dalį savo pajamų ir atsisakydami kartais net būtiniausių dalykų. Tokiu būdu, darydami investicijas į žmogiškąjį kapitalą, jie tikisi, kad jos atsipirks, nors

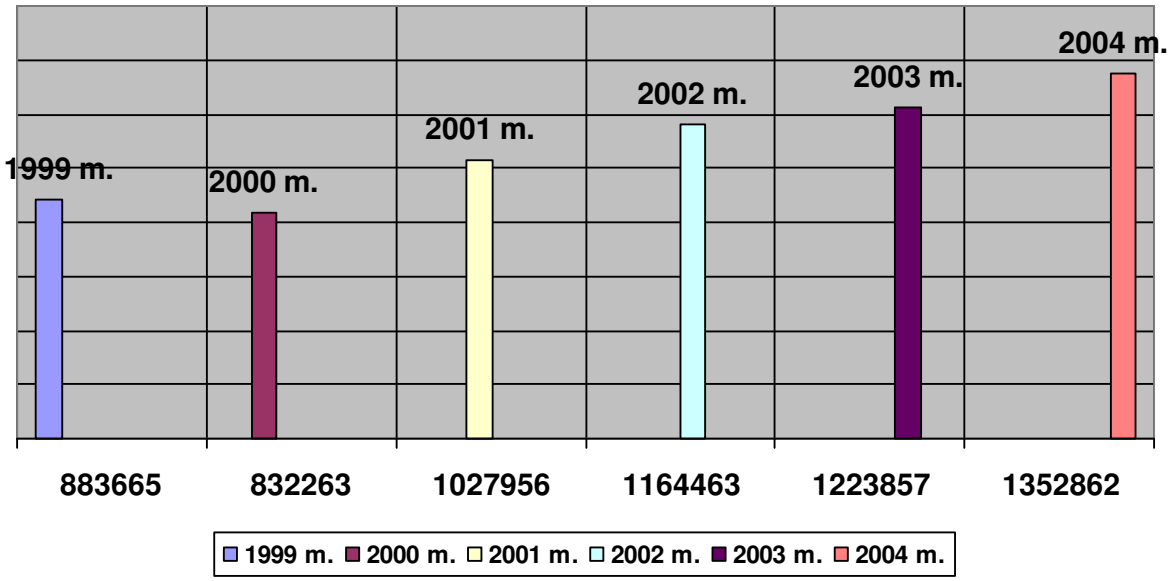

šios investicijos turi netikrumo ir rizikos, kas skaudžiai atsiliepia šeimos biudžetui. Pastaraisiais metais Lietuvoje išlaidos švietimui ženkliai kilo (žr. 1 diagramą).

1diagrama: Švietimo finansavimas 1999-2004 m. (tūkst.Lt)

Žinių kaupimo galimybes apsprendžia švietimo potencialas, kuris gali būti apibūdintas kaip šalies gyventojų pasiektas bendrojo išsilavinimo ir profesinio parengimo lygis ir kaip resursai naudojami tolesniam šio lygio didinimui, sutinkamai su objektyviais visuomenės gamybos poreikiais. Švietimo potencialo jokiu būdu negalima atskirti nuo mokslo potencialo, nes jie

glaudžiai susiję. Nuo švietimo ir mokslo potencialo išsivystymo lygio priklauso bet kurios šalies gamybinio potencialo didinimo tempai ir jo naudojimo efektyvumas. Pagrindinę vietą švietimo potenciale užima švietimo fondas – gyventojų realiai sukauptos žinių atsargos, natūrine arba vertine išraiška. Šio fondo formavimas yra neatskiriama ir būtina visuomenės reprodukcijos dalis. Švietimo fondą natūrine išraiška parodo įvairūs rodikliai. Jo kokybinė sudėtis apibūdinama įvairių dirbančių gyventojų grupių su vienodu išsilavinimu lyginamuoju svoriu bendroje darbo jėgos struktūroje. Galimi ir kiti rodikliai, apibūdinantys švietimo fondą tiek kiekybiniu, tiek ir kokybiniu požiūriais. Taikant tam tikrus metodus, švietimo fondą galima išreikšti vertine išraiška. Viena iš tokių metodikų gali būti naudojama remiantis švietimo vertės (kainos) skaičiavimu, panaudojant gamybos alternatyvių išlaidų koncepciją. Todėl, sparčiai vystantis technologijoms, mokslui bei kintant gamybos ir administravimo sąlygoms, visuomeninė gamyba reikalauja ne tik darbuotojų techninio aprūpinimo, bet ir jiems būtinų žinių suteikimo, šalies švietimo bendrojo fondo didinimo. Švietimo fondas savo ekonomine prigimtimi ir dydžiu gali būti lyginamas su pagrindiniu kapitalu ir savo vystymosi tempais net lenkia pastarąjį. Nagrinėjant kiekybinius švietimo fondo aspektus, būtina atsižvelgti ir paminėti švietimo potencialo pagrindinius veiksnius:

- Bendrasis dirbančiųjų skaičius šalyje (pagal įvairius lygius ir švietimo rūšį);
- Moksleivių skaičius, lyginant su gyventojų skaičiumi;
- Moksleivių skaičius, lyginant su atitinkamo amžiaus gyventojų grupių skaičiumi (lankančių mokyklą mokyklinio amžiaus vaikų procentas); Mokymosi dienų skaičius per metus;
- Moksleivių skaičius, tenkantis vienam mokytojui (pagal švietimo lygius);
- Išlaidos vienam moksleiviui, lyginant su BNP vienam gyventojui;
- Bendros išlaidos švietimui;
- Išlaidų dalis BNP;
- Mokymo įstaigų tinklas ir materialinė bazė;
- Moksliniai tyrinėjimai, atliekami mokymo įstaigose (jų būklė, mastai, poveikis mokymo kokybei ir kadrų ruošimui).

1.3.1 Besimokančiųjų statistikos dinamika

Nuo 1996m. iki 2004m. Lietuvoje studentų skaičius išaugo nuo 58 tūkst. iki 180 tūkst. Išsilavinimo siekiantys jaunuoliai šturmuoja Lietuvos aukštąsias mokyklas, noriai priimančias beveik visus pasiryžusius studijuoti – dieninėms, vakarinėms, neakivaizdinėms studijoms. Neturintys pinigų gabūs jaunuoliai bando patekti į valstybės finansuojamas studijų vietas, labiau pasiturintys gali rinktis mokamas studijas – privačiose aukštosiose mokyklose arba neakivaizdines, vakarines valstybiniuose universitetuose.

Šalies gyventojų ir studentų, baigusių vidurinį mokslą ir siekiančių aukštesnio išsilavinimo, skaičiaus santykis rodo šalies aukštojo mokslo išplėtojimo lygį ir prieinamumą, t. y. valstybės sudaromas sąlygas studijuoti, taip pat netiesiogiai – visuomenės kultūrinės brandos lygį. Pagal abiturientų įstojančių į aukštąsias mokyklas sakaičių, Lietuvą lenkia vos viena kita valstybė. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tuo, jog mokslas laikomas vertybe, jog visuomenėje yra daug išsilavinusių žmonių, reikia tik džiaugtis. Tačiau tame slypi ir daug pavojų. Lietuvos mokslo tarybos nario Vytauto Daujočio teigimu, priimant beveik visus abiturientus į aukštąsias mokyklas, iškreipiama darbo rinka. Jau šiuo metu yra pasigendama statybininkų, vairuotojų ar kitų aukštojo išsilavinimo nereikalaujančių specialybių žmonių. Į universitetus priimama beveik 80 procentų abiturientų. Visus spaudžiame siekti aukščiausio lygio, tačiau žmonės ne vienodai gabūs studijoms. Dalis studentų nesugeba išmokti, tačiau jiems vis tiek teikiami diplomai. Stengiamasi jų neišmesti, nes nuo žmonių skaičiaus priklauso finansavimas. Palyginimui paprastai teikiami absoliutūs skaičiai 10 000 gyventojų ir procentinė dalis. Studentų skaičiaus kitimui per pastaruosius metus būdinga augimo tendencija (2 diagrama.). Jau dabar Lietuva patenka į pasaulio dešimtuką pagal studentų skaičių tenkantį tūkstančiui gyventojų (3 diagrama).

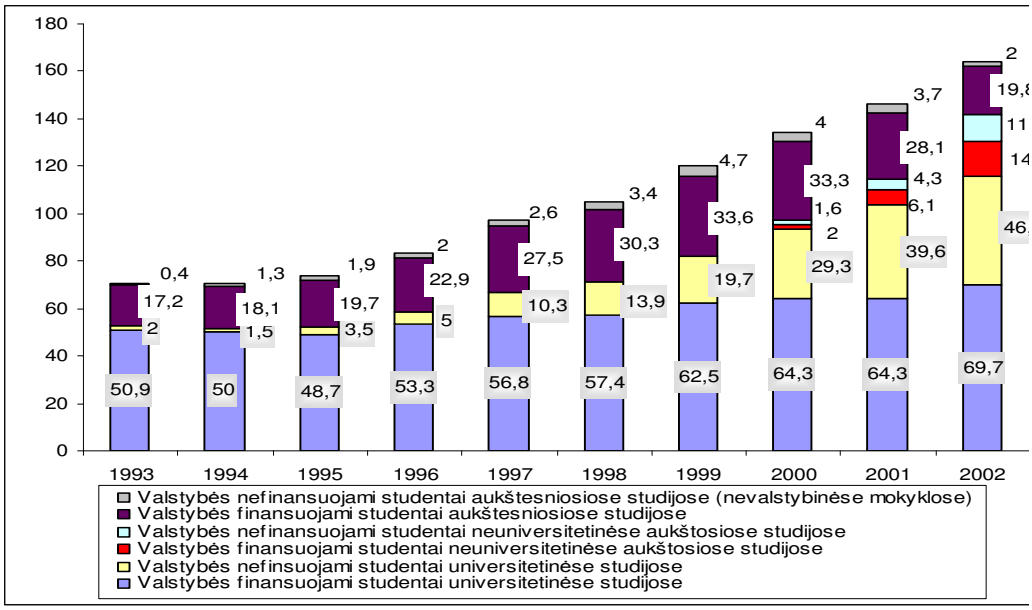

2 diagrama. Studentų skaičiaus (tūkstančiais) dinamika 1993 – 2002 m.

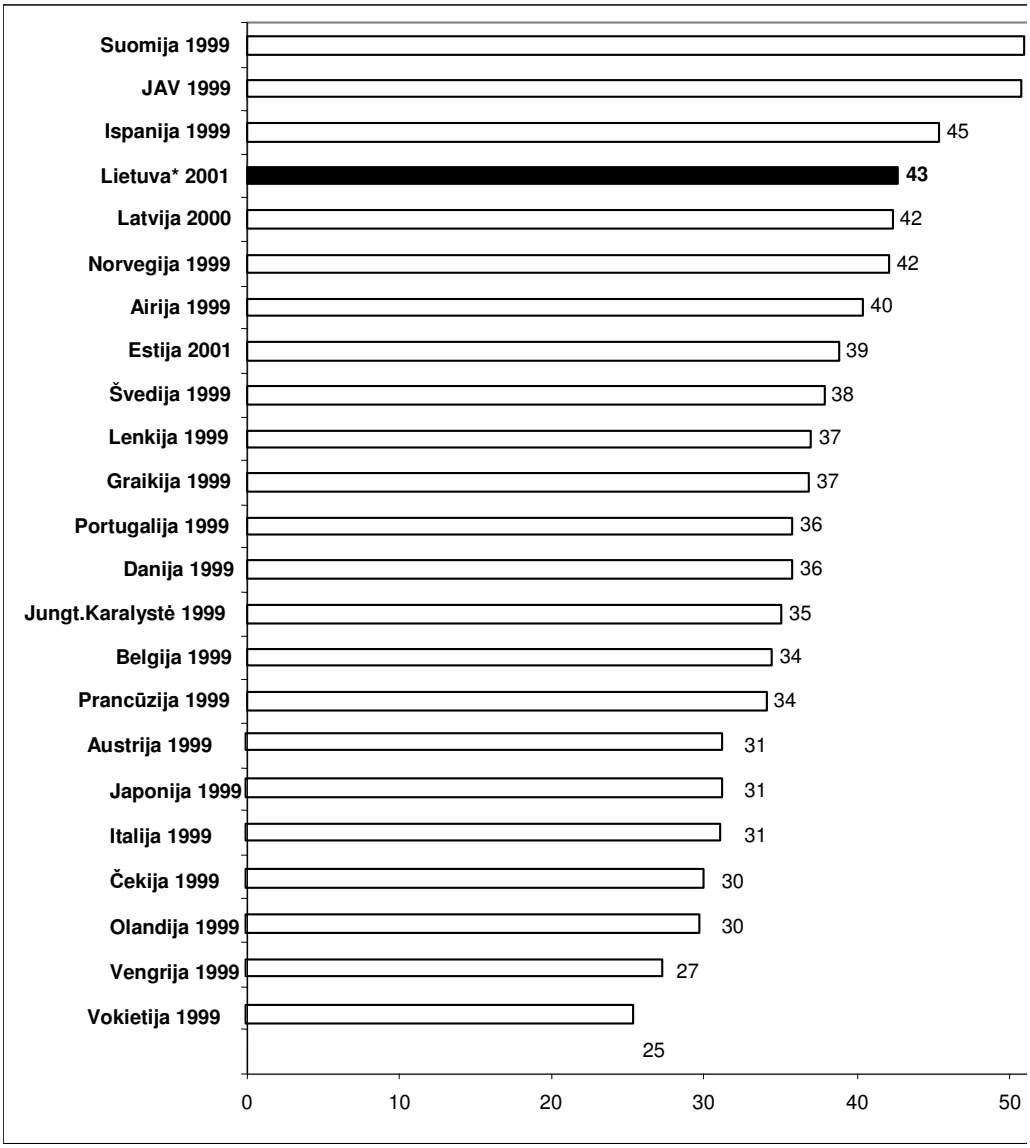

3 diagrama. Studentų skaičius tenkantis tūkstančiui gyventojų.

Pagal Švietimo ir mokslo ministerijos duomenis universitetuose studijuoja (be doktorantų, rezidentų ir meno aspirantų) 115,9 tūkst. studentų (iš jų apie 69,7 tūkst. valstybės finansuojamose vietose), o kolegijose – tik 26,2 tūkst. (iš jų apie 14,4 tūkst. valstybės finansuojamose vietose), t.y., tik truputį daugiau kaip 18 procentų visų studentų.

Atlikus besimokančiųjų statistikos tyrimą, galima teigti, kad 1996-2003 metais:

1. Besimokančiųjų bendras skaičius Lietuvoje 1996-2003 metais išaugo 119 tūkstančių:

   a) kolegijose nuo 2000-2003 metais besimokančiųjų skaičius stipriai išaugo 26 tūkstančiais;

   b) universitetuose besimokančiųjų skaičius 1996-2003 metais išaugo net 61 tūkstančiu.

2. Besimokančiųjų skaičius Lietuvoje didėja kasmet, tačiau labai netolygiai: lyginant 1998-1999 m. su 1997-1998 m. besimokančiųjų skaičius išaugo 4,04 %, o lyginant 1999-2000 m. su 1998-1999 m. padidėjo 3,75 %, o lyginant 2000-2001 m. su 1999-2000 m. padidėjo tik 1,68 %, o lyginant 2001-2002 m. su 2000-2001 m. padidėjo 1,27 %, o lyginant 2002-2003 m. su 2001-2002 m. padidėjo 1,25 %.

3. Kasmet (1996-2003 m.) bendras besimokančiųjų skaičius vidutiniškai padidėja 2,6 %.

4. Kasmet vidutiniškai besimokančiųjų bendras skaičius padidėja 19,83 tūkstančiais, bendrojo lavinimo mokyklose padidėja 7,17 tūkstančių, profesinėse mokyklose sumažėja 1,17 tūkstančiais, aukštesniosiose mokyklose sumažėja 0,67 tūkstančiais, kolegijose padidėja 3,83 tūkstančiais, universitetuose padidėja 10,17 tūkstančiais.

Bendrą maksimaliai leistiną priimamų į valstybines aukštąsias mokyklas studentų skaičių 2003–2004 metais lėmė Lietuvos Respublikos Vyriausybės Strateginio planavimo komiteto sprendimai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas bendras maksimalus į pirmos pakopos, vientisąsias ir antros pakopos universitetines studijas priimamų studentų skaičius 2004 metais, lyginant su 2002 metais, padidėjo 1,9 proc., lyginant su 2003 metais – 2,2 proc. Į valstybės finansuojamas vietas priimamų studentų dalis 2002–2004 metais sumažėjo (nuo 64,5 proc. 2002 metais iki 62,8 proc. 2004 metais). Atitinkamai padidėjo mokančių už studijas visą studijų kainą studentų dalis (nuo 35,5 proc. 2002 metais iki 37,2 proc. 2004 metais).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės Strateginio planavimo komiteto 2004-05-05 posėdyje buvo pritarta nuostatai, kad siekiant suderinti specialistų rengimą su darbo rinkos paklausa, tikslinga kryptingai reguliuoti priėmimus į atskiras specialybes, priėmimą į atskiras studijų kryptis tvirtinti Vyriausybės nutarimu. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino maksimaliai leistinus studentų, priimamų 2004 metais į aukštųjų mokyklų universitetines pirmosios pakopos, vientisąsias, antrosios pakopos studijas, pagal studijų kryptis skaičius, tačiau aukštojo mokslo įstatyme nėra numatyta, kad Vyriausybė tvirtina į atskiras studijų kryptis maksimaliai leistinus priimti studentų skaičius.

1.3.2. Teisinė bazė

Per 15 atkurtos nepriklausomos Lietuvos valstybės metų išsiplėtė universitetų ir kolegijų tinklas, išaugo studentų skaičius, įdiegtos naujos modernios studijų programos. Lietuvos universitetai vieni pirmųjų Europoje 1991 m. perėjo prie trijų pakopų – bakalauro, magistro ir daktaro – studijų. Be to, 2001 m. buvusių aukštesniųjų mokyklų pagrindu buvo įsteigtos pirmosios neuniversitetinės aukštosios mokyklos- kolegijos. Jų steigimo būtinybę sąlygojo tai, kad plėtojantis

technologijoms, smulkiam ir vidutiniam verslui, sparčiai augo aukštąjį profesinį išsilavinimą turinčių žmonių poreikis. Sukūrus neuniversitetinį sektorių, aukštasis mokslas tapo prieinamas platesniems visuomenės sluoksniams. Be to Lietuva prisijungė prie Bolonijos proceso, kuris stimuliavo aukštojo mokslo reformas daugelyje Europos šalių. Jis tapo svarbių bendrų sprendimų paieškos bei ilgalaikių programų kūrimo instrumentu. Bolonijos procesas yra sudėtinė Europos Sąjungos Tarybos Lisabonos (2000 m.) ir Barselonos (2002 m.) nutarimų sukurti konkurencingiausią ir dinamiškiausią pasaulyje žinių ekonomiką, gebančią užtikrinti nuolatinį augimą, daugiau ir geresnių darbo vietų ir didesnę socialinę sanglaudą, įgyvendinimo priemonių dalis.

Už valstybinės mokslo ir studijų politikos formavimą ir įgyvendinimą nuo 1994 m. atsakinga Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, o tiesiogiai – Mokslo ir studijų departamentas prie Švietimo ir mokslo ministerijos.

Ekspertiniam mokslo ir studijų institucijų mokslinės ir pedagoginės veiklos vertinimui organizuoti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija 1995 m. įsteigė Studijų kokybės vertinimo centrą.

Siekiant susieti vidurinės mokyklos baigiamųjų egzaminų sistemą su priėmimo į aukštąsias mokyklas tvarka, 1996 m. įkurtas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Egzaminų centras.

Be valstybės valdžios institucijų, didelę įtaką formuojant mokslo ir studijų politiką turi ekspertinės institucijos, ypač „Lietuvos mokslo taryba ir Lietuvos aukštųjų mokyklų rektorių konferencija. Lietuvos mokslo tarybos daugumą sudaro mokslininkai – rinkti savo srities atstovai, o rektorių konferencijos – rektoriai. Šių institucijų nuomonę, priimdami svarbiausius aukštąjį mokslą reglamentuojančius teisės aktus, išklauso Seimas ir vyriausybė“[4]

Aukštojo mokslo sritį reguliuojančių dokumentų gausa rodo, kad šiam sektoriui neabejotinai skiriamas didelis dėmesys. Aukštųjų mokyklų statutai tvirtinami pačios aukščiausios valdžios institucijos, t.y. Seimo, ir todėl turi įstatymo galią. 2000 metais priimtas Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas – bene didžiausios apimties šiuo metu švietimo sritį reguliuojantis įstatymas, parengtas su užsienio ekspertų pagalba. Šis įstatymas nustato:

1) Studijų, kurias baigusiam asmeniui Lietuvos Respublikoje pripažįstamas aukštasis išsilavinimas, sistemą;

2) Profesinių kvalifikacijų, kvalifikacinių ir mokslo laipsnių įgijimo aukštosiose mokyklose principus;

3) Aukštųjų mokyklų autonomijos mastą ir jų veiklos valstybinio reguliavimo ribas;

[4] Lietuvos aukštasis mokslas ir kvalifikacijų pripažinimas, 1999, p. 23 - 24

4) Aukštųjų mokyklų dėstytojų ir mokslo darbuotojų bei studentų teises ir pareigas;

5) Aukštųjų mokyklų Lietuvos Respublikoje steigimo, reorganizavimo ir likvidavimo teisinius pagrindus;

6) Pagrindinius aukštosioms mokykloms ir studijų programoms keliamus reikalavimus;

7) Studijų programų vertinimo ir registravimo principus;

8) Aukštųjų mokyklų finansavimo principus.

Labai svarbus Švietimo įstatymas, kurio nauja redakcija priimta 2003 m. birželio mėnesį. Jis nustato Lietuvos Respublikos švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, švietimo sistemos sandaros, švietimo veiklos, švietimo santykių pagrindus, valstybės įsipareigojimus švietimo srityje Pasirašytos svarbios tarptautinės sutartys ir konvencijos, jų tarpe Bolonijos deklaracija ir konvencija dėl tarptautinio aukštojo mokslo studijų, diplomų ir laipsnių pripažinimo. Kuriant aukštojo mokslo sistemą reglamentuojančius dokumentus, vis dažniau orientuojamasi į tarptautinę šioje srityje egzistuojančią praktiką. 2002 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas nutarimu patvirtino Valstybės ilgalaikės raidos strategiją. Ji projektuoja Lietuvos, kaip Europos Sąjungos valstybės, raidą, išskirdama tris prioritetus: žinių visuomenę, saugią visuomenę ir konkurencingą ekonomiką. Šioje raidoje ypač svarbus švietimo vaidmuo. Europos Sąjungos Tarybos 2000 m. kovo 23–24 d. susitikimo Lisabonoje išvados tolesnę Europos Sąjungos ūkinę ir socialinę pažangą tiesiogiai sieja su investicijomis į žmones, į jų išsilavinimą, kurioje teigiama, kad, „Žmonės yra didžiausia Europos vertybė ir pagrindinis Europos Sąjungos politikos tikslas. Investicijos į žmones ir aktyvios bei dinamiškos gerovės valstybės kūrimas bus pagrindinis dalykas užtikrinant Europos vietą žiniomis pagrįstoje ekonomikoje ir siekiant, kad šios naujos ekonomikos atsiradimas nepaaštrintų tokių socialinių problemų kaip nedarbas, socialinė atskirtis ir skurdas“. Lietuvai įsitvirtinant Vakarų erdvėje, švietimas turi padėti stiprinti visuomenės kūrybines galias, išsaugoti ir kurti tautos tapatybę, brandinti pilietinę visuomenę, didinti žmonių užimtumą ir ūkio konkurencingumą, mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų paskirtis – suteikti pagrindą Lietuvos švietimo vizijai įgyvendinti ir sudaryti galimybę Lietuvos piliečiams, jų interesų grupėms bei valstybės institucijoms tęsti viešas diskusijas ir susitarti dėl šios vizijos įgyvendinimo kelių.

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006-2010 metų planas nustato valstybės tikslus ir uždavinius aukštojo mokslo srityje bei pagrindines aukštojo mokslo sistemos raidos kryptis. Planas parengtas išanalizavus išsivysčiusių šalių aukštojo mokslo sistemų apžvalgas bei

teisės aktus ir remiantis Lietuvos aukštojo mokslo sistemos problemų analize bei rekomendacijomis, pateiktomis tarptautinių ir Lietuvos organizacijų paskelbtuose dokumentuose.

Lietuvos Respublikos aukštosios mokyklos turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu, akademine laisve ir apibrėžtą Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo bei aukštųjų mokyklų statutų[5] Aukštosios mokyklos veikia valstybės vykdomosios valdžios reguliavimo ir koordinavimo sferoje, tačiau visiškai savarankiškai sprendžia savo statutais numatytus vidaus gyvenimo-valdymo, studijų ir mokslinio bei meninės veiklos organizavimo, finansų tvarkymo ir kitus klausimus. Aukštųjų mokyklų statutai turi įstatymo galią (*Lietuvos švietimo koncepcija, 1992*).Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas numato tokią aukštųjų mokyklų autonomiją, kuri įteisina ne tik aukštųjų mokyklų priklausomybę nuo valdžios, bet ir nuo visuomenės. Todėl Lietuvos aukštosios mokyklos dėl specifiškai suprastos ir realizuotos autonomijos dažnai nebeturi atgalinio ryšio su visuomene. Kyla pavojus, kad aukštoji mokykla tampa vis labiau uždara sistema, iš esmės neatskaitominga valstybei ir visuomenei. Šis ypatumas labiausiai būdingas universitetinėms aukštojo mokslo įstaigoms. Kai kurių autorių nuomone, rengiant teisės aktus, pernelyg mažai dėmesio skiriama išankstiniam analitiniam darbui. Todėl parengiami ne itin kokybiški projektai, iš anksto pasmerkti neveiksmingumui. Pavyzdžiui, dar visai neseniai, 2000 metais, priimtas Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas jau buvo ne kartą taisytas, o dabar savo eilės vėl laukia naujos įstatymo pataisos.

1.3.3. Ekonominis kontekstas ir darbo rinka

Darbo jėgos paklausos ir pasiūlos neatitikimas– svarbiausia struktūrinio nedarbo priežastis. Siekiant jį mažinti, svarbu derinti atskirų profesijų ir kvalifikacijos darbuotojų proporcijas darbo rinkoje ir profesinį rengimą (plačiąja prasme) priartinti prie darbo rinkos poreikių. Šiuolaikinė technologijų raida, informacinės visuomenės kūrimasis, ekonominių ir darbo procesų internacionalizavimas labai padidino žmogiškojo kapitalo kokybės, kuri apima darbuotojų žinias ir įgūdžius, įgytus mokymo institucijose bei darbo vietoje, svarbą. (Erenberg, Smit, 1996)

Vis dėlto vertinant aukštojo išsilavinimo reikšmę žmogiškųjų išteklių konkurentiškumui svarbu atsižvelgti į rengimo kokybę. Dera pažymėti, kad aukštųjų mokyklų absolventų kvalifikacija apima įvairias veiklos ir išsilavinimo sritis bei lygmenis todėl jų paklausa darbo rinkoje yra nevienoda. Respublikinės darbo biržos duomenimis, 2003 m. tam tikrų sričių specialistų, turinčių aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą: verslo administravimo, prekybos ir verslo

[5] Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas 2000 m. kovo 21 d. Nr. VIII-1586

vadybos, matematikos ir informatikos, aptarnavimo profesijų, teisės, humanitarinių mokslų, paklausa buvo didesnė už pasiūlą. Tuo pat metu kitų sričių specialistų, turinčių aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą: technikos mokslų, žemdirbystės, miškininkystės ir žuvininkystės, vaizduojamojo ir taikomojo meno, gamtos mokslų, namų ūkio ekonomikos, pasiūla buvo didesnė už paklausą.

Darbuotojų paklausa darbo rinkoje ir švietimo sistemos pasiūla grįžtamo ryšio būdu veikia viena kitą, todėl galima kalbėti apie švietimo sistemos poveikį užimtumui ir kvalifikacijų rinkai. Taigi siekiant, kad darbo jėgos potencialo parengimo mastu atitiktų šalies strategines plėtros kryptis, reikėtų užtikrinti glaudų ryšį tarp švietimo ir bendrosios ekonominės sistemos plėtojimo. Pageidautina parengti įvairių žinybų bendras programas ir įvertinti būsimus profesijų ir kvalifikacijų poreikius. Lietuvoje, vykstantys struktūriniai ekonomikos pokyčiai sąlygoja darbo vietų ir atitinkamų kvalifikacijų darbuotojų poreikių pasikeitimus. Dėl to ypatingą reikšmę įgauna darbo išteklių kokybės atitikimas ūkio poreikiams. Pagal šiuomet Švietimo ir mokslo ministerijoje svarstomus projektus, ateityje aukštąjį mokslą siūlančių universitetų ir kolegijų turėtų mažėti. Nuo kiekybės prie kokybės siūlanti pereiti ministerija, ketina stabdyti programų susmulkėjimą, stambinti fakultetus, sumažinti tokio paties profilio aukštųjų mokyklų skaičių.

Socialiniai, ekonominiai bei technologiniai pokyčiai šalyje, ypač integracijos į Europos Sąjungą kontekste, kelia naujus reikalavimus asmens profesiniam pasirengimui. Ypatingą reikšmę įgauna problema, ar išsimokslinimas bei kvalifikacijos atitinka esamus ir būsimus ūkio poreikius, nes aukštai išsivysčiusių technologijų bei gamybinio potencialo efektyvus panaudojimas vis labiau priklauso nuo žmogaus profesinio pasirengimo kokybės. Todėl būtina nuolat derinti kvalifikacijų pasiūlą su darbo rinkos poreikiais, kelti šalies darbo jėgos konkurencingumą.

Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu buvo pertvarkyta ir iš dalies naujai sukurta Lietuvos pramonė. Ypač sparčiai ji vystosi pastaraisiais metais: vis daugiau investuojama į naujų įmonių statybą ir esamų modernizavimą, daugėja darbo vietų, auga pramonės gaminių eksportas, didėja pramonės įmonių sukuriama bendrojo nacionalinio produkto dalis.

Kita vertus, reikia pripažinti, kad per pastarąjį dešimtmetį susilpnėjo universitetų, ypač techninės pakraipos, absolventų praktinis parengimas. Praktinio parengimo kokybe labiau gali pasigirti kolegijos, kurios artimai bendrauja su darbdaviais. Baigusieji kolegijas absolventai, būna kur kas lojalesni savo darbdaviams, kai tuo tarpu universitetų paruošti bakalaurai ar magistrai nuolat ieško vis geresnio darbo, geresnės karjeros. O ypač, jeigu užima žemesnę vietą, jaučia, kad jų išsilavinimas yra per geras. Tuo tarpu kolegijų absolventai dirba nuoširdžiai ir negalvoja ar jų išsilavinimas ne per geras užimamai darbo vietai. Įmonėms trūksta ne tik teoriniu, bet ir praktiniu požiūriu gerai parengtų specialistų. Tuo tarpu kai kurių darbdavių teigimu, universitetus baigę

absolventai moka labai gerai pakartoti ką jiems sakė universitete, o praktiškai pritaikyti savo žinias jiems yra labai sudėtinga.

Mokslo bei studijų lygį Lietuvos universitetuose ir Lietuvos pramonės gaminių konkurencingumą pasaulio rinkoje gali pagerinti glaudesnis universitetų, kolegijų ir pramonės įmonių bendradarbiavimas, paremtas universitetų, kolegijų ir pramonės įmonių gera valia ir skatinamas Lietuvos Respublikos įstatymų.

Rektorių konferencija ir Pramoninkų konfederacija yra sutarusios, kad:

1) Pramonės įmonių atstovai turi aktyviau dalyvauti universitetų valdymo veikloje – būti ne formalūs, bet veiklūs universitetų globos ir priežiūros institucijų (universitetų tarybų) nariai;

2) Pramonės įmonės turi priimti studentus atlikti praktikos, o dėstytojus ir mokslininkus – į stažuotes;

3) Reikia plėtoti universitetų ir pramonės įmonių bendradarbiavimą dalyvaujant nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose ir diegiant jų metu gautus rezultatus Lietuvos ūkyje;

4) Lietuvos Respublikos Seimas ir Vyriausybė turi suprasti, kad dėstytojų ir mokslo darbuotojų atlyginimų dydis universitetuose neleidžia išsaugoti aukštos kvalifikacijos specialistų ir neskatina jų sugrįžimo iš užsienio valstybių; kad įstatymais įteisintos mokesčių lengvatos pramonės įmonėms skatintų jas priimti universitetų studentus atlikti praktikos, o dėstytojus – stažuotis; kad įstatymai, leidžiantys universitetams disponuoti savo turtu, įgalintų universitetus be valstybės investicijų modernizuoti savo infrastruktūrą bei atnaujinti studijų ir mokslo įrangą; kad įstatymai skatintų podiplominių studijų plėtrą – kvalifikacijos kėlimą, perkvalifikavimą, neakivaizdinę doktorantūrą ir sudarytų realias galimybes visiems visuomenės nariams derinti mokymąsi su profesine veikla ir laisvalaikiu.

Įgyvendinant išvardytus tikslus ir plėtojant žiniomis pagrįstą ekonomiką ir visuomenę Lietuvos pramonininkų konfederacija ir Lietuvos universitetų rektorių konferencija pakvietė valstybės valdžios institucijas, politines partijas ir visuomenines organizacijas vieningai sutarti, kad aukštojo mokslo ir švietimo plėtra būtų laikoma svarbiausiu šalies prioritetu, ir skirti šiai sričiai prioritetinį valstybės finansavimą.

Toks prioritetas padėtų Lietuvai tapti visaverte Europos bendruomenės dalimi, kurios kiekvienas pilietis gali naudotis nuolatinio profesinio ir asmeninio tobulėjimo galimybėmis ir realizuodamas savo gebėjimus, tapti naudingas savo visuomenei bei valstybei. Nerimą kelia tai, kad kai kurių Lietuvoje atliktų tyrimų duomenimis 70 - 80 proc. aukštųjų mokyklų absolventų kaip geriausią karjeros kelią įsivaizduoja darbą gerai apmokamame valstybiniame darbe, o ne versle. Savo verslą norėtų turėti tik nuo 3 iki 6 procentų jaunų žmonių. Kad ši nuostata keistųsi, verslo organizacijos turėtų aktyviai bendradarbiauti su aukštosiomis mokyklomis, jas remti. Verslininkų atstovai pabrėžia iš aukštųjų mokyklų absolventų laukiantis verslumo,

konkurencingumo, kūrybingumo, tačiau pastebėjo, kad kol kas universitetai nesuteikia savo studentams teorinių žinių pagrįsti praktiniais įgūdžiais.

1.3.4. Aukštojo mokslo tradicijos

Dabartinių aukštojo mokslo tradicijų pradininkas ir kūrėjas mūsų šalyje - Lietuvos universitetas - ne tik atgaivino prieš šimtmetį carizmo užgesintą Lietuvoje aukštojo mokslo židinį, bet ir buvo respublikos nacionalinio mokslo centras, padėjęs pagrindus svarbiausioms mūsų šalies mokslo kryptims. Tai buvo vienintelė aukštoji mokykla, kurioje tarpukariu buvo rengiamos ir ginamos mokslų daktaro disertacijos ir habilitacijos darbai, plėtojanti Lietuvos mokslą, parengusi labai rimtą jaunųjų mokslininkų pamainą. Lietuvos universitete veikė gerai parengta ir apsvarstyta, darniai ir gana reikliai taikoma jaunosios mokslininkų pamainos ugdymo sistema, kuri buvo parengta visapusiškai ištyrus ir perėmus geriausių Europos universitetų istorinį patyrimą.

Lietuvą okupavus 1940 m. vasarą buvo prievarta likviduota mūsų šalyje susiklosčiusi jaunosios mokslininkų pamainos rengimo sistema. Ji buvo pakeista įvedant svetimą mums tarpukario Rusijoje bolševikų sukurtąją sistemą, kuri mažai ką bendro turėjo ir su prieškarinėje Rusijoje buvusia. Pagrindinis naujos sistemos tikslas, to meto socializmo ideologų žodžiais tariant, buvo parengti iš proletarų klasės kilusią raudonąją profesūrą, kuri pakeistų buržuazinės ideologijos profesūrą.

Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, buvo pradėta ir švietimo reforma. Sudėtinė švietimo reformos dalis yra ir aukštojo mokslo reforma. Tiek švietimo, tiek aukštesniųjų ugdymo grandžių pertvarka vyksta jau seniai. Pagal europinius modelius modifikuojasi vidurinės mokyklos, to paties siekia ir aukštosios mokyklos. Kurį laiką be rimtesnio visuomenės dėmesio liko kelios dešimtys valstybinių bei privačių aukštesniųjų mokyklų. „Žinant, kad Lietuva gerokai atsilieka nuo Europos Sąjungos šalių ir net artimiausių kaimynų pagal visuomenės intelektualizavimo intensyvumą“[6], toks dėmesys neišvengiamai turėjo atsirasti – ypač aukštojo mokslo reformos aspektu. Atsiranda todėl, jog aukštesniosios mokyklos vieta ugdymo sistemoje reikalauja didesnio apibrėžtumo ir aiškumo.

Iki nepriklausomybės atkūrimo egzistavę technikumai buvo savotiškas bendrojo ir specialaus profesinio ugdymo surogatas, jaunesnysis nepilnavertis aukštojo mokslo giminaitis.

---

[6] Doc. dr. G.,Doc. dr. B. Jefimovas,Dr. L. Mazerskytė , Doc. dr. A. Vilpišauskas Quo vadis, universitas et collegium?

Priimant mokytis aštuonmetį išsimokslinimą teturintį penkiolikmetį, iš profesinio mokymo įstaigos jokio rimtesnio rezultato nebuvo galima laukti. Padėtis ėmė keistis, kai technikumai buvo reorganizuoti į kolegijas. Pirmosios kolegijos, praėjusios sudėtingas institucinės akreditacijos procedūras, kuriose dalyvavo ir užsienio šalių ekspertai, buvo įsteigtos 2001 m. Kolegijų tinklas Lietuvoje gana sparčiai plečiasi, jį papildo tiek valstybinės, tiek privačios kolegijos (žr.3 diagramą). Ankstesnieji mokymo tikslai – suteikti vidurinį išsilavinimą ir minimalius intelektualinio darbo įgūdžius – aukštajai mokyklai nebetiko. Jos kontingentas tapo analogiškas kitų aukštųjų mokyklų studentų kontingentui, tad teko orientuotis į kitokius mokymo tikslus. Mokymo programos logiškai transformavosi į aukštųjų mokyklų analogus. Socialinių ir ekonominių pokyčių veikiama keitėsi specialybių nomenklatūra. Aukštosioms mokykloms pagrindinėse studijose orientuojantis į teorines bakalauro programas, kolegijos tapo praktinio rengimo centrais.

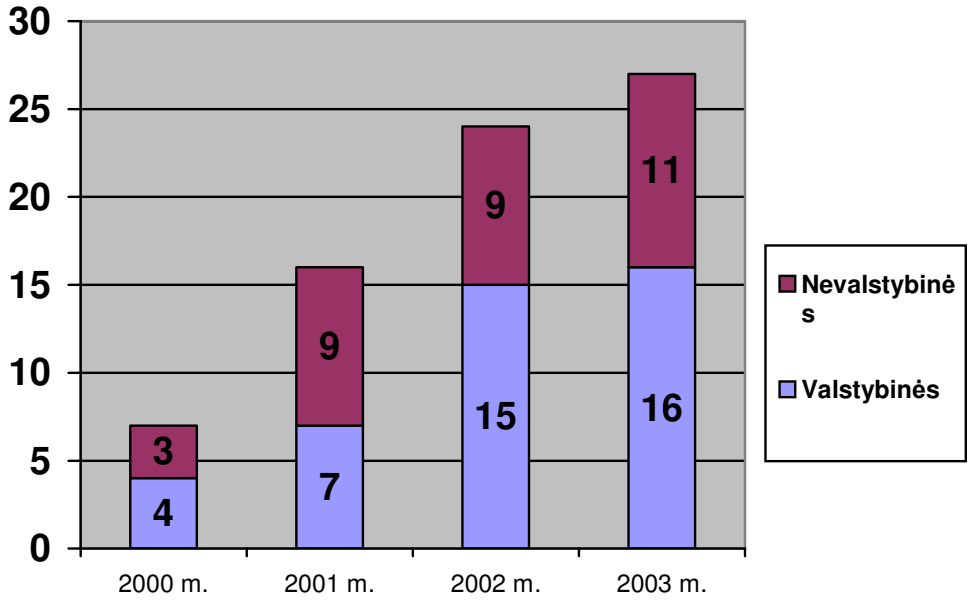

4 diagrama Kolegijų skaičiaus augimas 2000 – 2003 m.

Šiuo metu visame pasaulyje universitetai gyvena pereinamąjį laikotarpį. Naujų studentų pritraukimas, studijų finansavimas, santykiai su įvairiomis vartotojų grupėmis ryškiai atspindi tipiškas tokio laikotarpio tendencijas. Vienas iš "naujų" universiteto įvaizdžių – Paslaugų universitetas. Tokio universiteto misija, žinių kūrimas, studentų mokymo organizavimas, taip pat ir vadovavimas jam, jo valdymas, organizavimas, vis dažniau tampa globalios žinių ekonomikos kompetencijos poreikio funkcija. Tačiau Paslaugų universitetą gali ryškiai įtakoti atskirų kraštų ar kultūrinių regionų specifinės universitetinės tradicijos. Paslaugų universitetas atspindi racionalistines

normas. Tačiau dabar ne tiek valstybė, kiek rinka diktuoja žinių kūrimą ir organizavimą. Pasak Švietimo ir mokslo ministerijos sekretoriaus S.Vengrio, visame pasaulyje aukštasis mokslas darosi masins. Tai natūralu, nes šiuolaikinėje visuomenėje žmonėms reikia išsilavinimo, žinių, informacijos. Vis dėlto mokslui reikia talento gebėjimų, darbštumo. Taigi aukštasis mokslas neišvengiamai skyla į segmentus nuo vadinamojo masinio iki tokio aukštojo mokslo apie kurį kalba visas pasaulis. Aukštosios mokyklos priimdamos gausybę žmonių, yra priverstos orientuotis į vidutinybę, taip nuskriausdamos pačius gabiausius savo studentus. Galima daryti prielaidą, jog Lietuvoje pastebimi tradicijų ir normų neatitikimai. Pirmiausiai egzistuoja „akademinė įtampa“ tarp nustatant autonomijos ir individualios institucijos akademinės laisvės santykį. Tačiau abiejų grupių požiūris gali sutapti, kai kalbama apie stiprios valstybės, prisiimančios finansinę atsakomybę už universitetą, poreikį. Taigi bus atvejų ir kai šios normos konfliktuos, ir kai jų požiūriai sutaps. Viena vertus, įtampa tarp šių grupių iš esmės kyla dėl skirtingų - idealistinių bei racionalistinių - požiūrių į esmines vertybines nuostatas; kita vertus, nesutarimai kyla ir materialesnių interesų sferoje.

Kokius pokyčius galima numatyti Lietuvoje? Pirmiausiai, neišvengiamai augs globalios rinkos spaudimas. Gali būti, kad tradiciniai Lietuvos aukštojo mokslo subjektai pasirinks ne vietines institucijas, o tarptautines. Tikėtina, jog pasaulinio garso universitetai steigs Lietuvoje savo filialus. Taigi povidurinio lygmens institucijų laukia nauja diferenciacija bei institucijų misijos performulavimas, kaip atsakas į specifines rinkos nišas ir žinių bei kompetencijos poreikius. Panašu, kad nacionalinės ugdymo institucijos bus labiau įtakojamos rinkos, nei valdžios. Konkurencingos rinkos reikalavimai sukels naujų įstatymų, garantuojančių institucinę autonomiją, inicijavimą. Turėdamos realią autonomiją, institucijos bus pačios atsakingos už išsilaikymą, todėl vienoms teks susilieti, kitoms – užsidaryti. Gali būti, jog valstybė prisiims finansinę atsakomybę už kai kuriuos subjektus, ypač tuos, kurie įtakoja Lietuvos kultūrą ir nacionalinį identitetą. Institucinės struktūros turės pasidaryti lankstesnėmis, galbūt atsisakant fakultetų, o institucijų vadovai bus ne renkami, bet skiriami konkurso keliu. Profesorių statusas ir garantijos gali susilpnėti, o kadencija – trumpėti; jų atlyginimui turės įtakos konkurenciniai pasiekimai moksle bei studijose. Galima daryti prielaidą, jog racionalistinė komunistinė tradicija, vis dar turinti gilias šaknis Lietuvos ugdyme bei politikų mintyse, gebės pritaikyti Lietuvos aukštąjį mokslą ir jo paslaugas vietos bei globalios rinkos poreikiams greičiau, nei tai vyks Europos Sąjungos šalyse.. Tiek rinkoje, tiek komunizme racionalistinė logika yra tokia pati, todėl panašu, kad ateityje rinka žvelgs į Lietuvos universitetą kaip į įrankį, kuriantį naujas žinias, naujas kompetencijas, leidžiantį išlikti konkurencingiems greit kintančioje globalioje rinkoje.

Svarbu pažymėti, jog Lietuvoje labai svarbu išspręsti santykius tarp universitetų ir kolegijų, kad sumažinti dabar vyraujančią įtampą ir nesusipratimus. Tai ,kad visuomenei nebuvo pakankamai išaiškinta neuniversitetinių aukštųjų mokyklų misija, sudaro sąlygas įvairioms diskusijoms ir nesusipratimams. Lietuvoje dar gaji nuostata, kad kolegijas baigę žmonės- tarsi nebaigę aukštojo mokslo. Užsienio valstybės yra visiškai kitaip. Pavyzdžiui, ne vienas Vokietijos darbdavys kolegijas baigusį jaunimą vertina labiau nei universiteto absolventu.

Įvairiuose šaltiniuose teigiama, kad aukštasis mokslas visame pasaulyje neišvengiamai juda komercializacijos link, o globalizacijos bei žinių ekonomikos kūrimo procesų įtakojamas Paslaugų universiteto vystymasis sudaro prielaidas daugybės iki galo neištirtų kontroversijų pasireiškimui. Todėl visų jaunų demokratinių šalių užduotis – kruopščiai išnagrinėti ir įvertinti kiek galima daugiau argumentų už ir prieš tokios aukštojo mokslo formos vystymąsi, nepamirštant prigimtinės universiteto misijos ir tikslų.

1.3.5 .Aukštųjų mokyklų materialinė, techninė bazė

Kiekvienai veikiančiai švietimo institucijai labai svarbu teisingai atlikti savo situacijos analizę. Tam tikslui yra nagrinėjama įmonės aplinka, kurią sudaro *mikroaplinka ir makroaplinka*.

Mikroaplinka – tai veiksniai, kurie tiesiogiai susiję su paslaugų institucija, jos galimybėmis. Daugelis autorių mikroaplinkoje skiria tokias sudedamąsias dalis: vartotojai, personalas, tiekėjai, tarpininkai, konkurentai, kontaktinės auditorijos. Tačiau švietimo paslaugų institucijoje analizuojant mikroaplinką, reiktų išskirti tik šiuos elementus: *vartotojai ir personalas.* Tiekėjai bei tarpininkai daugiau būdingi gamybinės paskirties įmonėms bei taip pat kitokio pobūdžio paslaugų įmonėms, o ne švietimo paslaugų institucijai. Argumentuojant kitus mikroaplinkos elementus – konkurentus bei kontaktines auditorijas, tai švietimo sektoriuje jie reikšmingi analizuojant švietimo paslaugų institucijos makroaplinką.

Analizuojant aukštosios mokyklos mikroaplinką bei jos sudedamąsias dalis, galima išskirti *vartotojus, t. y. studentus*. Juos galima įvardinti kaip švietimo paslaugų institucijos „varomąja“ jėga, nes nuo jų, dalinai, priklauso švietimo institucijos veiklos plėtros bei efektyvumo lygis.

Aukštųjų neuniversitetinių mokyklų paslaugų *vartotojai* – fiziniai asmenys, miestų ir rajonų gyventojai, turintys vidurinį išsilavinimą. Pastaruoju metu vartotojų kiekis auga. Kalbant

apie vartotojus, reikėtų paminėti, kad vis dažniau institucijos paslaugos, kurias apima ne tik mokymą pagal programas, bet ir patalpų bei įrangos nuomą, papildomą ugdymą, teikiamos ne tik studentams bet ir bendruomenei, profesinėms organizacijoms, kitoms suinteresuotoms šalims. Tai ne tik stiprina ryšius su bendruomene, bet ir leidžia pritraukti daugiau vartotojų, tobulinti aukštosios mokyklos veiklą.

Apibūdinant aukštosios mokyklos *personalą,* galima teigti, kad tai dėstytojai, administracija ir kt. Švietimo paslaugų institucijos personalas, t.y. dėstytojai, atlieka ypač svarbų vaidmenį – profesionalios informacijos bei žinių perdavimas studentui, nes bet kurios srities žinios įgalina jų turėtoją, t.y. studentą, intelektualiam ar fiziniam veiksmui. Taigi dėstytojų perteikta informacija suprantama kaip pažinimo gebėjimai [41, p. 164]. Kita vertus, informacija yra apdoroti duomenys, ji išlieka, ko ir siekia aukštosios neuniversitetinės mokyklos personalas, nes tokio tipo institucijos sėkmės pagrindas yra pripažinimas, kad personalas, pritraukiantis vartotoją yra šios įmonės veiklos pagrindas. Taip pat svarbu, kad personalas mokėtų aktyviai ir rezultatyviai veikti kaip komandos narys ir darniai atliktų savo darbą veikti kaip viena komanda.

Mikroaplinkai įtaką daro *makroaplinka*. Dažniausiai skiriamos ir nagrinėjamos tokios makroaplinkos komponentės: ekonominė, technologinė, politinė – teisinė, socialinė – kultūrinė, konkurencinė aplinkos [41, p. 27].

Kiekvieną iš jų pakomentuosiu atskirai.

Ekonominė aplinka. Tai aplinkos elementas, apimantis ekonominę veiklą ir kintantis pagal tam tikrus dėsnius. Ekonominė aplinka veikia per: gyventojų pajamas, kainų kaupimo lygį bei kredito gavimo galimybes. Taip pat reikalinga įvertinti infliaciją, nedarbą bei makroekonominius rodiklius. Svarbu atsižvelgti į ekonomikos vystosi ciklą, nes keičiantis ekonomikos ciklo stadijoms (krizė, depresija, pagyvėjimas ir pakilimas), kinta ir vartotojų elgesys.

Aukštajai mokyklai aktualu, kokios gyventojų pajamos, nes studijos tapo iš dalies mokamos. Be to, atsižvelgiant į visos šalies ekonominę situaciją, o tai reiškia į kiekvienos šeimos, galima teigti, kad vis daugiau potencialių studentų siekia kuo anksčiau tapti finansiškai nepriklausomais. Visos šios ekonominės tendencijos skatina aukštąsias neuniversitetines mokyklas derintis prie šalies ekonominių sąlygų, kuri patenkintų atitinkamos žmonių grupės poreikius.

Technologinė aplinka. Tai aplinkos elementas, apimantis mokslo žinių taikymo poveikį. Jis pasireiškia: naujų paslaugų kūrimu; esamų paslaugų tobulinimu; naujų technologijų kūrimu; naujų ekonomikos šakų kūrimu ar kitų žlugimu.

Ši aplinka skatina švietimo paslaugų institucijas operatyvia reaguoti į mokslinius bei techninius pasiekimus, kurie turėtų būti diegiami švietimo paslaugų institucijoje mokymui. Taip pat

reiktų atsižvelgti į sunkumus kylančius siekiant įsigyti ir įvaldyti naują techniką. Švietimo institucija priversta kurti naujas ugdymo programas bei gerokai pakoreguoti jau esamas.

Politinė – teisinė aplinka. Tai aplinkos elementas, apimantis visų juridinių aktų poveikį marketingui. Marketingui reikšmingi aktai skirstomi į šias grupes: apibrėžiantys konkurencijos sąlygas; reguliuojantys konkurentų veiksmus; reguliuojantys atskirus marketingo veiksmus.

Tai viena svarbiausiu makroaplinkos dalių, nes švietimo sfera yra reguliuojama vyriausybės. Taigi nuo jos pozicijų priklauso aukštosios neuniversitetinės mokyklos padėtis. Taip pat svarbus vyriausybinių išteklių prieinamumas, pačios politinės sistemos stabilumas. Ši aplinka apima ir įstatymus, susijusius su priėmimu į darbą, atostogų grafiku ir kt., kas įtakoja mokymo institucijos veiklos organizavimą.

Socialinė – kultūrinė aplinka. Tai aplinkos elementas, atspindintis visuomenės charakteristikų poveikį įmonei. Aukštosioms mokykloms turi rūpėti visuomenės požiūris į jų siūlomas paslaugas, nes neigiamas institucijos įvaizdis gali nulemti pakankamai tragiškas pasekmes. Taip pat svarbus ir visuomenės vertybių sistemos, visuomenės normų, požiūrių keitimasis, grįžtantis palankus požiūris į išsilavinimą, visa tai įtakos mokyklos politiką ateityje.

Konkurencinė aplinka. Tai aplinkos elementas, apimantis visų galimų tipų konkurencijos poveikį. Konkurencinės aplinkos analizei tikslinga pritaikyti M.Porterio penkių konkurencinių jėgų modelį [41, p. 32], pagal kurį išskiriami tokie svarbūs elementai: konkurencija tarp egzistuojančių švietimo paslaugų institucijų (ji priklauso nuo jų skaičiaus, dydžio, siūlomos paslaugos ir marketingo strategijos panašumo), potencialių konkurentų grėsmė (ji priklauso nuo reikalingų investicijų dydžio, paslaugos diferenciacijos galimybės, kitų taikomų įėjimo kliūčių stiprumo), vartotojų ribojanti galia (ji didesnė, kai vartotojas turi didelę analogiškų paslaugų pasirinkimo galimybę), paslaugų teikėjų ribojanti galia (ji didesnė, kai teikėjas yra vienintelis ar siūlo išskirtinę paslaugą, kai išauga paklausa jo paslaugai), pakaitalų atsiradimo grėsmė (ją apibūdina galimybė geriau patenkinti vartotojų poreikius, galimas vartotojų prioritetų pasikeitimas).

Mokslo ir studijų sistemos bendrojo atsilikimo nuo pasaulio ir Europos vystymosi tempų bei menko ryšio su verslo sektoriumi viena priežasčių yra menkas mokslinių tyrimų finansavimas, kuris daugiausia yra tik iš valstybės biudžeto, bei sistemos techninės bazės moralinis ir techninis susidėvėjimas ir atsilikimas.

Pagrindines viltis visos mokslo institucijos ateityje sieja su ES struktūrinių fondų parama. Taip galėtų būti didinami valstybinių mokslo institutų ir universitetų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros gebėjimai. Kai kurių autorių teigimu, turi būti pertvarkomi, modernizuojami esantys ir steigiami nauji mokslo institutų ir aukštųjų mokyklų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros padaliniai, gebantys aptarnauti ir kitus institutus, aukštąsias mokyklas bei daugumą

pageidaujančių ūkio subjektų. Tokie padaliniai būtų aprūpinami šiuolaikine įranga, įskaitant ir kompiuterines ryšių priemones. Tai leistų pritraukti į juos aukštos kvalifikacijos mokslininkus.

Aukštosios mokyklos misiją, kaip žinia, daugiausia lemia jos materialinė bazė: kiek ir kokių ji turi patalpų ir ugdymo priemonių, kaip jie atitinka nūdienos mokslo išsivystymo lygį, šalies socialinius poreikius. Šios tezės pagrįstumu, manyčiau, abejoti netenka, lygiai kaip nesunku įsivaizduoti šalies aukštųjų mokyklų padėtį: dėl lėšų stygiaus patalpos, kurių labai stokojama, jau seniai beveik neremontuojamos (kartais auditorijoje reikia pasirinkti saugesnę vietą, kad ant galvos nenukristų permirkusio lubų tinko gabalas…), ugdymo priemonės pasenusios, laboratorijų įranga ir bibliotekų fondai neatnaujinami.

Galima teigti, kad kolegijų materialinės bazės, bibliotekų tos pačios bėdos kaip ir mūsų universitetų. Pirmaisiais kolegijų gyvavimo metais taikomieji moksliniai tyrimai buvo vykdomi gana stichiškai. Tačiau pastaruoju metu kolegijos pradėjo planuoti savo tyrimus, sudaryti taikomųjų mokslinių tyrimų programas, kryptingai analizuoti šios veiklos sklaidos rezultatus. Be jokios abejonės kolegijų vykdomi tyrimai ir jų mąstai negali prilygti universitetuose vykdomai veiklai, tačiau to ir nereikia. Kiekviena universitetinė ir neuniversitetinė mokymo įstaiga turėtų atrasti savo nišą švietimo sistemoje ir ne aklai konkuruoti ir siekti tik savo tikslų, o bendradarbiaujant šviesti jaunimą ir padėti jam integruotis į visuomenę.

Norėtųsi šiek tiek paminėti ir tyrime dalyvavusiu universitetų bei kolegijų materialinę-techninę bazę.

1641 m. įkurtas Vilniaus Universiteto Teisės fakultetas - ne tik seniausia, bet ir didžiausią patirtį turinti ir labai kvalifikuota mūsų šalies teisininkų "kalvė". Daugiau kaip 300 metų šis Vilniaus universiteto padalinys buvo vienintelė Lietuvos teisininkų rengimo įstaiga. Joje yra dėstęs ne vienas žymus mokslininkas - J. Stroinovskis, A. Kapelis, J. Lelevelis, P. Leonas, M. Roemeris, J. Žeruolis, P. Kūris ir daugelis kitų. Galima drąsiai sakyti, kad fakultete dirba pačios aukščiausios kvalifikacijos teisės specialistai - ir mokslininkai, ir pedagogai. Šiuo metu fakultete yra septynios klasikinio teisės studijų profilio katedros, taip pat tokie šiuolaikiški padaliniai, kaip Europos Sąjungos teisės Jean Monnet katedra ar Informatikos teisės centras. Jau kelis metus aktyviai dirba Vokietijos teisės ir Lenkijos teisės centrai. Neabejotina ir fakulteto materialinė bazė: puiki biblioteka, skaityklos, informacinių technologijų kabinetai.

Mykolo Romerio universitetas – šiuolaikiška aukštoji mokykla, Tarptautinės universitetų asociacijos, Europos universitetų asociacijos tikrasis narys, Europos teisės fakultetų asociacijos narys, Tarptautinės atviro ir distancinio mokymo asociacijų narys. Penkiuose fakultetuose, turinčiuose 37 katedras, studijuoja per 15 tūkst. studentų.

Vilniaus teisės ir verslo kolegija – moderni privati aukštoji mokykla, įkurta 1998 m. kai aukštesnio mokykla, o 2001 m. pakeitusi pavadinimą ir tapusi kolegija. Atvira visuomenei, besiintegruojanti Lietuvos ir Europos sistemoje. Kolegija orientuota į regiono poreikius ir interesus, infrastruktūros kaitą bei švietimo sistemos plėtros viziją. Kolegija, derindama akademinę ir mokslinę tiriamąją veiklą, realizuoja dėstytojų ir studentų paritetinius santykius; įgyvendina demokratinius principus, decentralizuoja organizacijos veiklą. Šiuo metu kolegijoje yra keturi fakultetai, kuriuose studijuoja apie 2500 studentų.

Klaipėdos socialinių mokslų kolegija- privati aukštoji mokykla įkurta 1994 m. Nuo 1995 m. patvirtinta verslo administravimo specialybė, o 1996 m. buvo patvirtinta nauja studijų programa- verslo teisė. 2001 m. rugsėjo 1 d. mokykla tapo aukštąja neuniversitetine mokykla – kolegija ir pakeitė savo pavadinimą.

Be abejonės egzistuoja konkurencija tarp visų švietimo paslaugų institucijų, užsiimančių švietimo – mokymo veikla, todėl aukštoji mokykla, ar tai būtų universitetas ar kolegija, turi reaguoti į švietimo reformos pokyčius, nors tarp visų švietimo institucijų mažai yra konkuravimo būdų. Naujiems konkurentams įeiti į rinką gana sunku. Pagrindiniai iš jų – paslaugų asortimento plėtimas, rinkos plėtimas. Taip pat svarbūs tarpusavio santykiai, bendradarbiavimas darbo biržų mokymo centrais, gerų ryšių palaikymas su galimais darbdaviais, nes tokie ryšiai gali įtakoti keitimąsi idėjomis bei ištekliais (žiniomis, patyrimu), ne tik konkurencinį persekiojimą.

1.3.6. Aukštųjų mokyklų išoriniai ryšiai

Lietuvos aukštosios mokyklos sukaupė nemažą dalyvavimo įvairiuose tarptautiniuose projektuose patirtį. Šios programos leido tiek universitetams, tiek kolegijoms sustiprinti savo materialinę bazę, įgyti tarptautinės patirties atnaujinant studijų programas, susirasti užsienio partnerių, kurių daugelis tapo nuolatinio tolesnio bendradarbiavimo partneriais. Šiuo metu visose aukštosiose mokyklose bendradarbiavimas ir tarptautiniai ryšiai išgyvena pakilimą. Sparčiai daugėja sutarčių su užsienio universitetais bei koledžais, plečiasi bendradarbiavimo geografija, kinta jo pobūdis. Tarptautinis bendradarbiavimas skverbiasi į visas aukštųjų mokyklų gyvenimo sferas, apimdamas studijas, mokslą, administratorių bendradarbiavimą. Aukštasis mokslas atsiveria ir verslo partneriams iš užsienio. Jis aktyviai dalyvauja tarptautinių organizacijų – UNESCO, NATO, siūlomuose projektuose, įsitraukia į Europos Sąjungos edukacines bei mokslo programas SOCRATES, LEONARDO, EUREKA, COST, FRAMRWO bei kitas. Šiandien orientuojamasi ne tik į bendradarbiavimo kiekybę, bet į kokybę.

Visos aukštosios mokyklos siekia neatsilikti nuo Europos Sąjungos švietimo plėtros, kad studentams būtų sukurtos geriausios sąlygos siekti šiuolaikinio europinio išsilavinimo. Ypač skatinamas studentų mobilumas. Šiam tikslui labai padeda įvairios programos ir fondai, kurių tikslas stiprinti europinį bendravimą aukštojo mokslo srityje ir tuo prisidėti prie žmogiškųjų išteklių kokybės dalyvaujančiose šalyse. Socrates/ Erasmus programa skiria mobilumo stipendijas daugeliui tūkstančių aukštųjų mokyklų studentų, siekiant europinių studijų standartų kokybės. Skatinamas studentų mobilumas, tai viena iš priemonių, kurių tikslas yra tarptautinio bendradarbiavimo pagalba tobulinti mokymo procesą, skatinti naujoves. Studentai kviečiami ne tik studijuoti užsienio aukštosiose mokyklose, tačiau jiems rengiamos stažuotės. Jų metu studentai atlieka praktiką tarptautinėse kompanijose, įgyja komunikacijos bei kalbinių įgūdžių, inovatyvių žinių bei idėjų, patobulina praktinius įgūdžius, įgyja pranašumą profesinėje srityje bei konkuruojant darbo rinkoje.

Universitetai bei kolegijos kviečia užsienio lektorius, bei siunčia savo darbuotojus stažuotėms, kad studentai gautų žinių tarptautiniame lygmenyje. Ši patirtis praplėstų jų akiratį ir mąstymą, bei skatins užmegzti kontaktus visoje Europoje. Tarptautinis bendradarbiavimas padeda Lietuvos aukštosioms mokyklos integruotis į Europos Sąjungos aukštojo mokslo bei švietimo plėtros procesus, suteikia studentams bei dėstytojams galimybę įgyti tarptautinės patirties ir susipažinti su studijų proceso naujovėmis. Aukštojo mokslo institucijos yra pasirengusios reikiamai prisidėti pire Bolonijos proceso, ypač priimant skaidrią ir visiems suprantamą vertinimo ir kreditų sistemą, užtikrinant europinį bendradarbiavimą.

1.2.7. Bendras studijų programų įvertinimas

Šiuo metu Lietuvos aukštojo mokslo sistema yra tokia (žiūrėti 1 priedą), kad Lietuvoje veikia dviejų tipų aukštosios mokyklos: universitetai ir kolegijos. Universitete (akademijoje, seminarijoje) vyrauja studijos pagal universitetinių studijų programas, kolegijoje – pagal neuniversitetinių studijų programas. Aukštosios mokyklos gali būti valstybinės ir nevalstybinės. Nevalstybinės aukštosios mokyklos veikia pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka išduotą leidimą vykdyti studijas. Neuniversitetinės studijos yra pagrindinės, vienos pakopos. Universitetinės studijos yra trijų pakopų: pirmoji pakopa (pagrindinės studijos), antroji pakopa (magistrantūra, specialiosios profesinės studijos) ir trečioji pakopa (rezidentūra, doktorantūra ir meno aspirantūra).

Vientisosios studijos – tai studijos, kai tęstinumu susiejamos pirmosios ir antrosios pakopos universitetinės studijos. Jas baigusiesiems, suteikiamas magistro laipsnis ir (ar) profesinė kvalifikacija.

Specialiosios profesinės studijos – tai antrosios pakopos nuosekliosios universitetinės studijos, į kurias priimami asmenys, baigę pagrindines universitetines studijas, ir kurios skirtos tam tikros studijų krypties profesinei kvalifikacijai įgyti.

Trečiojoje pakopoje rengiami mokslininkai (doktorantūra), meno dalykų dėstytojai arba menininkai (meno aspirantūra) ir medicinos gydytojai praktikai (rezidentūra).

Studijos vykdomos pagal Švietimo ir mokslo ministerijos registruotas studijų programas. Studijų programų, taip pat aukštųjų mokyklų vykdomos mokslo ir studijų veiklos kokybę periodiškai vertina Studijų kokybės vertinimo centras.

Studijų apimtis matuojama kreditais. Vienas kreditas lygus keturiasdešimčiai sutartinių studento darbo (auditorijose, laboratorijose, savarankiško ir kt.) valandų, t. y. vienai jo darbo savaitei. Yra trys pagrindinės studijų formos: dieninė, vakarinė ir neakivaizdinė.

Per keliolika savarankiško politinio ir socialinio gyvavimo metų visuomenėje labai išaugo išsilavinimo, ypač aukštojo išsimokslinimo, prestižas. Valstybines aukštojo mokslo programas yra ištikusi savotiška krizė: jos negali aprėpti visų norinčių įgyti aukštąjį mokslą. Aukštosios mokyklos yra biudžetinės, mokesčių mokėtojų lėšomis išlaikomos įstaigos ir plėstis valstybės sąskaita be galo ir krašto jos negali. Jų pajamos iš tyrimo darbų tokio plėtimosi išlaidų nepadengia ir dar ilgai to padaryti negalės. Aukštosios mokyklos pabandė didinti apmokamų studijų apimtį dėl ko atsirado kolizija su LR Konstitucija ir įstatymais. Kilo savotiškas socialinis konfliktas, pareikalavęs aukščiausio valstybinio lygmens sprendimo. Aukštųjų mokyklų vadovų požiūris į aukštojo mokslo plėtimą vienareikšmis: reikia didinti valstybės išlaidas aukštajam mokslui, forsuojant priėmimą į jau esamas aukštąsias mokyklas – pirmiausia universitetus. Vienaip ar kitaip, išreiškiamas požiūris, jog kolegijos neturi potencijos užtikrinti aukštojo mokslo lygmens specialistų parengimo. Ši nuomonė dažnai išsakoma su įžeidžiančia arogancija ir geroka doze paniekos kolegijų atžvilgiu. Nediskutuotino atmetimo priežastis gana aiški: plikas interesas. Norima išlaikyti korporatyvinę monopoliją aukštos kvalifikacijos specialistų rengimui, nes privačios aukštosios mokyklos ir kolegijų potencialo sustiprinimas pareikalautų biudžetinių lėšų. Į jas aukštojo mokslo sistemoje šiandien turi teisę tik universitetai. Kaip argumentai, neigiantys bet kokią realią galimybę stipresnėms kolegijoms teikti geros kokybės aukštąjį išsilavinimą, dažniausiai pateikiami du: pedagoginio personalo nepasirengimas ir silpna mokymo bazė. Aukštasis mokslas reikalauja tiriamojo ir mokomojo darbo integracijos. Personalo mokslinis potencialas paprastai matuojamas mokslo daktarų skaičiumi. Kolegijų silpnoji vieta – labai ribotas skaičius akademiškai kvalifikuotų dėstytojų, kurie dirbtų pagrindinėse pareigose**.** Iš tiesų, kolegijose dėstytojų su mokslo laipsniais yra mažai, čia menkai išvystytas ir mokslinis darbas, tačiau taip yra tik iš vienos pusės. Kita vertus kolegijos yra įsisteigusios visai neseniai ir jų potencialas bei galimybės augti visomis kryptimis yra beribės. Be jokios abejonės, mes negalime lyginti mūsų senųjų universitetų bei kolegijų

materialinės- techninės bazės, bei mokslinio potencialo. Mokymo bazės stiprinimo reikalai visada buvo ir bus aktualūs bet kuriai mokyklai. Čia jos visos skriaudžiamos. Tačiau daugelis mokyklų, tame tarpe kolegijų, sugebėjo įvairiais keliais įsigyti modernios mokymo įrangos, apsirūpinti kompiuteriais, spaudos, dauginimo priemonėmis, sukūrė mokymo firmas ir netgi unikalius muziejus, įrengė ir toliau plečia savarankiškoms studijoms reikalingą bibliotekinę bazę ir t. t. Žinoma, daug ko trūksta, bet visur pastebimi teigiami poslinkiai pedagoginio metodinio pasiruošimo, mokymo bazės stiprinimo, studentų kontingento gerėjimo, tarptautinių ryšių plėtimo ir daugelyje kitų aukštesniųjų mokyklų gyvenimo sričių. Pagaliau tenka kelti esminį klausimą: kaip efektyviau parengti šiuolaikinius reikalavimus atitinkančius specialistus, priskiriamus aukštojo mokslo kategorijai: ar toliau plėsti labai brangią universitetų sistemą, ar paieškoti ir kitų kelių? Tokių, kokius prieš 25-30 metų atrado žymiai turtingesnės Europos šalys: neuniversitetinio aukštojo mokslo, kaip papildomo visuomenės intelektualinių resursų ugdymo šaltinio.

Reikia paminėti, kad daug studentų turi norą pabaigę kolegijas tęsti studijas universitetuose. Kolegijų absolventus į profesinės magistrantūros studijas kviečia tik užsienio universitetai - Lietuvos akademinė bendruomenė tebesvarsto, ar verta neuniversitetinių mokyklų auklėtiniams suteikti bakalauro laipsnį ir leisti mokytis magistrantūroje. Pagal tarptautines sutartis, baigusiems pirmos pakopos studijas - nesvarbu ar jos vyko universitete, ar kolegijoje - turi būti suteiktas bakalauro laipsnis. Kai kuriose valstybėse, kurios šią nuostatą įgyvendino, kolegijų išduotuose diplomuose nurodoma, kad bakalauras ne akademinis, o profesinis. Jei nebus išspręstas studijų tęstinumo klausimas, Lietuvos kolegijų absolventus perims kitų šalių universitetai. Tuomet, neteksime kvalifikuotos darbo jėgos ir dalies jaunų žmonių. Lietuvos kolegijų konferencijos prezidentas Gintautas Bražiūnas teigia, kad studijų tęstinumo klausimą bandoma spręsti jau kelerius metus, tačiau nauja tvarka nesuinteresuoti universitetai. “Pagal dabar galiojantį Aukštojo mokslo įstatymą bakalauro studijas gali vykdyti tik universitetinės mokyklos. Norintys toliau studijuoti kolegijų absolventai turi baigti išlyginamąsias studijas, už kurias jie universitetui moka visą kainą, nes valstybė antrą kartą tos pačios pakopos studijų nefinansuoja", - teigė G. Bražiūnas. Tuo tarpu kolegijų direktoriai teigia nesuprantantys, kodėl tas pačias studijas Lietuvos kolegijose baigę studentai negauna bakalauro diplomų, o, pavyzdžiui, tiek pat laiko ir pagal lygiai tą pačią studijų programą studijavusieji Danijoje - gauna. Neišspręstas studijų tęstinumas- skaudžiausia kolegijų problema. Specialistų rengimo departamento direktorius R. Pusvaškis prognozavo, kad diskusijos apie bakalauro diplomus kolegijų absolventams ir galimą profesinę magistrantūrą bus baigtos dar šiais metais, o ateinančiais metais - priimtas sprendimas.Tai parodo tam tikrą Lietuvos neuniversitetinio sektoriaus struktūros bei tikslo dichotomiją. Tai iškelia klausimą apie programų santykį kolegijose bei universitetuose. Šiuo metu Europoje vis labiau įsitvirtina gerokai platesnė

aukštojo mosklo samprata. Rinka reikalauja labai įvairaus pasirengimo žmonių- tiek taikomojo, tiek akademinio pasirengimo. Šiandien egzistuoja aiški kolegijos programos tikslų suvokimo spraga. Tam, kad sustiprinti Lietuvos kolegijų teikiamą išsilavinimą, reikia pabrėžti jų specifinį profesinį pobūdį. Kolegijoms reikėtų ne stengtis tapti mažais universitetais, bet susitelkti ties sritimis, kuriose jos turi pranašumų. Tuo būdu kolegijos prisidėtų prie Lietuvos visuomenės augimo. Nepaisant to, reikia oficialiai įtvirtinti kolegijų bei universitetų teikiamo išsilavinimo sąveiką bei studentams užtikrinti skaidrumą. Todėl labai būtina, kad kaip įmanoma greičiau būtų skurta kolegijų bei universitetų kreditų perkėlimo sistema.

2. ĮSIDARBINIMO GALIMYBĖS ATLIKTŲ TYRIMŲ IR APIBENDRINIMŲ KONTEKSTE

2.1. Absolventų įsidarbinimo galimybių tyrimų rezultatai

Investicijos į žmogiškąjį kapitalą gali būti nukreiptos įvairiems tikslams: lėšas galima investuoti į švietimą, profesinį parengimą, sveikatos apsaugą ir rekreacijos sferą, darbuotojų informuotumo ir mobilumo užtikrinimą ir t.t. Jų ekonominio efektyvumo nustatymas tampa aktualiu uždaviniu.

Siekiant didinti aukštąjį išsimokslinimą turinčios darbo jėgos konkurencingumą bei pasiūlos ir paklausos struktūrų atitikimą, svarbu tirti minėtų specialistų padėtį darbo rinkoje. Tuo tikslu buvo atliktas Teisės ir ekonomikos absolventų lyginamasis tyrimas, sudarantis galimybę palyginti tiek dviejų studijų krypčių absolventų, tiek universitetinių ir neuniversitetinių aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbinimo galimybes bei jų padėtį darbo rinkoje.

2.1.1. Tyrimo anotacija

Tyrimo problema. Kokios yra aukštųjų universitetinių ir aukštųjų neuniversitetinių mokyklų teisės ir vadybos absolventų nuomonės apie jų išsilavinimo konkurencingumą, bei jų įsidarbinimo galimybės?

Tyrimo aktualumas. Plečiantis universitetų ir kolegijų tinklui Lietuvoje, atsiranda aukštojo mokslo įstaigos pasirinkimo problema, todėl reikėtų palyginti jų absolventų konkurencingumą ir galimybes darbo rinkoje.

Tyrimo objektas –Absolventų nuomonės apie jų mokymosi įstaigą ir galimybes įsidarbinti pagal specialybę, bei jų padėtis darbo rinkoje.

Tyrimo dalykas. Aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių mokyklų kritiniai sėkmės faktoriai, t.y. kokios mokymo paslaugų savybės studentams atrodo svarbiausios, jiems vertinant mokymo paslaugos kokybę; Aukštųjų mokyklų teigiamos bei neigiamos pusės, veikiančios absolventų įsidarbinimo galimybes.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti universitetų bei kolegijų absolventų nuomones apie teikiamas švietimo paslaugas, nustatant šių paslaugų teigiamas ir neigiamas savybes bei įvertinti mokymo institucijų daromą įtaką jų absolventų įsidarbinimui, bei šių institucijų absolventų galimybes darbo rinkoje.

***Tyrimo, loginę struktūrą apibūdinantys, uždaviniai*:**

1. *Atlikti parengiamuosius darbus ir suformuoti studentų apklausos instrumentarijų:*
   1.1. suformuoti anketas;

1.2. atlikti anketų maketavimo bei kitus techninius jų rengimo darbus;

1.3. atlikti pilotažinio tyrimo metu sudarytos anketų *validumo* patikrinimą;

1.4. atlikti anketų koregavimo veiksmus, atsižvelgiant į testavimo rezultatus;

1.5. pasirinkti imties atrankos būdą;

1.6. nustatyti tyrimo imties dydį.

2. *Organizuoti Vilniaus universitete, Mykolo Romerio universitete, Vilniaus teisės ir verslo kolegijoje, bei Klaipėdos socialinių mokslų kolegijoje studentų apklausą, siekiant išsiaiškinti jų nuomones apie šių institucijų švietimo paslaugas, jų poveikį įsidarbinimo galimybėms, bei šių galimybių realizavimą;*

2.1. išplatinti anketas *Vilniaus universiteto, Mykolo Romerio universiteto, Vilniaus teisės ir verslo kolegijos, bei Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos* absolventams;

2.2. susisteminti apklausų būdu surinktus duomenis;

2.3. atlikti anketavimo būdu surinktų duomenų analizę ir interpretavimą;

2.4. suformuluoti išvadas ir pasiūlymus.

3. *Suformulavus tyrimų instrumentarijų ir atlikus gautų tyrimų rezultatų analizę bei jų interpretavimą, palyginti teisės ir vadybos absolventų įsidarbinimo galimybes.*

Tyrimas buvo vykdomas pagal tokią *strateginę tyrimo proceso schemą*: *pirmiausiai* buvo nustatyta reikalinga informacija; *antra* - pasirinktas duomenų rinkimo metodas – standartizuota absolventų apklausa raštu (Priedas Nr. 2);bei standartizuota bei pusiau standartizuota apklausa elektroniniu paštu ar telefonu, praėjus pusei metų po studijų baigimo (Priedas Nr. 3), *trečia* – vykdytas duomenų rinkimas; *ketvirta* - gautų duomenų apdorojimas ir analizė; *penkta* - išvadų ir siūlymų formulavimas.

Tyrime naudoti metodai:

1. Dokumentų analizė.
2. Standartizuota absolventų apklausa raštu. Buvo pateikti klausimai su galimais atsakymų variantais, tačiau respondentui palikta galimybė pareikšti savo nuomonę, neradus tinkamo atsakymo tarp pateiktų iš anksto. Viena iš anketavimo sąlygų buvo konfidencialumo užtikrinimas.
3. Standartizuota bei pusiau standartizuota absolventų apklausa elektroniniu paštu, bei telefonu;
4. Statistiniai duomenų apdorojimo metodai.

Tyrimo informacijos apdorojimui buvo naudojamas SPSS programinis paketas ir MC Exel programa. Iš pirminės duomenų bazės sudarytos atsakymų į kiekvieną anketos klausimą pasiskirstymų lentelės. Kiekvienam anketos klausimui pateikiamas atsakymų variantų skaičius ir jų

pasiskirstymas procentais. Klausimams, į kuriuos atsakant buvo galima pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą, pasiskirstymo procentas apskaičiuotas kiekvienam atsakymo.

Skaičiavimai atlikti tokiais pjūviais:

- visi apklaustieji;
- pagal lytį;
- pagal amžių;
- pagal mokymo įstaigą;
- pagal studijų pasiekimus;
- pagal turimą dabo patirtį;
- pagal studijų kryptį;
- pagal klausimą "Ar įsidarbinote"
- pagal pasirengimo profesinei veiklai vertinimą

Pilotažinio tyrimo metu buvo atliktas sudarytos anketos *validumo* patikrinimas. Tai leido išvengti klausimų formulavimo neaiškumų ir netikslumų. Įvertinus respondentų pastabas, anketa buvo koreguojama. Po to buvo vykdomos apklausos.

Respondentai buvo atrinkti *stichinės* atrankos būdu.

Anketavimas vyko raštu, apklausiant absolventus mokymo įstaigose.

Antroji apklausa vykdyta tiek žodžiu (pokalbiai telefonu), tiek raštu (elektroniniu paštu), vienam studentui skiriant apie 10 minučių laiko.

Anketų klausimai sugrupuoti pagal jais surinktos informacijos turinį bei gautų duomenų pobūdį pateikti 1 lentelėje.

Pagrindinės anketos klausimų grupės

1 lentelė

Anketos klausimų grupės	***Klausimų Nr. anketoje***
1. Klausimai, siekiant išsiaiškinti studentų demografines charakteristikas	1;2;5;19
2. Klausimai, siekiant išsiaiškinti studentų specialybės pasirinkimą lemiančius veiksnius	3;7
3. Klausimai, siekiant išsiaiškinti absolventų nuomonę apie jų mokymosi įstaigą	6;15;18
4. Klausimai, siekiant išsiaiškinti, studentų išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje vertinimą	4;12;14
5. Klausimai, siekiant išsiaiškinti absolventų lūkesčius,	8;9;10;11;13;

susijusius su būsima veikla po studijų baigimo	
6. Klausimai, siekiant išsiaiškinti studentams suteiktų mokymo paslaugų vertinimą	15;16;17
7. Klausimai siekiant išsiaiškinti absolventų padėtį darbo rinkoje	Antra anketa

Apibendrinant galima teigti, kad teisės ir vadybos absolventų įsidarbinimo galimybių lyginamasis tyrimas remiasi studentų apklausos rezultatais, jų palyginimo su kitais tyrimais pagrindu nustatytomis vyraujančiomis nuostatomis (studentų ir darbdavių) bei tendencijomis Lietuvos švietimo paslaugų rinkoje, o taip pat atsižvelgiant į pačių mokymo įstaigų galimybes bei tiekiamas paslaugas.

2.1.2 Tyrimo imties charakterizavimas

Realizuojant tyrimo tikslą apklausti:

- Verslo vadybos ir administravimo studijų krypties aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių mokyklų 2003/2004- ųjų mokslo metų absolventai,
- Teisės studijų krypties aukštųjų universitetinių ir neuniversitetinių mokyklų 2003/2004- ųjų mokslo metų absolventai.

Tyrimas apėmė dviejų Lietuvos universitetų ir dviejų kolegijų absolventus. Tai Vilniaus universitetas, Mykolo Romerio universitetas, Vilniaus teisės ir verslo kolegija, Klaipėdos socialinių mokslų kolegija. Iš viso tyrime dalyvavo 400 absolventų. Visi apklaustieji buvo pirmosios vientisųjų studijų pakopos dieninių skyrių studentai. Apklausoje dalyvavusių studentų pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 5 diagramoje.

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=400)

5 diagrama

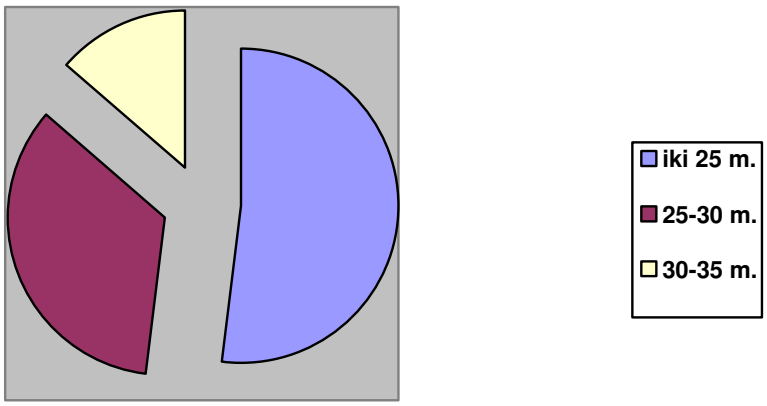

Įvertinus apklaustų studentų struktūrą pagal amžių, nustatyta, kad daugiausiai studentų priklausė iki 25 m. amžiaus grupei (52 proc.), o mažiausiai apklausta vyresnių nei 30 m. studentų (jų imtyje buvo 13,8 proc.).

Pažymėtina, kad imtyje žymiai didesnę dalį sudarė moteriškos lyties atstovės. Jų apklausoje dalyvavo 62,3 proc., kai vyriškos lyties atstovų, dalyvavusių tyrime, dalis buvo 37,8 proc.

Apklausoje dalyvavusių studentų pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 6 diagramoje.

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=400)

6 diagrama

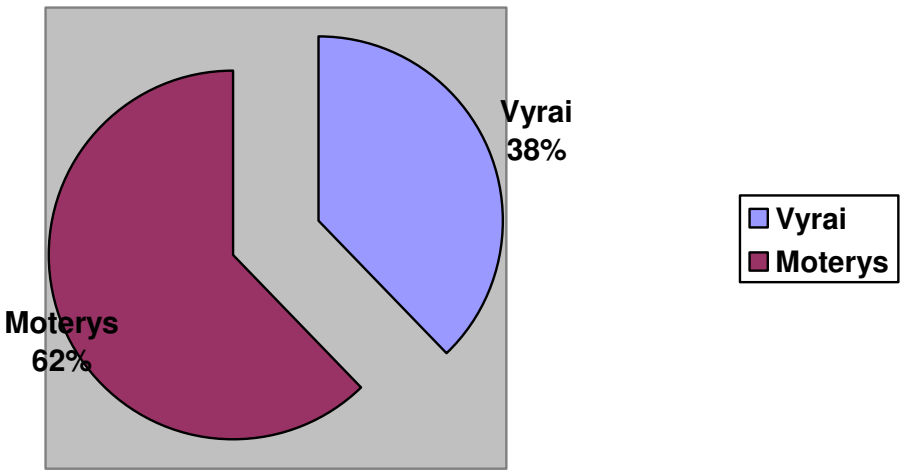

Apibūdinant absolventus viena svarbesnių charakteristikų, galinti turėti įtakos jų įsidarbinimui ateityje - studentų pažangumas. Nustatyta, kad 49,8 proc. apklausoje dalyvavusių studentų priskyrė save prie gerai besimokančių, 33,5 proc. – prie vidutiniškai besimokančių. Mažiausiai bendrame apklaustųjų skaičiuje nustatyta studentų, kurie mokosi labai gerai. Šią grupę sudarė 16,8 proc. studentų. Vertinant šiuo požiūriu gauti rezultatai matomi 7 diagramoje.

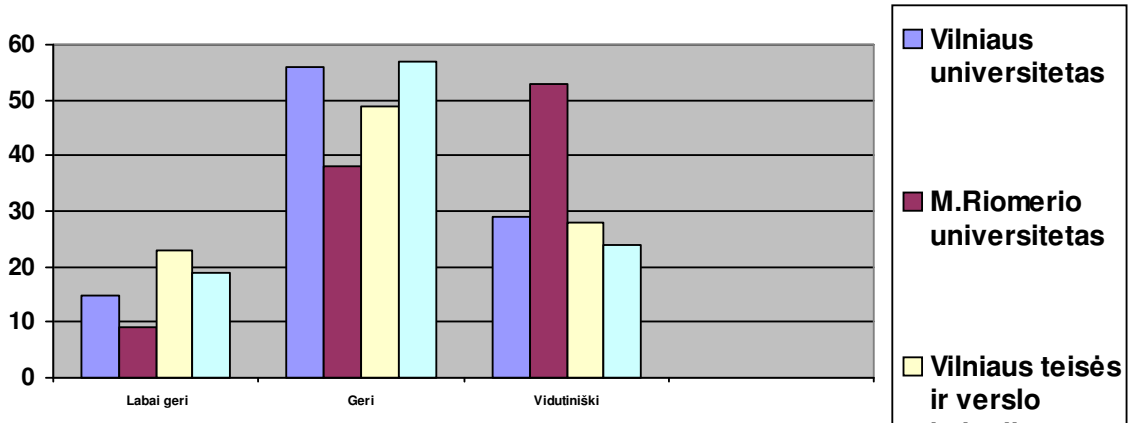

7 diagrama Respondentų pasiskirstymas pagal pažangumo lygį (N=400)

Reikėtų pastebėti, kad studentai, atsakydami į klausimą: „Kokie Jūsų studijų pasiekimai?“, rėmėsi savo asmenine nuomone ir supratimu, ką reiškia „labai geri“, „geri“ ir „patenkinami“. Taigi vertinant studentų pažangumą tyrime naudota ne kiekybinė skalė, bet kokybinės kategorijos, nes svarbiau išsiaiškinti ne realius studentų pažangumo vidurkius, bet tai, kokią nuomonę jie patys turi apie savo mokslo pasiekimus. Galima teigti, kad tyrime dalyvavusios moteriškos lyties atstovės savo studijų pasiekimus įvertino geriau, nei vyrai. Net 69,9 procentai moterų savo studijų pasiekimus įvertino kaip gerus arba labai gerus, kai tuo tarpu vyrai vertino save šiek tiek blogiau (61 proc.). Vyrų ir moterų pasiskirstymas pagal studijų pasiekimus pateikiamas 2 lentelėje

Respondentų studijų pasiekimų vertinimas pagal lytį (N=400)

2 lentelė

		Įvertinkite savo studijų pasiekimu			**Iš viso**
		labai geri	**geri**	**vidutiniški**	
Jūsų lytis	**mot.**	18,1%	51,8%	30,1%	100,0%
	vyr.	14,6%	46,4%	39,1%	100,0%
Iš viso		16,8%	49,8%	33,5%	100,0%

Vienas iš pagrindinių aspektų, leidžiančių spręsti apie absolventų galimybes įsidarbinti po studijų - turima darbo patirtis pagal studijuojamą specialybę. Didžioji respondentų dalis jau dirbo ar dirba pagal studijuojamą specialybę (83,5 proc.), t.y. nurodė savo bendrą darbo stažą. Daugiau nei trečdalis respondentų turi iki vienerių metų darbo stažą,(37,8 proc.) trečdalį - 1-3 metų, daugiau nei dešimtadalis – 3-5 metų. Darbinės veiklos patirties neturi (16,5 proc.) absolventų (žr.3 lentelę).

Ar turite darbo patirtį pagal specialybę, kurią studijuojate

3 lentelė

	Absolventų sk.	**Proc.**
iki 1 m.	151	37,8
1-3 m.	132	33,0
3-5 m.	51	12,8
neturi	66	16,5
Iš viso	400	100,0

2.1.3. Specialybės pasirinkimą lemiantys veiksniai

Iš tyrime dalyvavusių 400 respondentų 321 studijavo teisę, o 79 verslo vadybą ir administravimą. Studentų pasiskirstymą pagal specialybes galima matyti 8 diagramoje.

Respondentų pasiskirstymas pagal studijuojamą specialybę (N=400)

8 diagrama

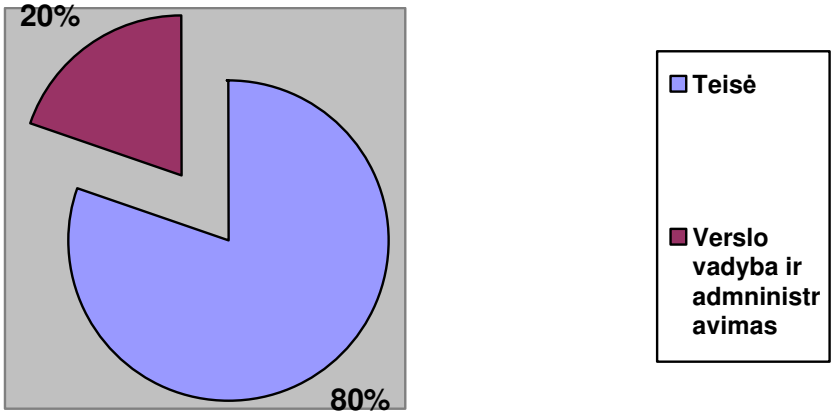

Studijų pasirinkimas yra vienaip ar kitais motyvuojamas. Duomenys rodo, jog šiame tyrime dalyvavusių absolventų svarbiausi profesijos pasirinkimo motyvai buvo socialiniai - ekonominiai. Pagal atsakymų dažnumą pirmojoje vietoje buvo pasirinkimo motyvas tikėjimas, jog pasirinkta specialybė užtikrins norimo pobūdžio ir gerai apmokamą darbą (58 proc.), antrojoje - tikėjimas, jog pasirinkta specialybė užtikrins galimybę lengvai įsidarbinti po studijų (27,3 proc.) trečiojoje – prestižas (14,8 proc.). Galima pastebėti, kad tiek kolegijų tiek universitetų absolventai akcentuoja tuos pačius motyvus, tačiau Mykolo Romerio universiteto absolventai pakankamai akcentuoja prestižą, (beveik trečdalis apklaustų šio universiteto absolventų).

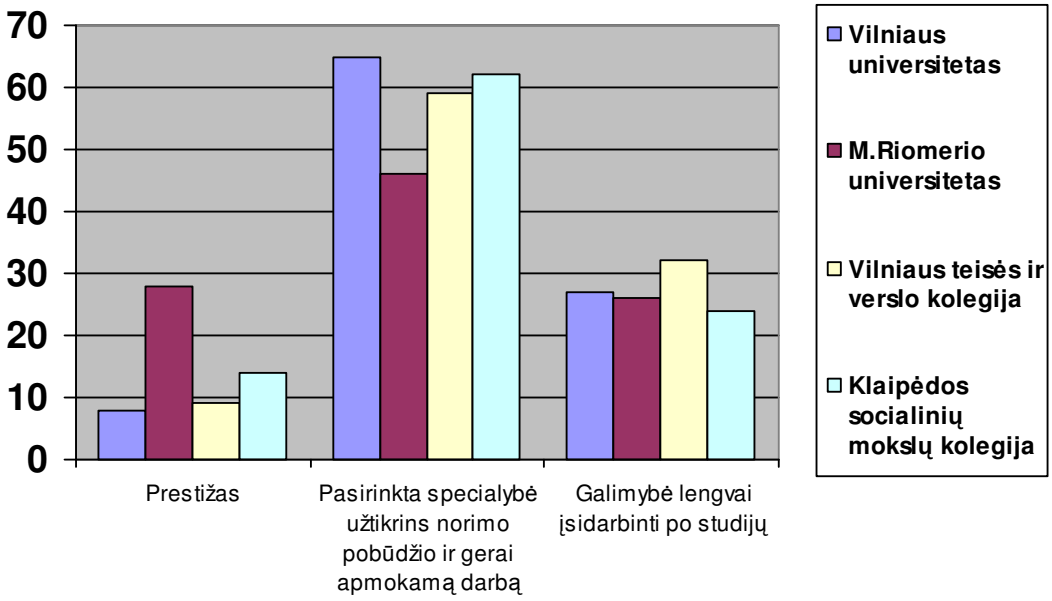

9 diagrama Priežastys, lėmusios specialybės pasirinkimą (N=400)

Analizuojant specialybės pasirinkimo priežastys, pakankamai svarbus veiksnys yra respondento amžius, kadangi kuo vyresnis žmogus, tuo sąmoningiau ir labiau apgalvotai jis renkasi savo studijuojamą specialybę (žr.4 lentelę ir 10 diagramą).

		Jūsų studijuojama specialybė		**Iš viso**
		teisę	**verslo administravimą**	
Jūsų amžius	**iki 25 m.**	80,3%	19,7%	100,0%
	25 - 30 m.	82,5%	17,5%	100,0%
	30 - 35 m.	74,5%	25,5%	100,0%
Iš viso		80,3%	19,8%	100,0%

4 lentelė Respondentų studijuojama specialybė pagal amžių (N=400)

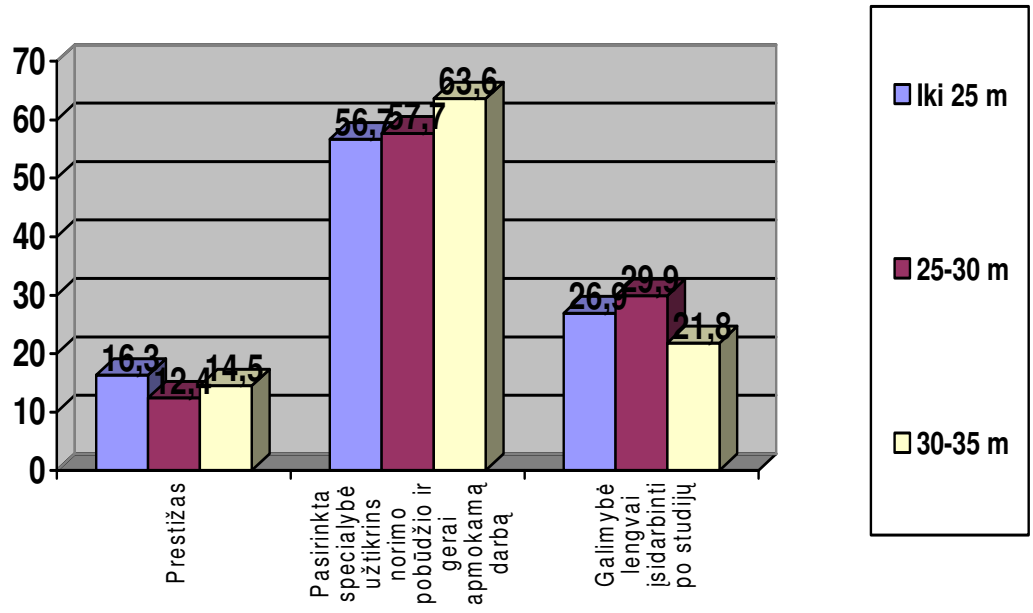

10 diagrama Respondentų specialybę pasirinkti skatinę veiksniai pagal amžių

Jeigu vertinti specialybės pasirinkimo veiksnius pagal amžių , tai galima teigti, kad dauguma visų amžiaus grupių studentų tikisi, kad pasirinkta specialybė užtikrins norimo pobūdžio ir gerai apmokamą darbą. Net 29,9 procento 25-30 metų amžiaus grupės studentų yra įsitikinę, kad galės lengvai įsidarbinti po studijų. Dėl prestižo savo specialybę rinkosi 16,3 procento jauniausio amžiaus grupės iki 25 metų studentų (žr.5 lentelę).

		Kas Jus paskatino pasirinkti šią specialybę		
		prestižas	**pasirinkta specialybė užtikrina norimo pobūdžio ir gerai apmokamą darbą**	**galimybė lengvai įsidarbinti po studijų**
Jūsų lytis	**mot.**	13,3%	59,0%	27,7%
	vyr.	17,2%	56,3%	26,5%
Iš viso		14,8%	58,0%	27,3%

5 lentelė Studijų programos pasirinkimo motyvų pasiskirstymas pagal lytį

Lyčių skirtumai neišryškėjo. Ir vyrams ir moterims, renkantis studijų programą, galimybė lengvai įsidarbinti po studijų ir norimo pobūdžio ir gerai apmokamas darbas, buvo svarbiausia (žr.6 lentelę).

2.1.4. Absolventų nuomonė apie jų mokymosi įstaigą

Labai svarbus ir daug parodantis rodiklis yra absolventų mokymosi įstaigos įvertinimas. Tai parodo ne tik pačių studentų nuomonę apie jų mokymosi vietą, tačiau galima ir pastebėti ryšį trap mokymosi įstaigos vertinimo ir ateities perspektyvų matymo.

Tyrimo duomenimis, vertindami savo mokymosi įstaigą pagal amžių absolventai nuo 20 iki 30 metų savo pateikia gerą įvertnimą (virš 60 proc. abiejose amžiaus grupėse). Apklaustųjų amžiui didėjant, mokymosi įstaigos vertinimas prastėja jau net 40 procentų vertina vidutiniškai (žr.11 diagramą).

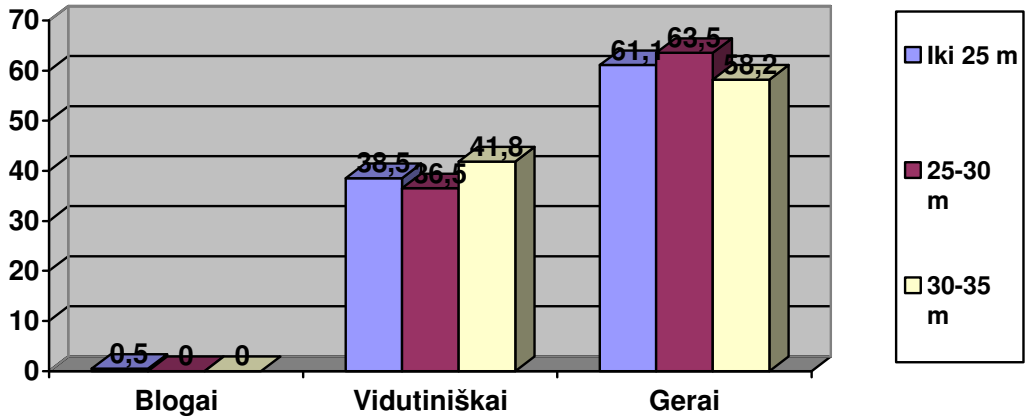

11 diagrama Respondentų mokymosi įstaigos vertinimas pagal amžių

Tarp tyrimo dalyvių vertinant mokymosi įstaigą pagal lytį, didelių skirtumų neišryškėjo. Dauguma tiek vyrų tiek moterų savo mokymosi įstaigą vertino gerai. (žr. 6 lentelę)

		Kaip vertinate savo mokymo įstaigą?			Iš viso
		blogai	vidutiniškai	gerai	
Jūsų lytis	**mot.**	0,4%	39,0%	60,6%	100,0%
	vyr.	0,0%	37,1%	62,9%	100,0%
Iš viso		0,3%	38,3%	61,5%	100,0%

6 lentelė Mokymosi įstaigos vertinimas pagal lytį

Vertinant mokymosi įstaigą pagal tai, kurioje tiriamų institucijų mokosi absolventas, galima teigti, kad geriausiai savo studijų įstaigą vertina Vilniaus universiteto absolventai, net 39 procentai įvertino universitetą aštuoniais balais iš dešimties galimų. Tačiau daugiausia dešimties balų įvertinimų (iš dešimties galimų) gavo Mykolo Romerio universitetas. Net dešimt studentų (iš šimto apklaustųjų) davė jam aukščiausią įvertinimą. Mažiausiai puikių balų iš savo absolventų gavo

kolegijos, tačiau gerų ir labai gerų įvertinimų buvo pakankamai. Taigi galima daryti išvadas, kad tiek universitetų tiek kolegijų absolventai vertina savo mokymosi institucijas pakankamai gerai, tačiau universitetų absolventai yra labiau patenkinti savo mokymosi įstaiga ir jaučiasi saugesni. Šią situaciją parodo 12 diagrama.

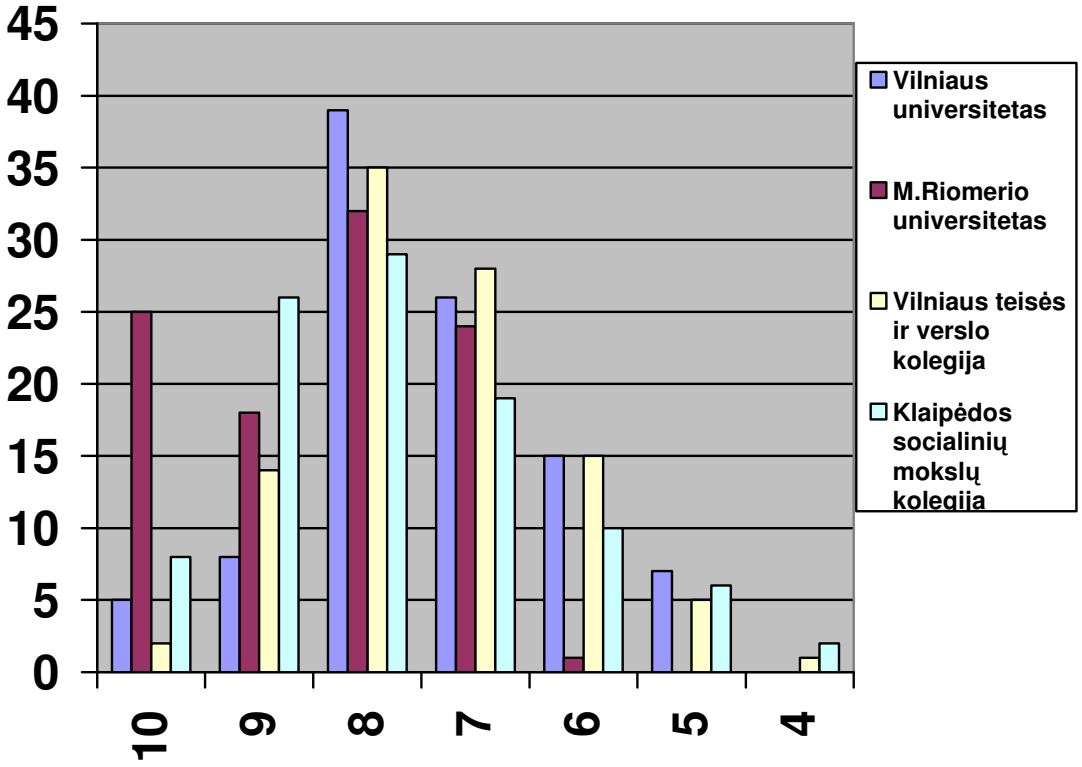

12 diagrama Mokymo įstaigos vertinimas 10-ties balų sistemoje pagal mokymosi instituciją

Vertinant mokymosi įstaigą, pakankamai svarbūs ir studento studijų pasiekimai. Nagrinėjant šį pjūvį, galima teigti, kad ypatingų skirtumų nepastebėta. Dauguma tiek gerai, tiek labia gerai ar vidutiniškai besimokančių studentų savo mokymosi įstaigą vertina gerai (žr.7 lentelę).

		Kaip vertinate savo mokymo įstaigą?			**Iš viso**
		blogai	**vidutiniškai**	**gerai**	
Įvertinkite savo studijų pasiekimu	**labai geri**	0,0%	41,8%	58,2%	100,0%
	geri	0,5%	34,7%	64,8%	100,0%
	vidutiniški	0,0%	41,8%	58,2%	100,0%
Iš viso		0,3%	38,3%	61,5%	100,0%

7 lenetlė Mokymosi įstaigos vertinimas pagal studijų pasiekimus

Vertinant mokymosi įstaigą, labia svarbus aspektas yra ar studentas esant galimybei pakeistų studijų vietą. Nagrinėjant šį klausimą pagal mokymosi institucijas, išryškėja tai, kad bveik vsi tiek Vilniaus universiteto (77 proc.), tiek Mykolo Romerio universiteto studentai (83 proc.) mokymosi įstaigos nekeistų. Tada kai kolegijų absoventai pasiskirstė tolygiai į tuos kurie keistų, kurie nežino ir nekeistų.(žr. 13 diagramą). Galima daryti išvadą, kad nors visų mokymosi įstaigų absolventai savo mokymosi institucijas verina gerai, tačiau dau daugiau kolegijų absolventų pakeistų savo mokymosi įstaigą į kitą.

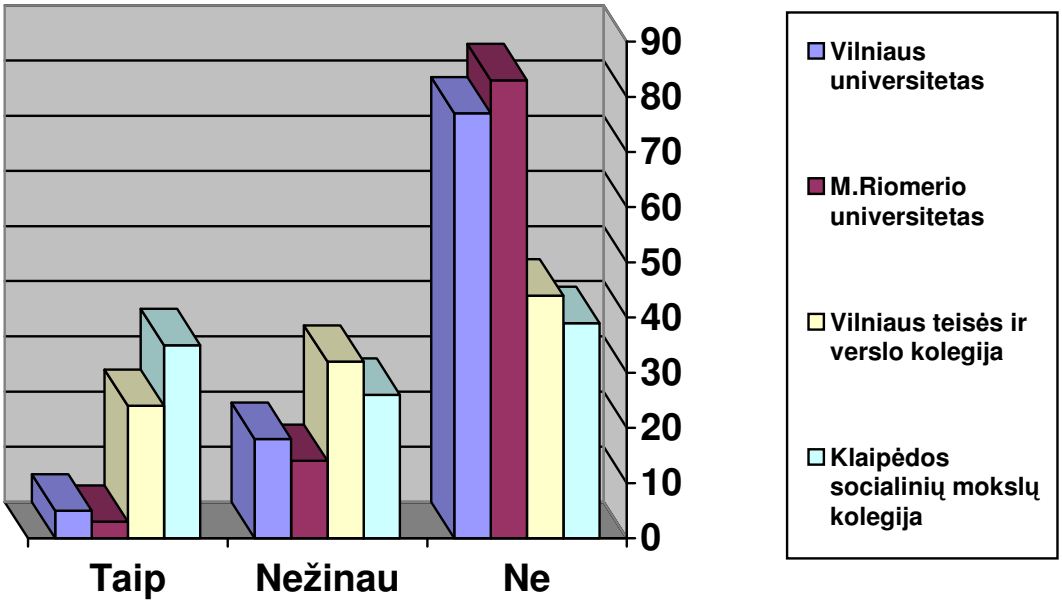

13 diagrama Galimybė keisti mokymosi įstaigą

2.1.5. Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas

Tyrimo duomenimis, savo išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje geriausiai vertina Mykolo Romerio universiteto absolventai. Net 67 procentai apklaustų šios mokyklos absolventų davė dešimties balų įvertinimą iš dešimties galimų. Tuo tarpu abiejų tyrime dalyvavusių kolegijų absolventų vertinimai nebuvo tokie geri. Tik 13 procentų iš Vilniaus teisės ir verslo kolegijos įvertino savo išsilavinimo konkurencingumą puikiai, o Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos- tik 8 procentai. Galima daryti išvadą, kad kolegijų absolventai vertina savo galimybes ir perspektyvas darbo rinkoje kaip nepakankamai geras ir užtikrintas. (žr. 14 diagramą)

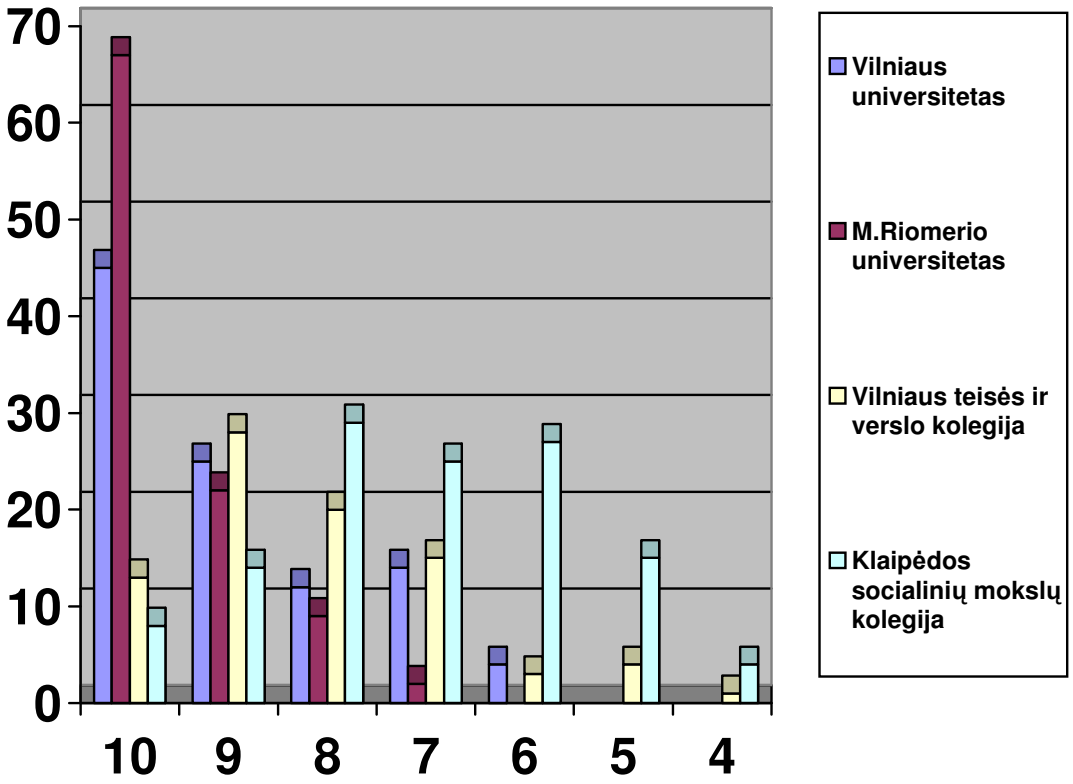

14 diagrama Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal mokymosi įstaigas

Vertinant išsilavinimo konkurencingumą pagal lytis, lyčių skirtumai neišryškėjo. Moterų vidutinis vertinimas buvo 8,49 balo (iš dešimties galimų), tuo tarpu vyrų vidutinis vertinimas- 8,42 balo. Tuo pačiu galima pastebėti, kad tiek vyrų tiek moterų jų mokymosi įstaigos vertinimai taipogi yra panašūs. Vidutinis moterų balas- 7,69, o vyrų- 7,89 (žr.8 lentelę).

Jūsų lytis		**Įvertinkite savo mokymosi įstaigą**	**Įvertinkite savo išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje**
mot.	**vid. įvertinimas**	7,69	8,49
	Std. nuokrypis	1,334	1,514
vyr.	**vid. įvertinimas**	7,89	8,42
	Std. nuokrypis	1,334	1,547
Iš viso	**vid. įvertinimas**	7,76	8,47
	Std. nuokrypis	1,336	1,525

8 lentelė Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal lytį

Analizuojant gautus rezultatu pagal amžių, galima pastebėti, kad savo išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje pakankamai gerai vertina visų analizuojamų amžiaus grupių studentai. Pastebėta, kad prasčiausiai jį vertina vyriausios amžiaus grupės nuo 30 iki 35 metų absolventai (žr.9 lentelę)

Jūsų amžius		**Įvertinkite savo mokymosi įstaigą**	**Įvertinkite savo išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje**
iki 25 m.	**vid. įvertinimas**	7,69	8,55
	Std. nuokrypis	1,352	1,534
25 - 30 m.	**vid. įvertinimas**	7,85	8,52
	Std. nuokrypis	1,311	1,420
30 - 35 m.	**vid. įvertinimas**	7,82	8,02
	Std. nuokrypis	1,348	1,683
Iš viso	**vid. įvertinimas**	7,76	8,47
	Std. nuokrypis	1,336	1,525

9 lentelė Išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal amžių

Tyrimo duomenimis, savo išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje geriausiai vertino tie absolventai, kurie kol kas neturi darbo patirties pagal savo specialybę, jų vidutinis vertinimo balas buvo 8,64 (iš dešimties galimų). Prasčiausiai, vidutiniškai 8,2 balo, savo išsilavinimą vertimo absolventai turintys nuo 3 iki 5 metų darbo stažą, pagal specialybę. Tokią pat tendenciją galima pastebėti ir tarp respondentų mokymosi įstaigos vertinimo (žr.10 lentelę).

Ar turite darbo patirtį pagal specialybę, kurią studijuojate		**Įvertinkite savo mokymosi įstaigą**	**Įvertinkite savo išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje**
iki 1 m.	**vid. įvertinimas**	7,64	8,34
	Std. nuokrypis	1,323	1,531
1-3 m.	**vid. įvertinimas**	7,78	8,2

	Std. nuokrypis	1,315	1,499
3-5 m.	**vid. įvertinimas**	7,73	8,20
	Std. nuokrypis	1,563	1,600
neturi	**vid. įvertinimas**	8,03	8,64
	Std. nuokrypis	1,202	1,476
Iš viso	**vid. įvertinimas**	7,76	8,47
	Std. nuokrypis	1,336	1,525

10 lentelė išsilavinimo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas pagal turimą darbo patirtį

2.1.6. Absolventų lūkesčiai, susiję su būsima veikla po studijų baigimo

Galima teigti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių respondentų baigę studijas ruošiasi dirbti (74,75%), Tačiau ganėtinai nemažai (63.5%) apklaustųjų ruošiasi studijuoti. T.y. ganėtinai nemaža dalis absolventų ruošiasi toliau studijuoti ir dirbti kartu (žr. 15 diagramą).

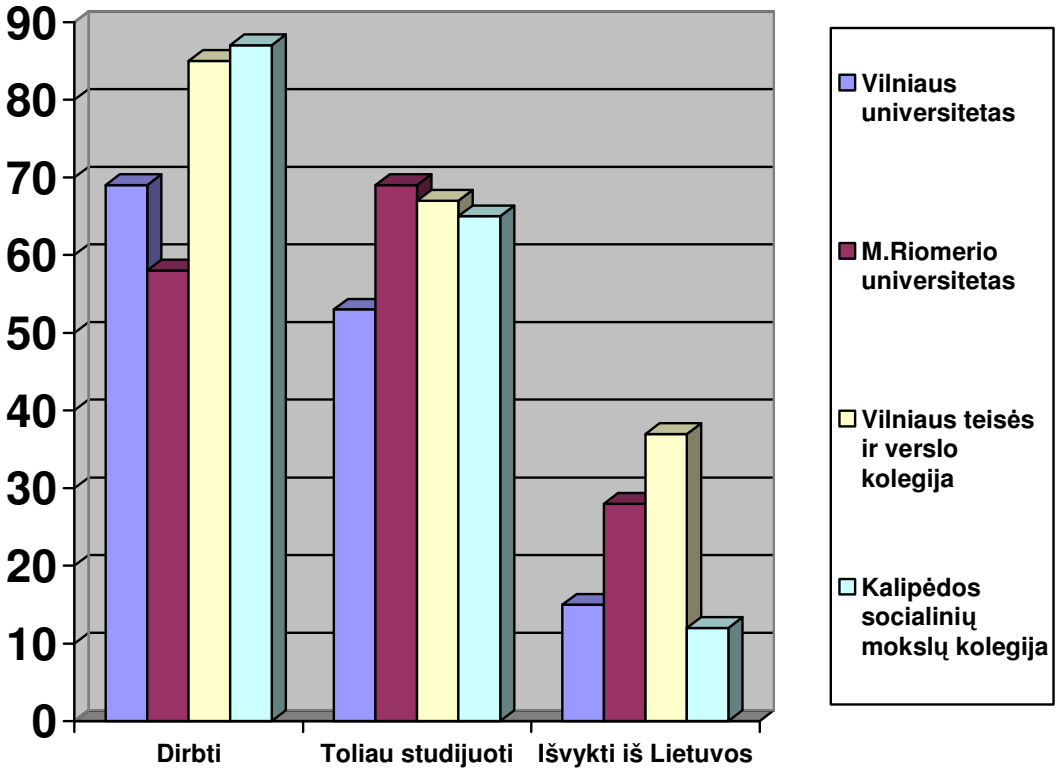

15 diagrama Absolventų atsakymas į klausimą "Ką ruošiatės veikti, pabaigę studijas?"

Palyginus tolimesnės veiklos planus, pagal absolventų amžių, galima daryti išvadas, kad kuo jaunesni absolventai, tuo daugiau jų ruošiasi pratęsti savo studijas (net 59,1 proc.). Tuo tarpu vyriausios grupės respondentų, besiruošiančių toliau studijuoti buvo 36,4 procento. Analizuojant atsakymus išryškėja, kad tarp 25-30 metų absolventų yra daugiausiai besiruošiančių išvykti į užsienį (21,2 proc.), ši situacija atsispindi 16 diagramoje. Čia reikia pažymėti, kad dalis absolventų ruošiasi tiek dirbti tiek studijuoti užsienyje, nes kolegijų absolventams dažnai siūloma išvykti į užsienį pratęsti savo studijas.

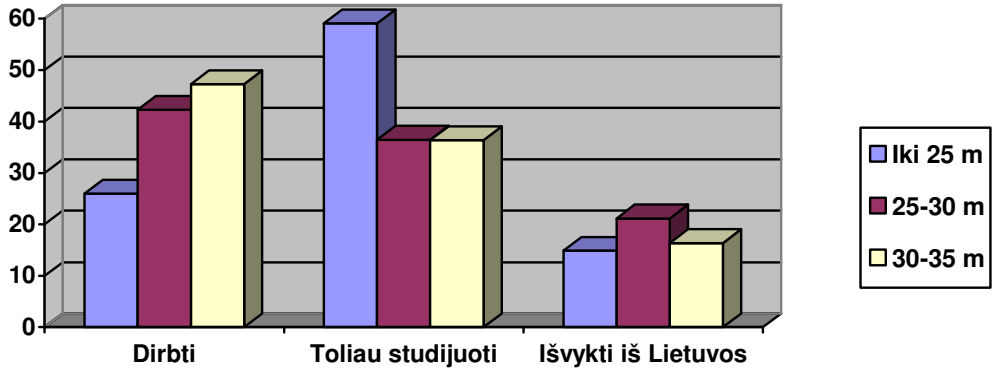

16 diagrama Absolventų atsakymas į klausimą "Ką ruošiatės veikti, pabaigę studijas?"pagal amžių

Analizuojant šį klausimą pagal lytis, galima teigti, kad moteriškos lyties atstovės daugiau linkusios toliau studijuoti (50,2 proc.), negu vyrai (45 proc.). Taip pat daugiau moterų ruošiasi išvykti iš Lietuvos (19,3 proc.). Vyrai labiau linkę rinktis darbą (41,1 proc.), tuo tarpu tik 30,5 procento moterų ruošiasi iš karto po studijų išeiti į darbą (žr. 11 lentelę)

		Ką ruošiatės veikti pabaigę studijas			**Iš viso**
		dirbti	**toliau studijuoti**	**išvykti iš Lietuvos**	
Jūsų lytis	**mot.**	30,5%	50,2%	19,3%	100,0%
	vyr.	41,1%	45,0%	13,9%	100,0%
Iš viso		34,5%	48,3%	17,3%	100,0%

11 lentelė Absolventų atsakymas į klausimą "Ką ruošiatės veikti, pabaigę studijas?"pagal lytį

Palyginus duomenis pagal konkurencingumo vertinimą, galima daryti išvadas, kad dirbti ruošiasi apie 34 procentus tiek tų respondentų kurie savo konkurencingumą vertino gerai, tiek tų, kurie jį vertino vidutiniškai arba blogai. Didesnis procentas 50,5 savo konkurencingumą vertinančių blogai,

ruošiasi toliau studijuoti. Gerai savo konkurencingumą vertinančių absolventų net 18,2 procento ruošiasi išvykti iš Lietuvos (žr. 12 lentelę).

Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje? * Ką ruošiatės veikti pabaigę studijas

12 lentelė

		Ką ruošiatės veikti pabaigę studijas			**Iš viso**
		dirbti	**toliau studijuoti**	**išvykti iš Lietuvos**	
Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje?	**vidutiniškai arba blogai**	34,9%	50,5%	14,7%	100,0%
	gerai	34,4%	47,4%	18,2%	100,0%
Iš viso		34,5%	48,3%	17,3%	100,0%

Sprendžiant apie absolventų įsidarbinimo galimybes ir apžvelgiant jų planus, labai svarbu yra tai, kokiais būdais jie ruošiasi ieškoti darbo, kokius kelius sau yra numatę. Šiame etape išryškėja viena labai žymi tendencija, kad labai didelis procentas, net 34,8 tikisi, kad darbo paieškose jiems padės pažįstami. Taip pat labai populiarus darbo paieškos būdas yra skelbimai spaudoje, jį rinkosi 024 procentai apklaustųjų. Pakankamai didelis procentas, net 14 nurodė, kad kreipsis į darbo biržą. Šią situaciją atspindi 13 lentelė.

	Absolventų sk.	**Proc.**
skelbimai spaudoje	96	24,0
siųsite CV į nužiūrėtas darbovietes	34	8,5
padės pažįstami	139	34,8
kreipsitės į darbo biržą	56	14,0
Pasilikau dirbti po praktikos	34	8,5
kita	41	10,3
Iš viso	400	100,0

13 lentelė Kokiais būdais ieškosite darbo

Analizuojant darbo paieškos būdus pagal amžių, vis dėlto didžiausias procentas visose amžiaus grupėse yra linkęs pasikliauti pažįstamais. Didžiausia dalis absolventų, net 40 procentų, tikisi pažįstamų pagalbos 30-35 metų grupėje. Visose amžiaus grupėse išlieka populiarūs ir skelbimai spaudoje. Daugiausia pasilikusių dirbti po praktikos studentų buvo 25-30 metų grupėje (12,4 proc.). Labai mažai, tik 3,6 procento iš 30-35 metų amžiaus grupės absolventų ruošiasi kreiptis į darbo biržą. Daugiausiai tai ruošiasi daryti jauniausios amžiaus grupės studentai (17,8

proc.). Prie kitų priežasčių absolventai nurodo, kad darbo neieškos arba steigs savo verslą, jau turi susiradę būsimą ar esamą darbo vietą. Tokių studentų daugiausia buvo 30-35 metų grupėje (16,4 proc.). darbo paieškos būdus atspindi 14 lentelė.

		Kokiais būdais ieškosite darbo						**Iš viso**
		skelbimai spaudoje	**siųsite CV į nužiūrėtas darbovietes**	**padės pažįstami**	**kreipsitės į darbo biržą**	**pasilikau dirbti po praktikos**	**kita**	
Jūsų amžius	**iki 25 m.**	20,2%	10,6%	36,1%	17,8%	7,7%	7,7%	100,0%
	25 - 30 m.	25,5%	7,3%	30,7%	12,4%	12,4%	11,7%	100,0%
	30 - 35 m.	34,5%	3,6%	40,0%	3,6%	1,8%	16,4%	100,0%
Iš viso		24,0%	8,5%	34,8%	14,0%	8,5%	10,3%	100,0%

14 lentelė Darbo paieškos būdai, pagal amžių.

Vyrai, ieškodami darbo labiau pasikliaus pažįstamais, nei moterys. Net 41,1 procento visų apklaustų vyrų, ieškotis darbo padės pažįstami, tuo tarpu moterims- 30,9 procento. Šiek tiek daugiau vyrų ir ruošiasi ieškotis darbo iš skelbimų spaudoje- 26,5 procento, o moterų- 22,5 procento. Pastebėtina, kad žymiai daugiau moteriškos lyties atstovių pasiliko dirbti po praktiko 10,4 procento, tuo tarpu kai vyrų pasilikusių dirbti po praktikos buvo 5,3 procento (žr.15 lentelę)

		Kokiais būdais ieškosite darbo						**Iš viso**
		skelbimai spaudoje	**siųsite CV į nužiūrėtas darbovietes**	**padės pažįstami**	**kreipsitės į darbo biržą**	**Pasilikau dirbti po praktikos**	**kita**	
Jūsų lytis	**mot.**	22,5%	10,0%	30,9%	15,3%	10,4%	10,8%	100,0%
	vyr.	26,5%	6,0%	41,1%	11,9%	5,3%	9,3%	100,0%
Iš viso		24,0%	8,5%	34,8%	14,0%	8,5%	10,3%	100,0%

15 lentelė Darbo paieškos būdai, pagal lytį

Kadangi šiame tyrime labai svarbi absolventų nuomonė ir lūkesčiai, tai labai svarbu buvo sužinoti ir kokioje įstaigoje tikisi dirbti respondentai. Tyrimo duomenimis, labai išsiskyrė absolventų ketinimai rinktis darbovietę. 67,5 proc. visų apklaustų universitetų absolventų norėtų įsidarbinti valstybinėse įstaigose ar organizacijose. Iš kolegijų absolventų tokią galimybę rinkosi tik

5,5 proc. visų apklaustųjų. Dauguma kolegijų absolventų, net 72 proc., tikisi įsidarbinti privačioje įstaigoje. Likę respondentai 17,5 proc. tikisi susirasti darbą užsienyje arba nesiruošia dirbti po studijų. Šią situaciją atspindi 17 diagrama.

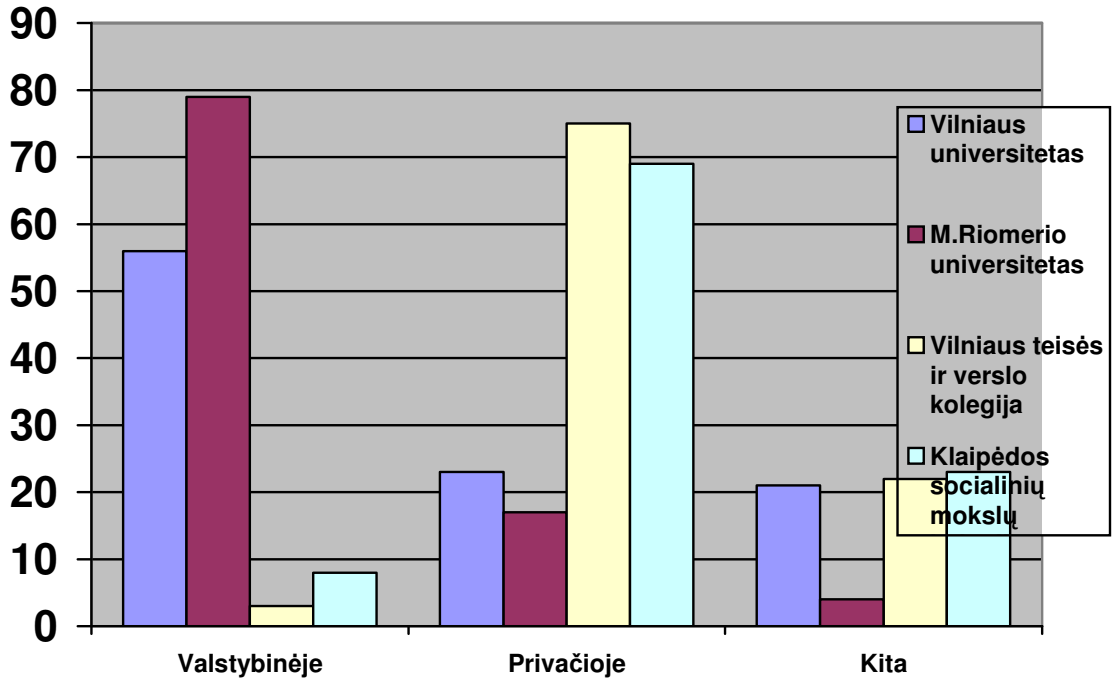

17 diagrama Absolventų norima darbovietė

Galima daryti išvadą, kad valstybinėje įstaigoje labiausiai norėtų dirbti jauniausios tiriamųjų amžiaus grupės absolventai. Net 43,8 procento šios grupės absolventų rinktųsi valstybės tarnybą. Tuo tarpu vyresni respondentai mieliau rinktųsi privatų sektorių, iš 25-30 metų amžiaus grupės jį renkasi net 55,5 procento tiriamųjų, o iš vyriausios amžiaus grupės 47,3 procento (žr. 18 diagramą)

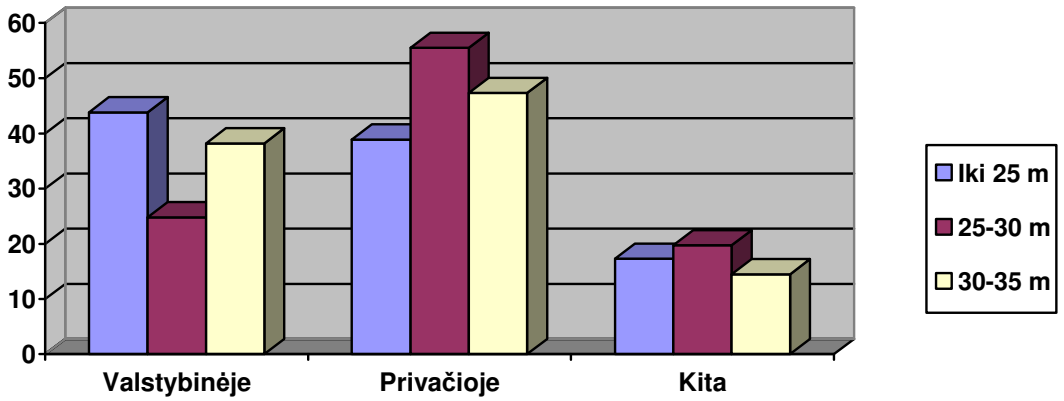

18 diagrama Absolventų norima darbovietė pagal amžių

Didelių lyčių skirtumų šiuo klausimu neišryškėjo, tačiau galima pastebėti, kad šiek itek daugiau vyrų (40,4 proc.), nei moterų (34,1 proc.) rinktųsi valstybės tarnybą.

		Kokioje įstaigoje ruošiatės dirbti ar dirbate			Iš viso
		valstybinėje	privačioje	kita	
Jūsų lytis	**mot.**	34,1%	47,8%	18,1%	100,0%
	vyr.	40,4%	42,4%	17,2%	100,0%
Iš viso		36,5%	45,8%	17,8%	100,0%

16 lentelė Absolventų norima darbovietė pagal lytį

Dar vienas aspektas, kuriuo remiantis galima palyginti absolventų norimos darbovietė pasirinkimą, tai jų pačių savo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimas. Galima daryti išvadas, kad dauguma vidutiniškai arba blogai savo konkurencingumą vertinančių studentų (61,5 proc.) rinktųsi arba jau pasirinko darbą privačiame sektoriuje. Tuo tarpu gerai savo konkurencingumą vertinantys studentai savo pasirinkime tarp privataus ir valstybinio darbo pasiskirsto beveik tolygiai (žr.17 lentelę).

Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje? * Kokioje įstaigoje ruošiatės dirbti ar dirbate

17 lentelė

		Kokioje įstaigoje ruošiatės dirbti ar dirbate			Iš viso
		valstybinėje	privačioje	kita	
Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje?	**vidutiniškai arba blogai**	22,0%	61,5%	16,5%	100,0%
	gerai	41,9%	39,9%	18,2%	100,0%
Iš viso		36,5%	45,8%	17,8%	100,0%

Vertinant absolventų lūkesčius, pakankamai svarbus ne tik jų darbo vietos pasirinkimas, bet ir tai, kokių pareigų jie tikisi savo būsimoje darbo vietoje. Galima teigti, kad studentai pakankamai realiai vertina savo galimybes ir norą iš karto tapti vadovu pareiškė labia nedaug studentų (tik 2,8 proc. visų apklaustųjų.). Galima daryti išvadas, kad universitetų absolventai save netolimoje ateityje daugiausiai mato kaip vidutinio lygio tarnautojai arba administratoriai. Tuo tarpu kolegijų

absolventai daugiau tikisi vadybinikų pareigų, pakankamai nemaža jų dalis tikisi tapti ir administratoriais (žr.19 diagramą).

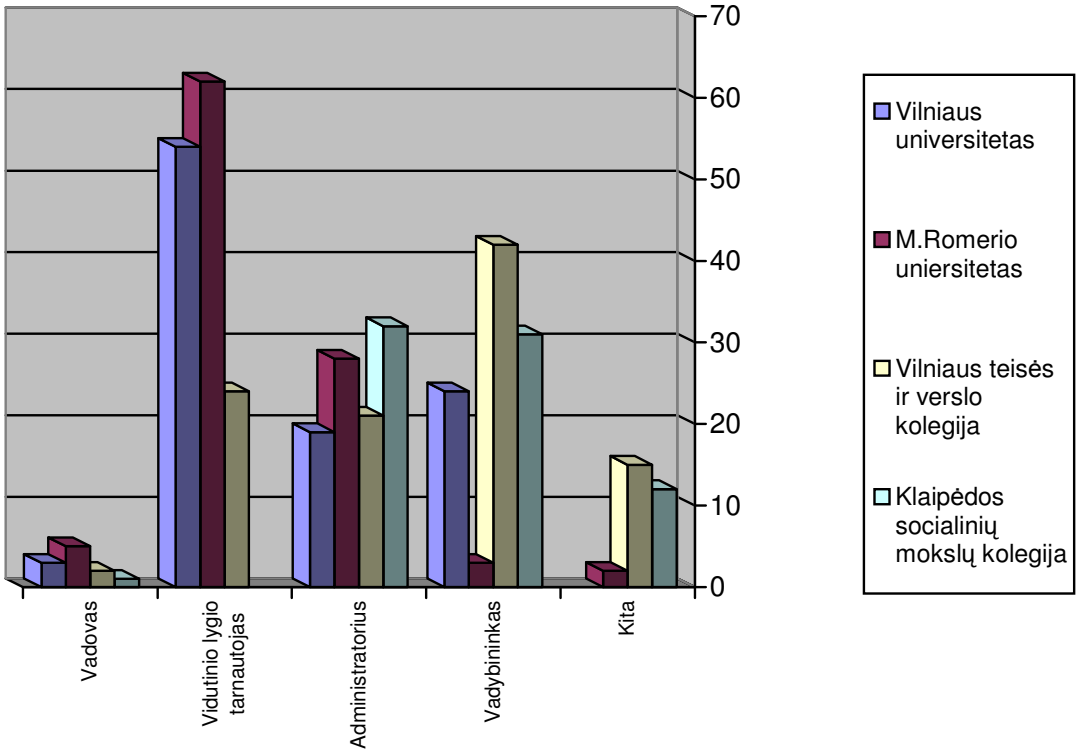

19 diagrama Absolventų pageidaujamos pareigos būsimoje darbovietėje

Renkantis būsimas pareigas pagal amžių, pažymėtina, kad net 50,9 procento vyriausios amžiaus grupės absolventų tikisi užimti vidutinio lygio tarnautojo pareigas. Tačiau šioje amžiaus grupėje mažiausiai 12,7 procento respondentų, kurie tikisi užimti administratoriaus pareigas. Kitose amžiaus grupėse labai didelių skirtumų neišryškėjo (žr. 20 diagramą).

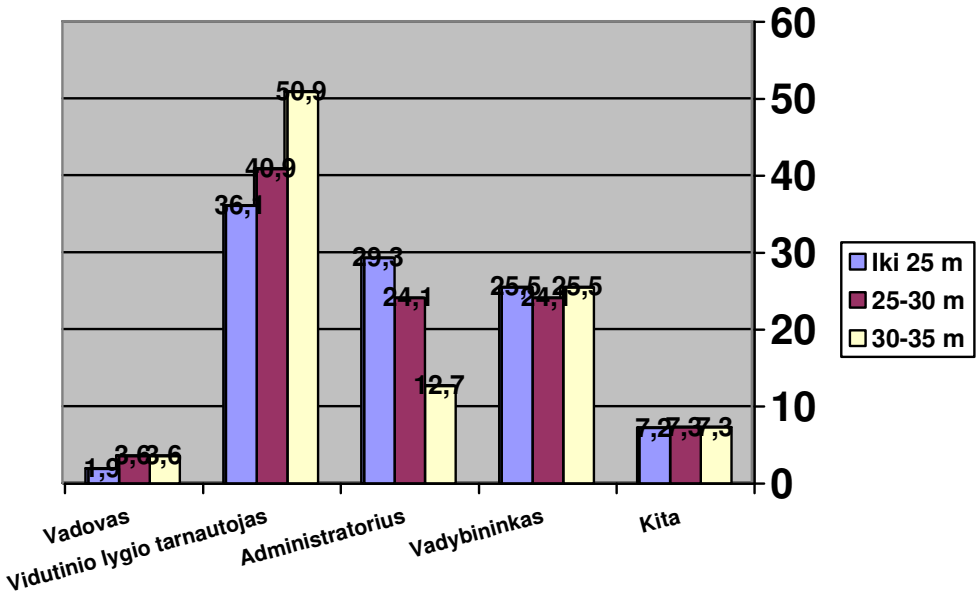

20 diagrama Absolventų pageidaujamos pareigos būsimoje darbovietėje pagal amžių

Tiriant būsimų pareigų lūkesčius, buvo pakankamai ryškūs lyčių skirtumai. Dauguma apklaustų vyriškos lyties atstovų net 59,6 procentai ruošėsi būti vidutinio lygio tarnautojais, tuo tarpu kaiš šias pareigas rinkosi tik 27,7 procento moterų. Tuo tarpu pakankamai daug moterų rinkosi administratoriaus pareigas 36,1 procentai, kai šias pareigas besirenkančių vyrų buvo tik 7,3 procento. Ganėtinai daugiau moterų norėtų užimti vadybininko pareigas 28,9 procentai, kai vyrų, pasirinkusių šias pareigas buvo 18,5 procento (žr. 18 lentelę).

		Kokių pareigų tikitės būsimoje darbovietėje					**Iš viso**
		vadovas	**vidutinio lygio tarnautojas**	**administratorius**	**vadybininkas**	**kita**	
Jūsų lytis	**mot.**	1,6%	27,7%	36,1%	28,9%	5,6%	100,0%
	vyr.	4,6%	59,6%	7,3%	18,5%	9,9%	100,0%
Iš viso		2,8%	39,8%	25,3%	25,0%	7,3%	100,0%

18 lentelė Absolventų pageidaujamos pareigos būsimoje darbovietėje pagal lytį

Lyginant absolventų lūkesčius dėl busimų pareigų su jų pačių savo konkurencingumo darbo rinkoje vertinimu, galima pastebėti, kad šiuo atžvilgiu didelių skirtumų neišryškėjo. Tačiau Vidutinio lygio tarnautojo pareigų tikisi 41,6 procento apklaustųjų, kurie savo konkurencingumą vertino gerai, tuo tarpu iš jį vertinančių vidutiniškai arba blogai šių pareigų tikisi 34,9 procento (žr.19 lentelę).

Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje? * Kokių pareigų tikitės būsimoje darbovietėje

19 lentelė

		Kokių pareigų tikitės būsimoje darbovietėje					Iš viso
		vadovas	vidutinio lygio tarnautojas	administratorius	vadybininkas	kita	
Kaip vertinate savo konkurencingumą rinkoje?	viduti niškai arba blogai	1,8%	34,9%	22,9%	32,1%	8,3%	100,0%
	gerai	3,1%	41,6%	26,1%	22,3%	6,9%	100,0%
Iš viso		2,8%	39,8%	25,3%	25,0%	7,3%	100,0%

2.1.7. Suteiktų mokymo paslaugų ir įsidarbinimo galimybių vertinimas

Šio tyrimo duomenimis analizuojant absolventų profesinio pasirengimo vertinimą, galima teigti, kad kolegijų absolventai labiausiai stokoja savarankiško darbo, gebėjimo laiku ir kokybiškai atlikti užduotis, bei kontrolės ir rezultatų įvertinimo gebėjimų. Tuo tarpu universitetų studentai pasigenda bendradarbiavimo, bei vadovavimo administravimo įgūdžių bei gebėjimų. Vienodai abiejų tipų mokymo institucijų absolventai stokoja gebėjimo dirbti grupėje. Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos absolventai, daugiau nei kiti, nurodė informacinių technologijų ir kompiuterinio raštingumo gebėjimų stoką (žr. 21 diagramą).

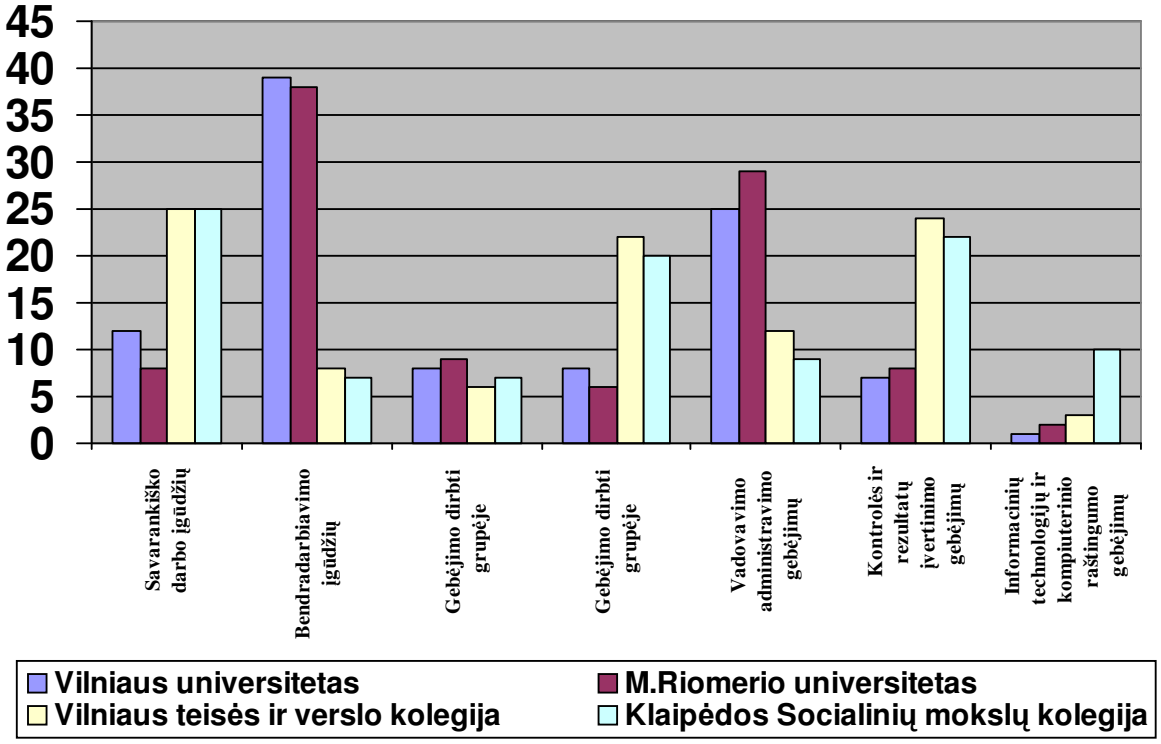

21 diagrama Labiau trūkstami gebėjimai profesiniame pasirengime

Atlikus tyrimą išryškėjo pakankamai dideli skirtumai vertinant stokojamus gebėjimus pagal amžių. Bendravimo įgūdžių pasigenda 20,2 procento jauniausios amžiaus grupės absolventų, tačiau nuo 30 iki 35 metų amžiaus grupėje jų stokoja tik 12,7 procento apklaustųjų. Vyriausioje amžiaus grupėje labiausiai trūksta sugebėjimo dirbti grupėje (25,5 proc.), tuo tarpu kai tarp jauniausių apklaustųjų šio įgūdžio pasigenda tik 13,9 procento. Iki 25 metų amžiaus grupėje daugiausiai ir stokojančių vadovavimo bei administravimo įgūdžių 11,5 procento. Netgi labai vienodai visose amžiaus grupėse stokojama savarankiško darbo gebėjimų (žr.20 lentelę)

		Kokių įgūdžių Jums stinga							**Iš viso**
		savarankiško darbo	**bendravimo**	**dirbti grupėje**	**laiku ir kokybiškai**	**vadovavimo ir**	**kontrolės ir rezultato**	**informacinių technologijų**	
Jūsų amžius	**iki 25 m.**	23,1%	20,2%	13,9%	14,4%	11,5%	8,7%	8,2%	100,0%
	25 - 30 m.	23,4%	21,9%	17,5%	17,5%	5,1%	9,5%	5,1%	100,0%
	30 - 35 m.	23,6%	12,7%	25,5%	14,5%	5,5%	10,9%	7,3%	100,0%
Iš viso		23,3%	19,8%	16,8%	15,5%	8,5%	9,3%	7,0%	100,0%

20 lentelė Labiau trūkstami gebėjimai profesiniame pasirengime, pagal amžių

Nagrinėjant stokojamus gebėjimus pagal lytį, didelių skirtumų nebuvo pastebėta. Abiejų lyčių atstovai pakankamai tolygiai nurodė gebėjimus, kurių jiems trūksta (žr. 21 lentelę)

			Kokių įgūdžių Jums stinga						**Iš viso**
	savarankiško darbo		**bendravimo**	**dirbti grupėje**	**laiku ir kokybiškai atlikti užduotis**	**vadovavimo ir administravimo**	**kontrolės ir rezultato įvertinimo**	**informacinių technologijų ir kompiuterinių raštingumo**	
Jūsų lytis	**mot.**	24,1%	20,1%	17,3%	16,1%	8,4%	8,4%	5,6%	100,0%
	vyr.	21,9%	19,2%	15,9%	14,6%	8,6%	10,6%	9,3%	100,0%
Iš viso	23,3%		19,8%	16,8%	15,5%	8,5%	9,3%	7,0%	100,0%

21 lentelė Labiau trūkstami gebėjimai profesiniame pasirengime, pagal lytį

Vertinant mokymo įstaigų suteiktas paslaugas bei ateities perspektyvas, absolventai turėjo nuspręsti, kokių žinių ir gebėjimų jiems labiausiai trūko jų mokymo įstaigoje. Tyrimas parodė, kad kolegijų absolventai labiausiai stokoja praktinių bei savarankiškų užsiėmimų, Universitetų absolventai akcentuoja taip pat praktinių užsiėmimų stoką. Ši situacija atspindi tai, kad kolegijų paruošimas akcentuotas daugiau į praktinius įgūdžius, tačiau absolventai vis tiek nurodo jų stoką. Be jokios abejonės universitetų absolventai jaučiasi gerokai mažai pasiruošę praktiškai,jie labai akcentuoja tai, kad universitetinis mokymas duoda labai daug teorinių žinių, tačiau praktinių mokėjimų ir įgūdžių studentams labai trūksta (žr. 22 diagramą).

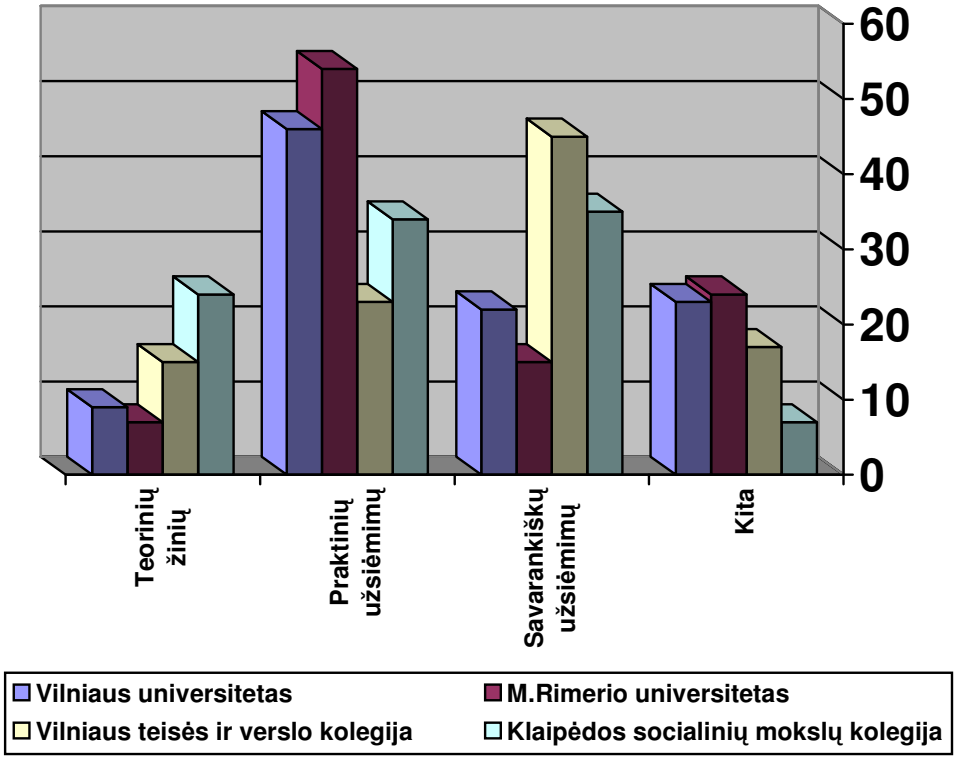

22 diagrama Absolventų stokojami įgūdžiai

Tyrimas parodė, kad tyrime dalyvavę 25-30 metų absolventai labiausiai akcentavo praktinių užsiėmimų stoką (42,3 proc.), tuo tarpu daugiausiai teorinių žinių norėjosi vyriausios amžiaus grupės studentams, net 20 procentų iš jų nurodė teorinių žinių trūkumą. Jauniausioje amžiaus grupėje, taip akcentuota praktinių užsiėmimų stoką (39,9 proc.). Šią situaciją atspindi 22 lentelė.

		Ko Jums labiausiai trūko profesiniame pasirengime				**Iš viso**
		teorinių žinių	**praktinių užsiėmimų**	**savarankiško darbo**	**kita**	
Jūsų amžius	**iki 25 m.**	13,5%	39,9%	26,0%	20,7%	100,0%
	25 - 30 m.	10,9%	42,3%	35,8%	10,9%	100,0%
	30 - 35 m.	20,0%	29,1%	27,3%	23,6%	100,0%
Iš viso		13,5%	39,3%	29,5%	17,8%	100,0%

22 lentelė Absolventų stokojami įgūdžiai pagal amžių

Tiriant absolventų nuomonę apie jų konkurencingumą ir galimybes darbo rinkoje, pakankamai svarbu buvo sužinoti nuomonę apie svarbiausius įsidarbinimo veiksnius. Šis klausimas leido suprasti studentų nuostatas ir jų darbo rinkos matymą. Galima teigti, kad vertindami svarbiausius įsidarbinimo veiksnius visų amžiaus grupių atstovai pirmenybę atsidavė išsilavinimui.

Pakankamai daug respondentų rinkosi darbo patirtį ar asmeninius ryšius, kaip svarbiausią įsidarbinimo veiksnį. Mažiausiai visų apklaustųjų pasirinko regiono ekonominę padėtį. Visa ši situacija pavaizduota 23 diagrama.

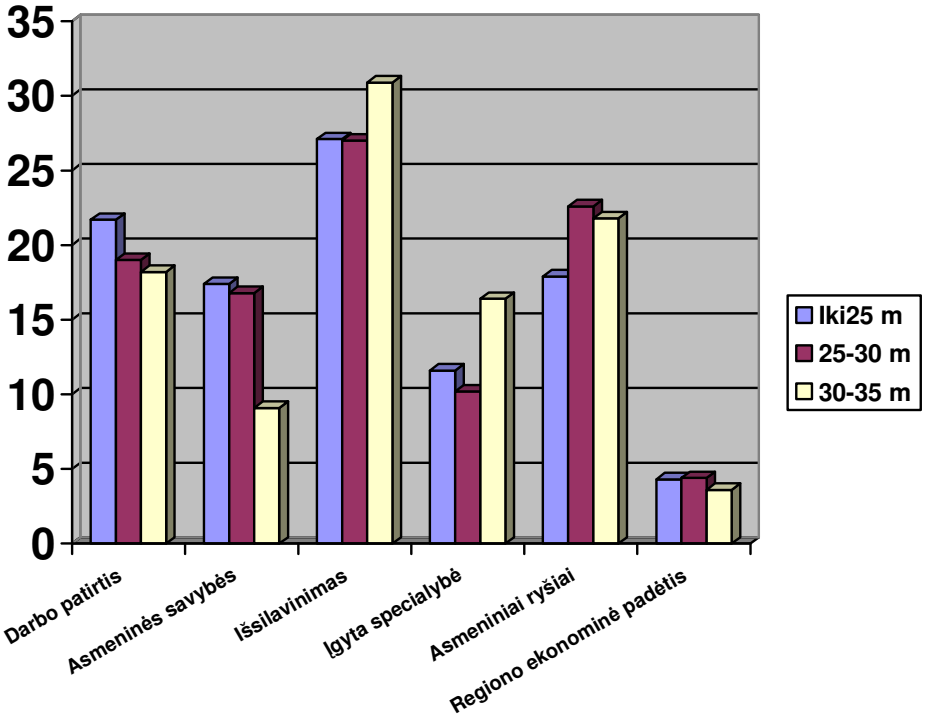

23 diagrama Svarbiausi įsidarbinimo veiksniai pagal amžių

Tiriant įsidarbinimo veiksnius pagal lytį, galima pastebėti, kad net 30,2 procento tyrime dalyvavusių moterų, kaip svarbiausią įsidarbinimo veiksnį įvardino išsilavinimą. Tuo tarpu po 23,2 procento vyrų vienodai rinkosi išsilavinimo ir darbo patirties svarbą. Visų kitų išvardintų veiksnių pasirinkime didelių skirtumų tarp lyčių neišryškėjo (23 lentelė).

		Kokie, Jūsų nuomone, yra svarbiausi įsidarbinimo veiksniai						**Iš viso**
		darbo patirtis	**asmeninės savybės**	**išsilavinimas**	**įgyta specialybė**	**asmeninia i ryšiai**	**regiono ekonominė padėtis**	
Jūsų lytis	**mot.**	18,5%	15,7%	30,2%	13,3%	18,1%	4,0%	100,0%
	vyr.	23,2%	16,6%	23,2%	9,3%	23,2%	4,6%	100,0%
Iš viso		20,3%	16,0%	27,6%	11,8%	20,1%	4,3%	100,0%

23 lentelė Svarbiausi įsidarbinimo veiksniai pagal lytį

Tyrimo duomenimis išsilavinimą kaip svarbiausią įsidarbinimo veiksnį pabrėžė tiek vidutiniškai arba blogai savo mokymosi įstaigą vertintys studentai, tiek ją vertinantys gerai. Nuomonės išsiskyrė vertinant asmeninius ryšius: studentai vertinantys savo mokymosi įstaigą vidutiniškai arba blogai juos rinkosi 16,3 procento, o vertinantys savo mokymosi įstaigą gerai, šį veiksnį rinkosi 22,4 procento (žr.24 lentelę).

Kaip vertinate savo mokymo įstaigą? * Kokie, Jūsų nuomone, yra svarbiausi įsidarbinimo veiksniai

24 lentelė

		Kokie, Jūsų nuomone, yra svarbiausi įsidarbinimo veiksniai						**Iš viso**
		darbo patirtis	**asmeninės savybės**	**išsilavinimas**	**įgyta specialybė**	**asmeniniai ryšiai**	**regiono ekonominė padėtis**	
Kaip vertinate savo mokymo įstaigą?	**vidutiniškai arba blogai**	22,9%	17,0%	27,5%	13,1%	16,3%	3,3%	100,0 %
	gerai	18,7%	15,4%	27,6%	11,0%	22,4%	4,9%	100,0 %
Iš viso		20,3%	16,0%	27,6%	11,8%	20,1%	4,3%	100,0 %

Siekiant išsiaiškinti absolventų ir aukštųjų mokyklų santyki bei tolimesnes bendradarbiavimo galimybes, respondentų buvo pasiteirauta, kaip mokykla galėtų padėti jų įsidarbinimui. Galima daryti išvadas, kad kolegijų absolventai pageidautų, kad jų mokymo įstaigos labiau derintų savo mokymo programas su darbdaviais, ganėtinai daugiau jų pasisakė už studijų kokybės gerinimą. Tuo tarpu universitetų absolventai pageidavo daugiau dėmesio skirti praktikoms, nemaža dalis taip pat pasisakė už studijų kokybės gerinimą (žr.24 diagramą).

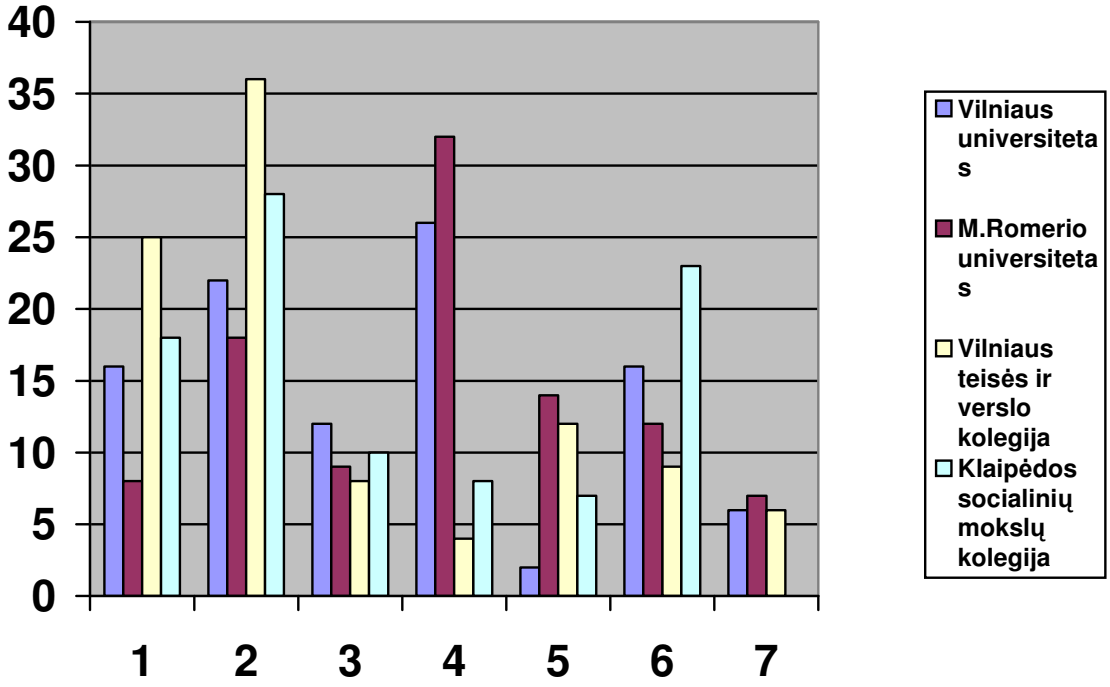

1- labiau derinti studijų programas su darbo rinkos poreikiais

2- gerinti studijų kokybę

3- didinti mokymo intensyvumą

4- daugiau dėmesio skirti praktikoms

5- ugdyti studentų asmenines savybes

6- informuoti studentus apie potencialias darbo vietas

7- atkurti aukštųjų mokyklų absolventų skyrimo į darbo vietas praktiką

24 diagrama Atsakymas į klausimą "Kaip mokykla galėtų padėti Jums įsidarbinant?"

Tyrimas parodė, kad visose amžiaus grupėse labiausiai buvo išskirta studijų kokybė, ypatingai amžiaus grupėje nuo 30 iki 35 metų, kur už studijų kokybės gerinimą pasisakė net 38,2 procento respondentų. Tačiau šioje amžiaus grupėje mažiausiai buvo išskirtos praktikos ir už didesnio dėmesio joms skyrimą pasisakė tik 9,1 procento šios grupės absolventų. Tuo tarpu jauniausios amžiaus grupės atstovų tarpe už didesnio dėmesio praktikoms skyrimą pasisakė 19,7 procento šios grupės respondentų (žr. 25 lentelę).

		Kokiomis priemonėmis mokykla galėtų padėti absolventų įsidarbinimui							Iš viso
		labiau derinti studijų	**gerinti studijų kokybę**	**didinti mokymo intensyvumą**	**daugiau dėmesio skirti**	**ugdyti studentų asmenines**	**informuoti apie potencialias**	**atkurti aukštųjų mokyklų**	
Jūsų amžius	**iki 25 m.**	19,2%	22,1%	6,7%	19,7%	9,1%	16,8 %	6,3%	100,0%
	25 - 30 m.	16,8%	27,0%	13,1%	17,5%	8,0%	12,4 %	5,1%	100,0%
	30 - 35 m.	7,3%	38,2%	12,7%	9,1%	9,1%	14,5 %	9,1%	100,0%
Iš viso		16,8%	26,0%	9,8%	17,5%	8,8%	15,0 %	6,3%	100,0%

25 lentelė Atsakymas į klausimą "Kaip mokykla galėtų padėti Jums įsidarbinant?" pagal amžių

Tyrimo duomenimis, absolventų nuomonė apie priemones, kuriomis mokykla galėtų padėti savo absolventų įsidarbinimui, pagal lytį išsiskyrė. Tiek moterys tiek vyrai kaip pagrindinę priemonę nurodė studijų kokybės gerinimą, tačiau 19,3 procento moterų rinkosi studijų programų derinimo su darbo rinkos poreikiais priemonę, kai tik 12,6 procento vyrų išskyrė ją. Vyrai labiau akcentavo praktikas (20,5 proc.), kai moterys joms skyrė 15,7 procento.Net 16,5 procento moterų norėtų, kad mokymo įstaiga informuotu absolventus apie galimas darbo vietas. Šios informacijos norėtų ir 12,6 procento vyrų (žr.26 lentelę).

		Kokiomis priemonėmis mokykla galėtų padėti absolventų įsidarbinimui							Iš viso
		labiau derinti studijų programas su darbo rinkos poreikiais	**gerinti studijų kokybę**	**didinti mokymo intensyvumą**	**daugiau dėmesio skirti praktikoms**	**ugdyti studentų asmenines savybes**	**informuoti apie potencialias darbo vietas**	**atkurti aukštųjų mokyklų studentų paskyrimo į darbo vietas**	
Jūsų lytis	**mot.**	19,3%	26,1%	10,4%	15,7%	6,0%	16,5%	6,0%	100,0%
	vyr.	12,6%	25,8%	8,6%	20,5%	13,2%	12,6%	6,6%	100,0%
Iš viso		16,8%	26,0%	9,8%	17,5%	8,8%	15,0%	6,3%	100,0%

26 lentelė Atsakymas į klausimą "Kaip mokykla galėtų padėti Jums įsidarbinant?" pagal lytį

3. ABSOLVENTŲ PADĖTIS DARBO RINKOJE

Pasibaigus pirmajam tyrimo etapui, buvo labai svarbu ir pakankamai įdomu ištirti tikrąją tyrime dalyvavusių absolventų padėtį darbo rinkoje ir po to palyginti ją su jų pačių lūkesčiais. Antrasis tyrimo etapas buvo vykdomas praėjus pusei metų po absolventų studijų baigimo, kad respondentai turėtų pakankamai laiko pailsėti po studijų, apmąstyti savo ateities planus, ieškoti savo kelių darbo rinkoje.

Pirmame tyrime dalyvavo 400 respondentų, tuo tarpu į antrąjį tyrimą atsiliepė ir atsakymus pateikė 202 absolventai t.y. 52 procentai visų pirmame tyrime dalyvavusių apklaustųjų. Iš dalyvavusių 321 teisės studijų krypties absolventų atsiliepė 145 respondentai, iš Verslo vadybą ir administravimą studijavusių 79 studentų atsiliepė 57 respondentai (žr. 25 diagramą).

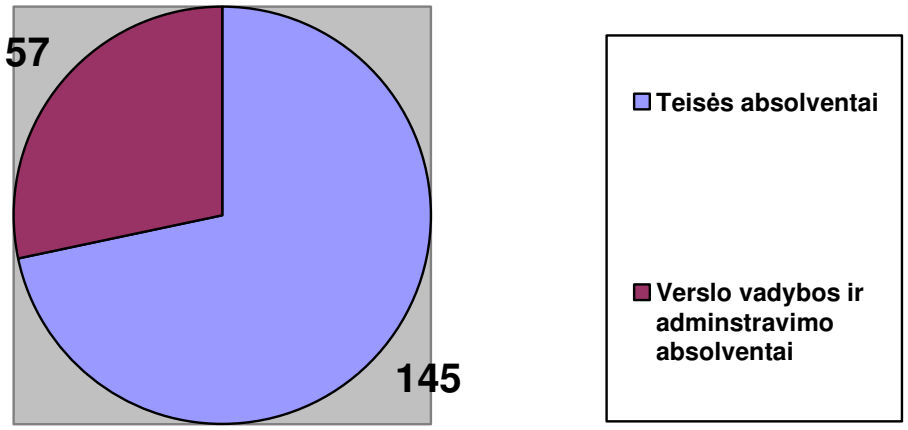

25 diagrama Antrame tyrime dalyvavę absolventai pagal studijų kryptį

Tyrimas parodė, kad daugiausiai į antrąjį tyrimą atsiliepusių absolventų buvo iš Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos (68 iš 100 pirmame tyrime dalyvavusių respondentų), bei Vilniaus universiteto (57 iš 100 pirmame tyrime dalyvavusių respondentų). Mažiausiai antrame tyrime dalyvavo Mykolo Romerio universiteto absolventai iš 100 pirmame tyrime dalyvavusių studentų, antrame tyrime dalyvavo tik 29 (žr.27 lentelę).

Kokią specialybę įgijote * Kokią mokymo įstaigą baigėte

27 lentelė

		Kokią mokymo įstaigą baigėte				Iš viso
		VU	MRU	VTVK	KSMK	
Kokią specialybę įgijote	**teisę**	23,4%	20,0%	31,0%	25,5%	100,0%
	verslo administravimą	40,4%	0,0%	0,0%	59,6%	100,0%
Iš viso		28,2%	14,4%	22,3%	35,1%	100,0%

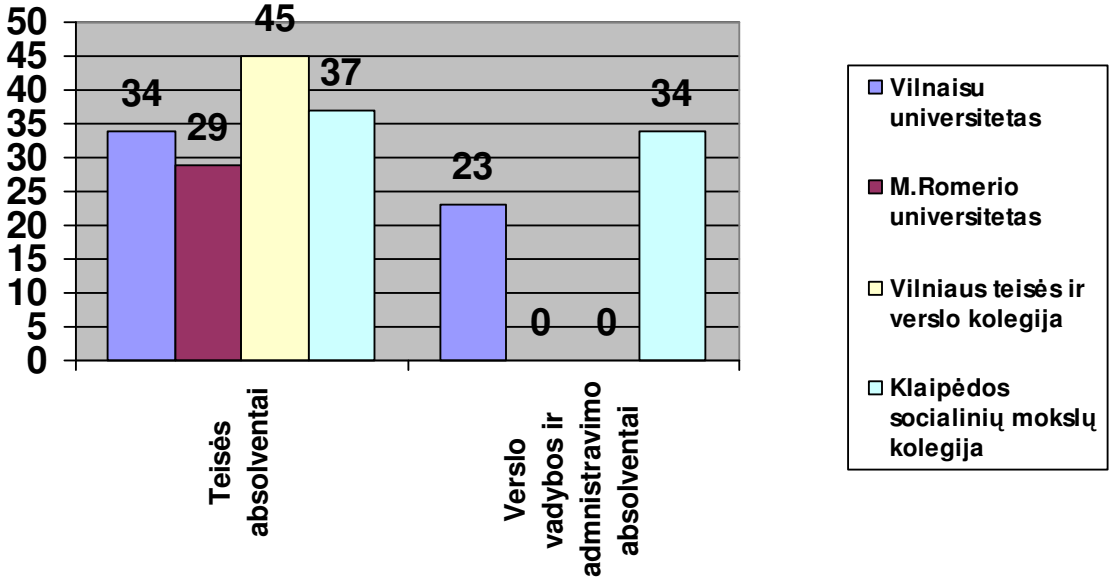

26 diagrama Antrame tyrime dalyvavę absolventai

Atsakydami į klausimą „Ar įsidarbinote“, dauguma iš dalyvavusių absolventų atsakė taip (117 absolventų t.y. 57,9 proc.). Iki šiol nedirba 43 respondentai, kurie sudaro 21,3 procento apklaustųjų. 25 apklaustieji dirbo anksčiau, tačiau dabar jau nedirba (žr. 27 diagramą)

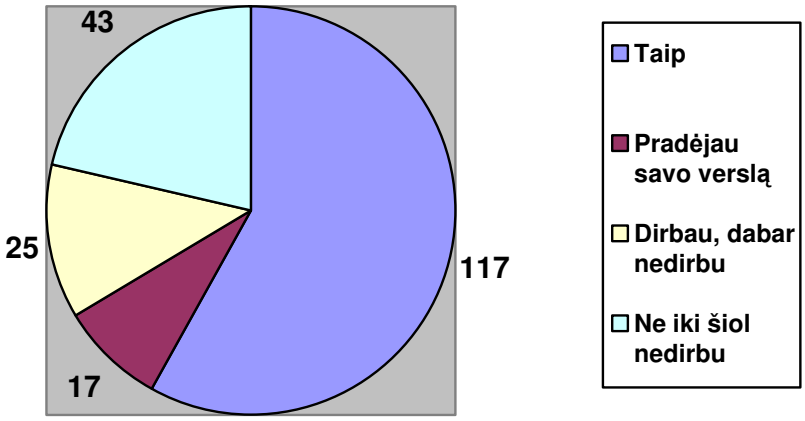

27 diagrama Absolventų atsakymas į klausimą „Ar įsidarbinote?“

Tyrimas parodė, kad iš teisę studijavusių 145 absolventų, darbą susirado 61,4 procento paklaustųjų t.y. 89 studentai, tuo tarpu verslo vadybą ir administravimą studijavę studentai susirado darbą arba pradėjo savo verslą net 78,9 procento apklaustų studentų. Šiuo metu jau neturi darbo arba jo iki šiol nesusirado 38,7 procento apklaustų teisės absolventų ir 21 procentas verslo vadybos ir administravimo absolventų (žr. 28 lentelę).

Kokią specialybę įgijote * Ar įsidarbinote

28 lentelė

		Ar įsidarbinote				Iš viso
		taip	pradėjau savo verslą	dirbau, dabar nedirbu	ne, iki šiol nedirbu	
Kokią specialybę įgijote	teisę	61,4%	0,0%	15,9%	22,8%	100,0%
	verslo administravimą	49,1%	29,8%	3,5%	17,5%	100,0%
Iš viso		57,9%	8,4%	12,4%	21,3%	100,0%

Symmetric Measures			
		Reikšmė	Reikšmingumo lygmuo
	Kontingencijos koeficientas	0,445	0,000
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	0,024	

Tiriant absolventų įsidarbinimą pagal jų mokymosi įstaigą, pastebėtina, kad daugiausiai įsidarbinusių ar pradėjusių savo verslą absolventų buvo tarp kolegijas baigusių studentų, tuo tarpu tarp universitetų absolventų įsidarbinusių buvo šiek tiek mažiau (žr. 29 lentelę).

Kokią mokymo įstaigą baigėte * Ar įsidarbinote

29 lentelė

		Ar įsidarbinote				Iš viso
		taip	pradėjau savo verslą	dirbau, dabar nedirbu	ne, iki šiol nedirbu	
Kokią mokymo įstaigą baigėte	**VU**	47,4%	10,5%	19,3%	22,8%	100,0%
	MRU	31,0%	0,0%	27,6%	41,4%	100,0%
	VTVK	68,9%	0,0%	11,1%	20,0%	100,0%
	KSMK	70,4%	15,5%	1,4%	12,7%	100,0%
Iš viso		57,9%	8,4%	12,4%	21,3%	100,0%

Tyrimo duomenimis 58,9 procento respondentų įsidarbino pagal savo studijuotą specialybę (žr. 28 diagramą).

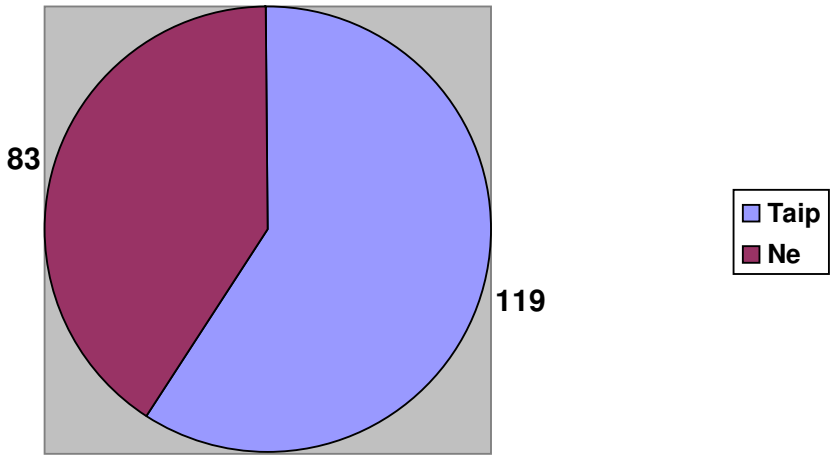

28 diagrama Respondentų atsakymas į klausimą "Ar dirbate pagal specialybę?"

Tyrimo duomenimis iš teisę baigusių absolventų 51 procentas nurodė, kad dirba pagal specialybę, tuo tarpu iš verslo vadybą ir administravimą baigusių absolventų net 78,9 procento nurodė dirbantys pagal specialybę (žr. 29 diagramą).

29 diagrama

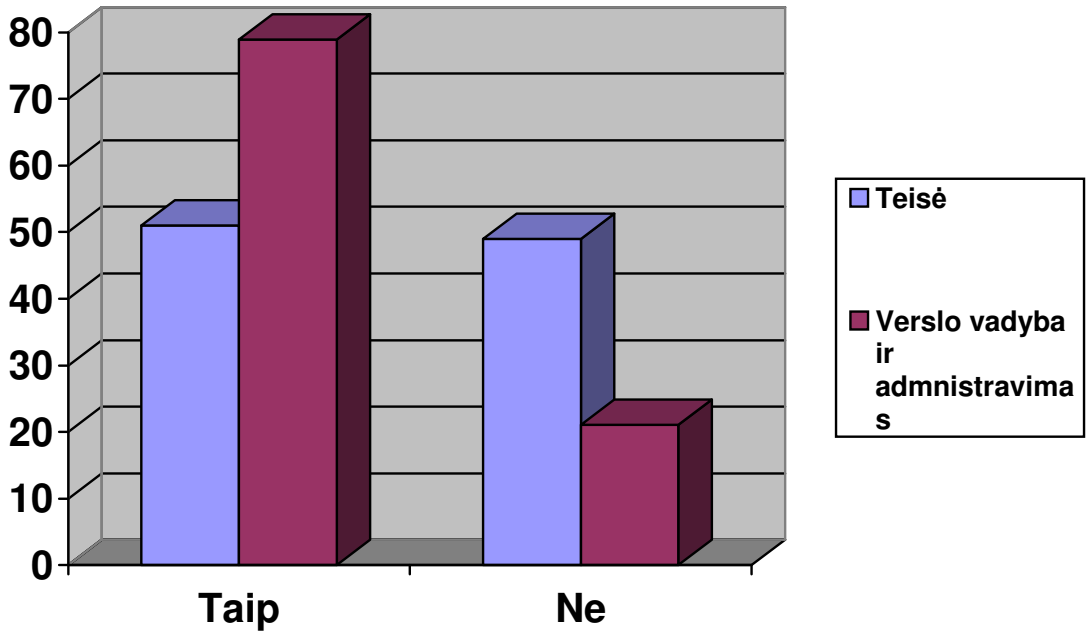

Tyrimo duomenimis, pagal specialybę įsidarbinusių absolventų daugiausiai buvo tarp Vilniaus universiteto absolventų (57,9 proc.) ir tarp Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos absolventų (52 proc.). Mažiausiai įsidarbinusių pagal specialybę, kaip ir iš vis įsidarbinusių absolventų buvo Mykolo Romerio absolventų tarpe- 31 proc. (žr. 30 lentelę).

Kokią mokymo įstaigą baigėte * Ar dirbate pagal specialybę

30 lentelė

		Ar dirbate pagal specialybę		Iš viso
		taip	ne	
Kokią mokymo įstaigą baigėte	**VU**	57,9%	42,1%	100,0%
	MRU	31%	69%	100,0%
	VTVK	46,7%	53,3%	100,0%
	KSMK	52,0%	48,0%	100,0%
Iš viso		49,5%	50,5%	100,0%

Tyrimas parodė, kad daugumo iš tyrime dalyvavusių ir jau įsidarbinusių absolventų darbo vieta tik iš dalies attinka jų profesinę kvalifikaciją, tai nurodė net 42,5 procento dirbančių

respondentų. Turima kvalifikacija pilnai atitinka darbo vietos reikalavimus pas 20,8 procento respondentų (žr.30 diagramą).

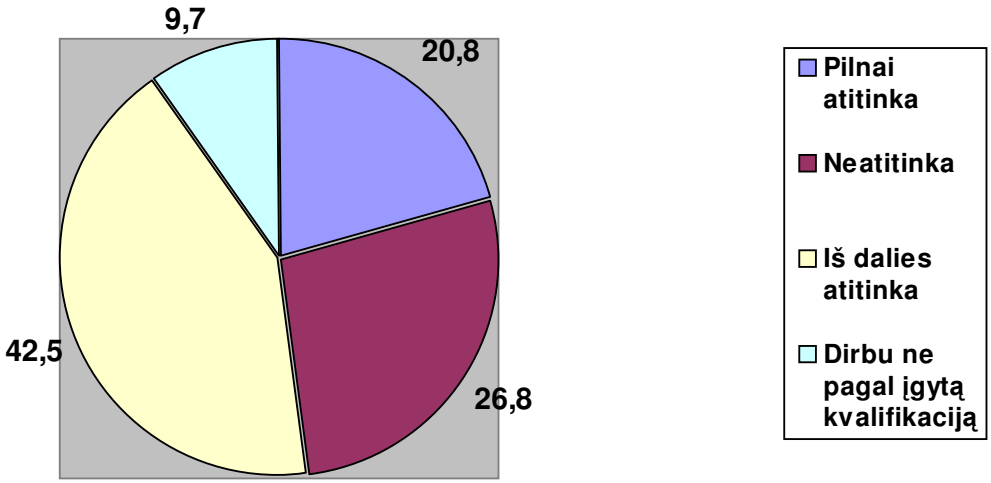

30 diagrama Įgytos kvalifikacijos atitikimas darbo vietai (N=134)

Galima teigti, kad daugiausiai darbą attinkantį kvalifikaciją yra gavę Vilniaus universiteto absolventų, 49,1 procento įsidarbinusių šio universiteto absolventų teigia, kad jų darbo vieta visiškai atitinka jų kvalifikaciją. Šiuo atveju mažiausiai pilnai atitinkančio kvalifikacijos darbo turi kolegijų absolventai. Vilniaus teisės ir verslo kolegijos absolventai, visiškai atitinkantį kvalifikaciją darbą gavo tik 15,1 procento, o Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos- 14,8 procento absolventų (žr. 31 lentelę).

Kokią mokymo įstaigą baigėte * Ar jūsų kvalifikacija atitinka darbo vietos reikalavimus

31 lentelė

		Ar jūsų kvalifikacija atitinka darbo vietos reikalavimus				***Iš viso***
		pilnai atitinka	**neatitinka**	**iš dalies atitinka**	**neatitinka, nes dirbu ne pagal įgytą kvalifikaciją**	
Kokią mokymo įstaigą baigėte	**VU**	49,1%	19,3%	28,2%	3,4%	100,0%
	MRU	21,0%	19,4%	44,8%	4,4%	100,0%
	VTVK	15,1%	32,4%	44,3%	8,2%	100,0%
	KSMK	14,8%	28,2%	28,2%	7%	100,0%
Iš viso		20,8%	26,8%	42,5%	9,1%	100,0%

Tyrimo duomenimis, 63,4 procento visų respondentų teigė,kad studijų metu įgyto pasirengimo profesinei veiklai pakanka (atsakymai “pakanka”, “daugiau pakanka negu nepakanka”) ir 36,6 procentų respondentų atsakė, kad nepakanka (atsakymai “nepakanka”,“daugiau nepakanka negu pakanka”) (žr.31 diagramą).

Respondentų pasirengimo profesinei veiklai vertinimas (%)

31 diagrama

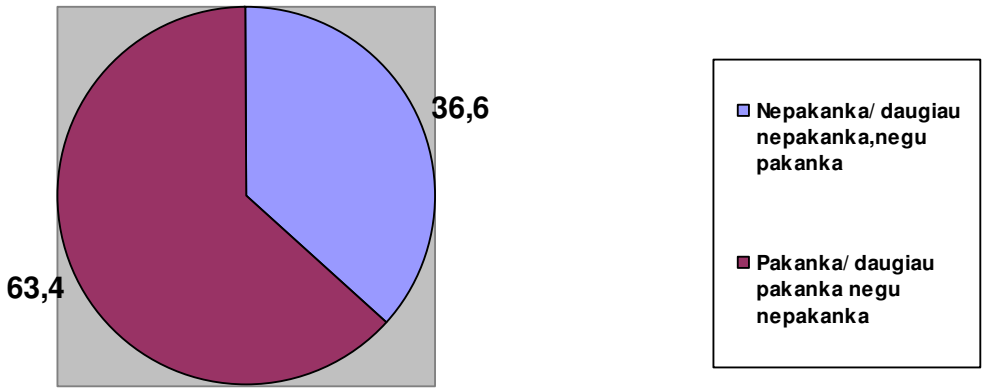

Išryškėjo skirtumai vertinant profesinį pasirengimą pagal studijų sritis.Vertindami pasirengimą profesinei veiklai, pagal specialybę teisės absolventai kaip pakankamai arba daugiau pakankamą vertino 59,3 proc., tuo tarpu verslo vadybos ir administravimo absolventai kaip pakankami arba daugiau pakankamą vertino net 73,7 procento (žr. 32 diagramą).

32 diagrama

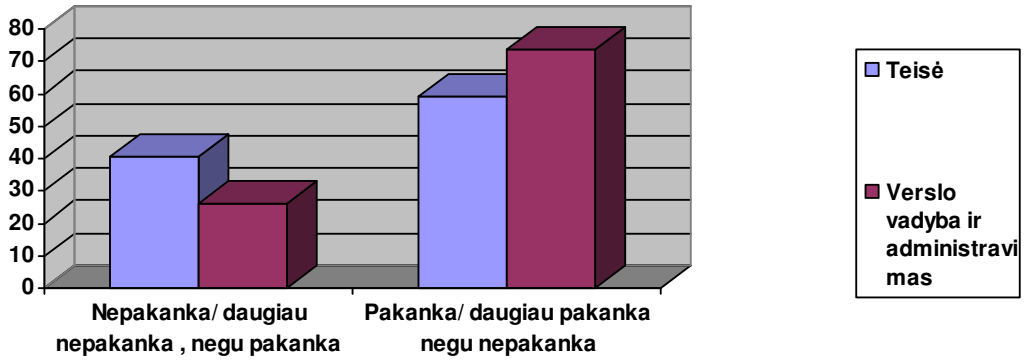

Šio tyrimo duomenimis pakankamai žymiai išsiskyrė universitetų ir kolegijų absolventų nuomonės apie profesinio pasirengimo pakankamumą. Universitetų absolventai nurodė, kad pasirengimas profesinei veiklai buvo pakankamas arba daugiau pakankamas 80,7 ir 82,8 procento

atitinkamai. Tuo tarpu kolegijų absolventų 51,1 ir 49,3 procento laiko profesinį pasirengimą pakankamu ar labiau pakankamu (žr. 32 lentelę).

Kokią mokymo įstaigą baigėte * Kaip vertinate savo pasirengimą profesinei veiklai

32 lentelė

		Kaip vertinate savo pasirengimą profesinei veiklai		Iš viso
		pakankamas	nepakankamas	
Kokią mokymo įstaigą baigėte	**VU**	80,7%	19,3%	100,0%
	MRU	82,8%	17,2%	100,0%
	VTVK	51,1%	48,9%	100,0%
	KSMK	49,3%	50,7%	100,0%
Iš viso		63,4%	36,6%	100,0%

Symmetric Measures			
		Reikšmė	Reikšmingumo lygmuo
	Kontingencijos koeficientas	0,307	0,000
Ordinal by Ordinal	**Spearman Correlation**	0,290	

Tyrimo duomenimis, respondentams labiausiai stinga praktinio pasirengimo (žr. 33 diagramą).

Absolventų nuomonės apie tai, ko jiems labiausiai stigo (%)

33 diagrama

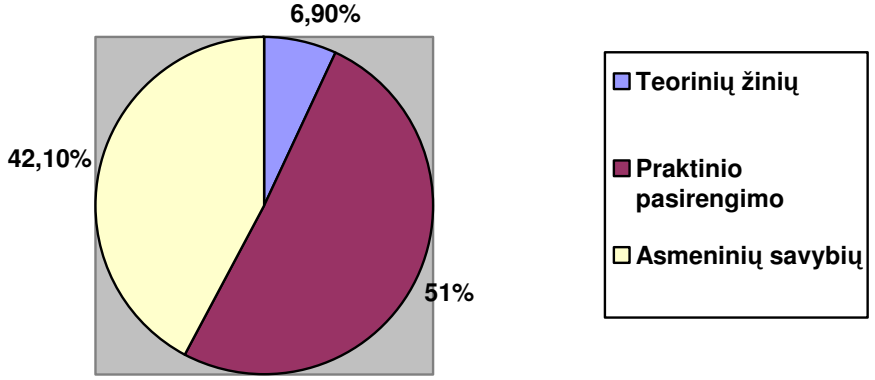

Reikia pažymėti, kad ši problema yra ne nauja. Daugelis pastaraisiais metais atliktų absolventų tyrimai rodo jos aktualumą. Reikia pažymėti, jog tyrimas parodė respondentų vertinimo objektyvumą - nėra ryšio tarp įsidarbinimo ir profesinio pasirengimo vertinimo. Maždaug tiek pat ir įsidarbinusiųjų ir neįsidarbinusiųjų nurodė praktinio pasirengimo stygių.

Analizuojant tyrimo duomenis pagal studijų programas, pastebima, jog praktinio pasirengimo stygių dažniau nei vidutiniškai tyrime (53,1 proc.) pažymėjo teisės apklausoje dalyvavusių absolventų. Reikėtų pažymėti, kad net 50,9 procentų verslo vadybos ir administravimo absolventų pažymėjo asmeninių savybių stygių (žr. 33 lentelę).

Kokią specialybę įgijote * Ko Jums labiausiai stigo profesiniame pasirengime

33 lentelė

		Ko Jums labiausiai trūko profesiniame pasirengime			**Iš viso**
		teorinių žinių	**praktinio pasirengimo**	**asmeninių savybių**	
Kokią specialybę įgijote	**teisę**	8,3%	53,1%	38,6%	100,0%
	verslo administravimą	3,5%	45,6%	50,9%	100,0%
Iš viso		6,9%	51,0%	42,1%	100,0%

Analizuojant pagal mokymo institucijos tipą matyti, jog ir universitetų, ir kolegijų absolventams labiausiai stigo tų pačių gebėjimų, tik šiek tiek skiriasi jų eiliškumas. Pvz., universitetų absolventams pirmojoje vietoje praktinis pasirengimas, kai tuo tarpu kolegijų absolventai daugiau pasigedo asmeninių savybių (žr.34 diagramą).

34 diagrama

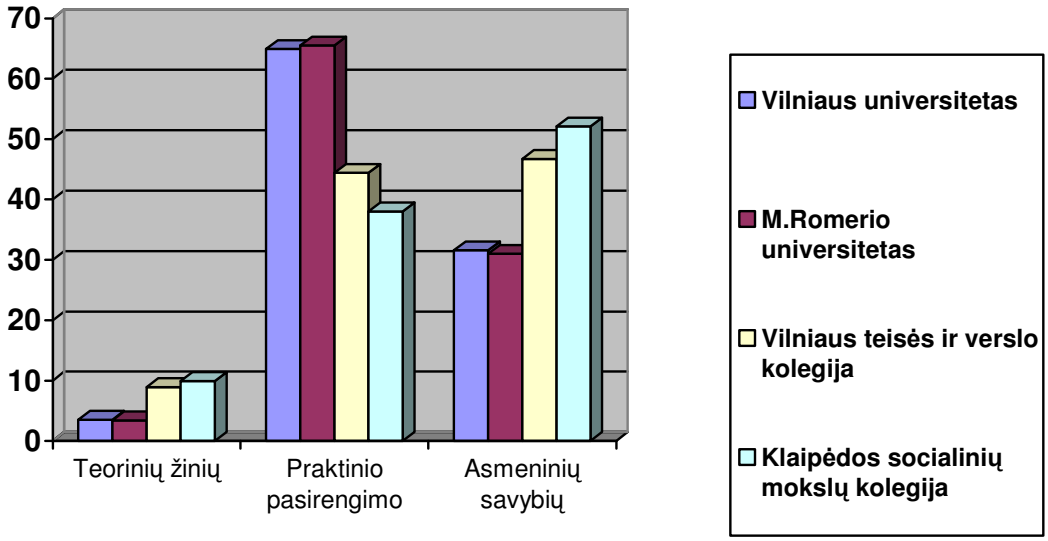

3.1. Teisės ir vadybos absolventų nuomonių ir padėties darbo rinkoje tyrimų lyginamoji analizė: gauti rezultatai kitų tyrimų kontekste

Ankstesnėse darbo dalyse, atliekant tyrimų duomenų analizę, buvo išryškintos universitetų bei kolegijų absolventų nuomonės apie jų mokymosi įstaigą, bei jų padėtis darbo rinkoje. Tačiau turint omenyje, jog apklausta 400 absolventų ir, be abejo, egzistuoja galimybė, kad kai kuriais klausimais surinkta informacija nėra visiškai reprezentatyvi (surinktų duomenų pagrindu indentifikuota situacija gali daugiau ar mažiau neatitikti realios nagrinėjamo reiškinio būklės), tikslinga atliktus tyrimus palyginti su kitų tyrimų rezultatais. Lyginamoji duomenų analizė atlikta sugretinus gautus tyrimo rezultatus su:

- Švietimo ir mokslo ministerijos Darbo ir socialinių tyrimų instituto 2003 m. atliktu tyrimu tema : Aukštųjų mokyklų absolventų konkurencingumas darbo rinkoje darbo jėgos pasiūlos ir paklausos kontekste (darbdavių ir jų įmonėse įdarbintų absolventų tyrimų duomenimis);
- 2003-2004 m. Mykolo Romerio universiteto Karjeros centro mokslininkų atliktu tyrimu "Lietuvos teisės universiteto absolventų įsidarbinimo galimybės".

Svarbu tai, kad paminėtais tyrimais buvo pasiremta ir siekiant pagrįsti darbe pateiktus teiginius, išplėsti duomenų interpretavimo galimybes bei patikrinti tyrime konstatuotų faktų teisingumą.

1. **Teisės ir vadybos studentų specialybės pasirinkimo motyvacijos įvertinimas.**

Remiantis Darbo ir socialinių tyrimų instituto atliktu tyrimu, 1999- 2003 m. t.y. netolimoje retrospektyvoje, įmonėms surasti sunkiausia buvo tokias profesine kvalifikacijas bei aukštąjį

išsimokslinimą įgijusių darbuotojų: inžinieriaus (41 proc.), vadybininko administratoriaus (27 proc.)., teisininkų pasigedo 13 procentų apklaustų įmonių [48, p 7]. Be to, šioje Švietimo ir mokslo ministerijos užsakytoje studijoje išryškėjo, kad 2005-2007 m. įmonės yra numačiusios priimti pakankamai daug teisininkų ir ypatingai daug vadybininkų [48, p 23]. Todėl galima teigti, kad studentų, siekiančių įgyti teisės ir verslo vadybos ir administravimo specialybes, pasirinkimo motyvas, apibūdinantis studentų lūkesčius susirasti paklausią ir pakankamai gerai apmokamą specialybę, bei lengvai įsidarbinti po studijų yra gana pagrįstas ir atitinka susiklosčiusią situaciją darbo rinkoje.(žr. 38 psl.)

2. **Universitetų bei kolegijų studentų pragmatiškumo, vertinant mokymo paslaugas, palyginimas su kitais tyrimų rezultatais.**

Atlikto tyrimo rezultatus palyginus su didesnės apimties tyrimu, atliktu Darbo ir socialinių tyrimų instituto, nustatyta, kad tyrime dalyvavusiu studentų dėmesys praktiniams įgūdžiams atitinka bendras Lietuvos studentų bendruomenėje susiformavusias nuostatas. Remiantis Lietuvos mastu atlikto tyrimo duomenimis [48, p. 25], didžioji absolventų dalis (88,5 proc.) mano, jog jiems stinga praktinio pasirengimo, 18,6 proc. studentų pabrėžė teorinių žinių trūkumą, o mažiausiai respondentų (3,7 proc.)- manė, kad profesiniam pasirengimui gali turėti neigiamos įtakos jų asmeninės savybės. Darbdavių nuomonė, vertinant šiuo klausimu, buvo kiek kitokia: 74,4 proc. apklaustų darbdavių nurodė, jog pirmą kartą priimtiems į darbą asmenims (baigusiems aukštąjį mokslą) labiausiai stinga praktinio pasirengimo, tačiau 29,9 proc. nurodė jaunuose žmonėse pasigendą darbinei veiklai būtinų asmeninių savybių (teorinių žinių trūkumą nurodė 3,3 proc. darbdavių) [48, p. 25].

Remiantis 2003 m. atlikto Švietimo ir mokslo ministerijos Darbo ir socialinių tyrimų instituto studija galima patvirtinti pateiktos tezės dėl studijų pragmatiškumo pagrįstumą. Net 53,4 procento Lietuvos mastu apklaustų absolventų pateikė nuomonę, kad jų aukštojo mokslo paslaugas teikiančioms įstaigoms didžiausią dėmesį reikėtų skirti studijų programų suderinimui su darbo rinkos poreikiais. 34,3 proc. respondentų akcentavo, kad aukštąjį išsilavinimą teikiančios mokymo įstaigos prioritetas turėtų būti studijų turinio derinimas su darbdavių reikalavimais, bei geresnis praktikų organizavimas. Akivaizdu, kad didžioji absolventų dalis mano, kad į pažangą orientuota mokymo įstaiga turėtų skirti ypatingą dėmesį sąveikai su realia situacija verslo įmonėse bei organizacijose, teikti laikmetį atitinkančias bei įsidarbinimui reikalingas žinias.

Norint papildyti šią analizės vietą, buvo pasiremta 2003-2004 m. MRU atlikto tyrimo „Lietuvos teisės universiteto absolventų įsidarbinimo galimybės“ rezultatais [49, p. 13]. Prasmingi paminėtame tyrime gauti atsakymai į klausimą „Kokie yra pagrindiniai absolventų sėkmingo įsidarbinimo veiksniai ?“ (atsižvelgiant į šio darbo tikslus toks klausimas buvo pateiktas ir mūsų tyrimo anketoje). Nustatyta, kad dažniausiai studentų nurodyti veiksniai, lemiantys sėkmingą darbo

paiešką bei įsidarbinimą, siejami su išsilavinimu, t.y. mokymo įstaigos suteiktų žinių lygiu (tokią nuomonę išsakė 37,4 proc. apklaustųjų). Kiti du įsidarbinimo sėkmę lemiantys veiksniai, studentų manymu, - darbo patirtis bei asmeniniai ryšiai. Tai akcentavo atitinkamai 16,6 proc. ir 13,1 proc. respondentų. Remiantis šiuo tyrimu, galima teigti, kad nemažai besimokančiųjų pripažįsta išsilavinimo reikšmę bei jo svarbą ieškant darbo, tačiau galima pastebėti, kad, jų manymu, tai nėra vienintelis įsidarbinimą lemiantis veiksnys.

Tyrime dalyvavę studentai yra linkę orientuotis ne tiki į žinias, bet ir į į studijų pragmatiškumą ir tai atitinka bendras pastarojo laikmečio tendencijas, būdingas aukštojo mokslo švietimo įstaigoms. Pavyzdžiui, L.Liukinevičienė, apibendrindama tyrimo „Studijų kokybės Šiaulių universitete struktūra ir kryptingumas“ rezultatus, akcentavo, jog pastarojo laikmečio studentai mažiau dėmesio skiria gilių profesinių žinių įsisavinimui, jų mokymosi prioritetiniai tikslai - sužinoti veiklos principus, įgyti darbo rinkoje pageidaujamo lygio bendruosius gebėjimus. Nustatyta kad nors 27,6 procento apklaustųjų vertino išsilavinimą, kaip pagrindinį sėkmingo įsidarbinimo veiksnį, tačiau 20,3 procento pabrėžė darbo patirties reikšmę.

3. Studentų nepatenkintų poreikių ir lūkesčių aktualumas, jų atitikimas bendrai situacijai Lietuvoje.

Giliau analizuojant studentų nepasitenkinimo praktiniu pasirengimu priežastis buvo pasitelkta 2003 m. Lietuvos lygiu atlikta studija („Absolventų konkurencingumas darbo rinkoje darbo jėgos pasiūlos ir paklausos kontekste“) [48, p. 17]. Lyginamajai analizei aktualūs paminėtos studijos rezultatai pateikti 34 lentelėje.

34 lentelė

Lietuvos absolventų labiausiai stokojami praktiniai gebėjimai absolventų ir darbdavių požiūriu

Praktiniai gebėjimai	*Absolventų atsakymai (N=267), proc.*	*Darbdavių atsakymai (N=277), proc.*
Profesiniai gebėjimai	**51,7**	18,4
Gebėjimai dirbti įvairioje aplinkoje	22,1	19,1
Gebėjimai bendrauti (su klientais, užsakovais ir pan.)	24,7	**22,0**
Informacinių technologijų ir kompiuterinio raštingumo gebėjimai	36,0	15,5
Vadovavimo/administravimo gebėjimai	**49,4**	20,9
Gebėjimai dirbti grupėje (komandoje)	18,0	20,6
Kontrolės ir rezultatų įvertinimo gebėjimai	35,2	**25,6**
Gebėjimai įsisavinti naują techniką ir technologijas	9,9	7,9
Gebėjimai spėti laiku ir kokybiškai atlikti užduotis	18,0	19,9
Gebėjimai spręsti konfliktus	31,1	14,4
Kita	1,9	0,8

Darbdavių išskirtos labiausiai pasigendamos studentų praktinių gebėjimų sritys (jas nurodė daugiau nei 20 proc. apklaustųjų): kontrolės ir rezultatų įvertinimo, bendravimo su klientais bei užsakovais, vadovavimo bei administravimo, o taip pat darbo grupėje (komandoje) gebėjimai.

Absolventai labiausiai akcentavo profesinius gebėjimus bei vadovavimo/administravimo gebėjimus (atitinkamai 51,7 proc. ir 49,4 proc. apklaustųjų). Nemažai studentų mano, jog jiems stinga informacinių technologijų ir kompiuterinio raštingumo, kontrolės ir rezultatų įvertinimo bei konfliktų sprendimo gebėjimų (šių kompetencijų nepakankamumą pažymėjo daugiau nei 30 proc. apklaustųjų).

Galima pastebėti, kad darbdavių ir absolventų nuomonės, vertinant absolventų stokojamus praktinius gebėjimus, gana ryškiai išsiskyrė (ypač vertinant dažniausiai pasikartojančius atsakymus vienoje ir antroje grupėse). Labiausiai darbdavių ir absolventų grupių nuomonės sutapo vertinant studentų stokojamus praktinius gebėjimus dirbti įvairioje aplinkoje, bendrauti su klientais, užsakovais, dirbti grupėje, įsisavinti naują techniką ir technologijas bei spėti laiku ir kokybiškai atlikti užduotis. Apibendrinant reikėtų pastebėti, kad absolventai savo praktinius gebėjimus vertino kritiškiau nei darbdaviai.

Apibūdintas Lietuvos mastu atlikto tyrimo fragmentas leidžia teigti, kad mūsų tyrime dalyvavusių absolventų nuomone jiems labiausiai trūkstami įgūdžiai- savarankiško darbo (23,3 proc.) ir bendradarbiavimo (19,8 proc.) yra labai svarbūs darbdavių požiūriu, todėl labai gerai, kad absolventai juos pakankamai smarkiai išryškina. Galima teigti, kad šiuo atveju pabrėžiant vienų ar kitų įgūdžių stoką pakankamai smarkiai išsiskyrė universitetų bei kolegijų absolventų nuomonės. Universitetų absolventai labiausiai pasigenda bendradarbiavimo ir vadovavimo bei administravimo įgūdžių, kai tuo tarpu kolegijų absolventams stinga savarankiško darbo bei sugebėjimo laiku ir kokybiškai atlikti užduotis (žr.54 psl.).

Analizuojant atlikto tyrimo duomenis, buvo prasminga pasiremti Darbo ir socialinių tyrimo instituto atlikto tyrimo rezultatais [48, p. 13]. Jie byloja, kad 21 proc. aukštąjį išsilavinimą pastaraisiais metais įgijusių ir apklausos metu dirbusių asmenų mano, jog įgytos žinios iš dalies atitinka tai, ko realiai reikia jų darbe, t.y. jie akcentavo žinių, gebėjimų stygių. 17 proc. apklaustųjų nurodė, jog jų turima kvalifikacija bei mokslo įstaigoje įgytos žinios neatitinka darbo vietai, o pagrindinė to priežastis – tai, kad jie dirba ne pagal įgytą profesinę kvalifikaciją. 53 proc. paminėto tyrimo respondentų nurodė, jog mokslo įstaigoje suteiktas pasirengimas praktinei veiklai yra puikus, t.y. jų darbinei veiklai visiškai pakanka įgytų žinių, gebėjimų, įgūdžių.

Absolventų tyrimas parodė, kad tik 20,8 procento absolventų pavyko susirasti visiškai jų kvalifikaciją atitinkantį darbą, net 42,5 procento respondentų susirado darbo vietą, kuri iš dalies atitinka jų įgytą kvalifikaciją, net 26,8 procento nurodė kad darbas neatitinka įgytai kvalifikacijai.

Remiantis šiuo tyrimu, galima teigti, kad šiuo laikmečiu žmonės, o ypač jauni aukštąjį išsilavinimą įgiję specialistai, ne visada įsidarbina pagal savo įgytą specialybę, todėl mokymo institucijai „atspėti“, kokių tiksliai žinių bei įgūdžių reikės studentams jų darbe, praktiškai neįmanoma. Galima pastebėti, kad ilgainiui vis didesnę vertę, formuojant žmogiškąjį kapitalą bei didinant mokymo instituciją baigiančiojo asmens vertę darbo rinkoje turi bendrieji gebėjimai bei asmenybės psichologinė branda (savybės, įgalinančios siekti tikslo, skatinančios iniciatyvumą, leidžiančios lanksčiai prisiderinti prie kitų žmonių bei dirbti kolektyve, komunikabilumas, atsakomybės bei pareigingumo jausmas), o taip pat žmogaus gebėjimas įsisavinti naują informaciją, adaptuotis naujoje aplinkoje.

Apibendrinant galima teigti, kad kiekvienai mokymo įstaigai, tiek universitetui tiek kolegijai, siekiančiai konkurencingumo, išreikšto bendru studentų parengimo darbo rinkai lygiu, svarbu išmokyti jauną žmogų mokytis, nuolat tobulėti bei subrandinti mąstančią, už savo poelgius atsakingą asmenybę.

Šio tyrimo rezultatai, bylojantys apie net 36,6 procentų studentų nepasitenkinimą savo pasirengimu profesinei veiklai, bei 51 procento apklaustųjų nurodoma praktinio pasirengimo stoka, gali būti vertinami kaip nepalankūs veiksniai įmonėms, ketinančioms priimti naujų darbuotojų. Tai pagrįsta prielaida, nes remiantis Darbo ir socialinių tyrimų instituto atliktu tyrimu (2003 m.) [48, p. 6] didžiausios personalo problemos įmonėse per artimiausius kelerius metus – kvalifikuotų darbuotojų stoka (28,7 proc. apklaustųjų), personalo senėjimas (17 proc.) bei jaunų darbuotojų stoka (6,4 proc.). Šio tyrimo rezultatai tarsi leidžia patvirtinti besimokančiųjų nuogąstavimus dėl pasirengimo realiai darbinei veiklai, kurie atspindi ir darbdavių požiūrį į galimybes pasamdyti kvalifikuotą jauną specialistą.

Atliktas tyrimas, remiantis universitetų bei kolegijų studentų nuomonėmis, leido konstatuoti studijų atotrūkio nuo praktikos problemą. Vienas iš galimų šios problemos sprendimo būdų - bendradarbiavimo su darbdaviais, praktikais didinimas, jų įtraukimas į mokymo įstaigos studijų programų rengimą, atsižvelgiant į veiklos pobūdį, įmonės profilį. Remiantis 2003 m. atlikta Darbo ir socialinių tyrimų instituto studija galima teigti, kad tik 3 proc. įmonių aktyviai dalyvauja šioje veikloje, grįstoje partnerystės principais. 12,4 proc. tyrime dalyvavusių įmonių sutiktų plėtoti su mokymo įstaigomis abipusiai naudingus ryšius, o 15,9 proc. apklaustų įmonių vadovų nevertino šios galimybės labai vienareikšmiai, tačiau atsakė „labiau taip negu ne“ [48, p. 23]. Tai reiškia, kad sukūrus tinkamą į tokias įmones orientuotą „motyvacinį lauką“, jos sutiktų dalyvauti rengiant studijų programas bei teikti kitokias praktinio pobūdžio konsultacijas. Tačiau vis dar nemaža dalis įmonių (68,7 proc.) nelinkę šia kryptimi plėtoti bendradarbiavimo su švietimo institucijomis, t.y. akivaizdžiai daugiau kaip pusė įmonių atsisakytų tokios partnerystės galimybės.

Nagrinėjamu klausimu reikšmingi RMU atlikto tyrimo rezultatai [49 p. 13-14]. Pastarajame tyrime pateiktas klausimas, siekiant įvertinti, ar, studentų manymu, jie gali ir moka prisitaikyti nuolat kintančioje darbo rinkoje, bei aplinkoje. Pažymėtina, kad maždaug pusė apklaustųjų neigiamai vertino mokymo proceso adaptyvumą, suteikiamų žinių naujumą bei jų atitikimą esamai situacijai rinkoje, savo gebėjimus greitai prisitaikyti, atsiradus naujoms aplinkybėms.

Tai leidžia teigti, kad studentai (tiek universitetinės, tiek neuniversitetinės pakopos) gana skeptiškai vertina šią mokymo paslaugos teikimo savybę bei mano, kad besimokydami jie nėra tinkamai parengiami dirbti nuolat kintančioje aplinkoje.

4. Apklaustųjų absolventų ateities planų bei planuojamų darbo paieškos būdų palyginimas.

Norint palyginti ir paanalizuoti absolventų ateities planus, buvo pasitelktas 2003-2004 m. LTU atliktas tyrimas „Lietuvos teisės universiteto absolventų įsidarbinimo galimybės“, kuriame taip pat buvo klausimas apie tai, ką ruošiasi veikti absolventai, pabaigę pirmąją studijų pakopą ir gavę bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Nustatyta, kad net 68,2 procento tiriamųjų ruošiasi toliau studijuoti. Tai be abejo labai būdinga teisės studijų krypties absolventams, nes jų galimybės daryti karjerą turint tik bakalauro išsilavinimą yra labai ribotos. Mūsų tyrimas, taip pat parodė studentų norą toliau mokytis ir kartu jau pradėti profesinę veikla. Atitinkamai 63,5 ir 74,75 procento apklaustųjų. Tai rodo, kad tyrime dalyvavę absolventai linkę pradėjus profesinę veiklą, toliau studijuoti ir siekti aukštesnio kvalifikacinio laipsnio.

Remiantis Darbo ir socialinio instituto atlikta studija, galima teigti, kad darbdavių nuomone, pats geriausias būdas ieškoti naujų darbuotojų yra skelbimai spaudoje. Beveik pusė 48,9 proc. verslo (darbdavių) atstovų nurodė, jog apie laisvas darbo vietas įmonė skelbia spaudoje ir tokiu būdu suranda reikiamus darbuotojus. Gana didelis respondentų skaičius nurodė, jog darbuotojai surandami per draugus, gimines, pažįstamus. Tai leidžia manyti, kad neformali rekomendacija bei teigiami atsiliepimai darbdaviams, bei aukštąjį išsilavinimą turintiems specialistams, yra gana svarbūs [48, p. 14]. Mūsų tyrimas parodė, kad studentų pasirenkami būdai ieškoti darbo visiškai sutampa su darbdavių nurodytais geriausiais paieškos būdais, 24 procentai apklaustųjų rinkosi skelbimus spaudoje ir net 34,8 procento respondentų sakė pasiremsią pažįstamų žmonių pagalba ir rekomendacijomis. Galima teigti, kad toks pasirinkimas yra visiškai teisingas ir sutampantis su darbdavių nuomone.

5. Studijas baigusių absolventų įsidarbinimo galimybių palyginimas.

Norint palyginti tyrime dalyvavusių absolventų įsidarbinimo lygį ir galimybes buvo pasinaudota tiek Darbo ir socialinių tyrimų instituto atliktais tyrimais, tiek Mykolo Romerio universiteto Karjeros centro tyrimo duomenimis. Šių tyrimų duomenimis, teisės ir verslo vadybos ir administravimo studentų įsidarbinimo galimybės yra pakankamai aukštos, kaip nurodo Darbo ir

socialinių tyrimų instituto duomenys verslo vadybos absolventų įsidarbinusių pagal specialybę buvo 71,5 procento, o teisės absolventų net 85,7 procento. Aukštas aptariamo rodiklio reikšmes tarp teisės studijų krypčių absolventų sąlygoja santykinai aukštas darbo užmokestis. Jų mokymas labiau specializuotas, suteikiantis mažiau galimybių įsidarbinti kitose veiklos srityse, kurios nesusijusios su teise. Kita vertus teisininkai, tai tos studijų krypties absolventai, kurie darbo vietoje faktiškai nejaučia kitų studijų sričių absolventų konkurencijos. Tai gerokai padidina jų įsidarbinimo galimybes. Tyrimas rodo, jog darbo rinka vis dar yra imli šių studijų sričių specialistams. Tą pačią padėtį atspindi ir Mykolo Romerio universitete atliktas tyrimas, jo duomenimis net 85 procentai universiteto absolventų sėkmingai įsidarbina po studijų, pagal jiems suteiktą profesinę kvalifikaciją.

Mūsų tyrimas parodė gerokai mažesnius absolventų įsidarbinimo rodiklius. Buvo nustatyta, kad įsidarbinusių pagal įgytą specialybę buvo 63,3 procento visų apklaustųjų absolventų. Tų respondentų, kurių darbo vieta visiškai atitinka įgytą kvalifikaciją buvo 20,8 procento, iš dalies attinką- 42,5 procento. Galima daryti prielaidą, kad ši situacija yra sąlygota tuo, kad tyrime dalyvavo ir kolegijų ir universitetų absolventai, kurių galimybės iš karto įsidarbinti pagal įgytą kvalifikaciją yra pakankamai skirtingos. Teisę baigę kolegijų absolventai, dėl dabartinės sistemos, neturi galimybės pretenduoti į daugelį teisinės srities darbo vietų ir tai labai riboja jų pasirinkimą, bei galimybes. Tuo remiantis, galima teigti, kad reikėtų remiantis Europos šalių, turinčių binarinę aukštojo mokslo sistemą, patirtimi įteisinti profesinio bakalauro kvalifikacinį laipsnį ir tuo mūsų šalies aukštojo mokslo sistemą suderinti su kitų Europos Sąjungos šalių sistemomis. Be jokio abejonės, reikėtų išspręsti kolegijų absolventų tęstinių studijų problemą. Dar viena tyrimų skirtumų galimybė yra ta, kad aukščiau minėtose tyrimuose dalyvavo ir antrosios pakopos absolventai, o mūsų tyrimas apėmė tik pirmosios pakopos studentus, bei kolegijų absolventus.

IŠVADOS

1. Tyrimas parodė, kad svarbiausi tyrime dalyvavusių studentų studijų programos pasirinkimo motyvai buvo socialiniai ekonominiai. Pagal atsakymų dažnumą pirmoje vietoje buvo studijų programos pasirinkimo motyvas- tikėjimas, jog pasirinkta specialybė užtikrins norimo pobūdžio ir gerai apmokamą darbą (58 proc.), antroje- tikėjimas, kad pasirinkta specialybė užtikrins lengvą įsidarbinimą po studijų (27,3 proc.), trečioje- įsitikinimas, kad studijuojama specialybė yra prestižinė (14,8 proc.)
2. Daugelis respondentų savo mokymosi įstaigą vertino gerai (61,5 proc.), pastebėta, kad aukščiausius vertinimo balus savo mokymo įstaigai skyrė universitetų absolventai (15 proc.), kai tuo tarpu kolegijų absolventai apsiribojo balais gerai (32 proc.) ir labai gerai (20 proc.). Galima daryti išvadą, kad nors kolegijų absolventai nesuteikė savo mokymo įstaigoms puikaus įvertinimo, tačiau tiek universitetų tiek kolegijų studentai savo mokymosi įstaigą vertina gerai.
3. Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma Vilniaus ir Mykolo Romerio universitetų studentų, esant galimybei, nekeistų savo mokymosi įstaigos atitinkamai 77 ir 83 procentai. Kolegijų absolventai beveik tolygiai pasiskirstė į tuos kurie esant galimybei pakeistų mokymosi įstaigą (29,5 proc.), tuos kurie nežino (29 proc.) ir kurie nekeistų (41 proc.). Galima daryti išvadą, kad vis dėlto dauguma kolegijų absolventų pakeistų mokymosi įstaigą, tačiau tai dažniausiai ne mokymosi įstaigos problemos, o dabartinės švietimo sistemos problema, nes kolegijų absolventai neturi savo veiklos nišos ir nėra vertinami kaip lygiaverčiai konkurentai universitetų absolventams.
4. Tyrime išsiaiškinta, kad savo konkurencingumą darbo rinkoje geriausiai vertina Mykolo Romerio universiteto studentai, net 67 procentai, jį įvertino puikiai. Tuo tarpu kolegijų absolventai savo konkurencingumą darbo rinkoje vertindami dešimties balų sistemoje dažniausiai vertina 8 (24,5 proc.), 7 (20 proc.) ar net 6 (15 proc.) balais. Galima daryti išvadą, kad universitetų absolventai jaučiasi labiau užtikrinti ir galintys konkuruoti dabartinėje darbo rinkoje, nei kolegijų absolventai. Ši situacija išryškina dabartinės aukštojo mokslo sistemos dvinariškumo problemas.
5. Tyrimo rezultatai parodė, kad dauguma studentų pabaigę studijas ruošiasi dirbti 74,75 procentai, tačiau galima pastebėti, kad net 63,5 procento apklaustųjų norėtų ir pratęsti savo studijas. Šiuo atveju didelių skirtumų tarp universitetų ir kolegijų neišryškėjo. Tiek universitetus, tiek kolegijas bebaigiančių absolventų dauguma ruošiasi dirbti, tuo pačiu pratęsdama studijas. Ypatingai ši tendencija išryškėja tarp teisę studijuojančių absolventų. Dar vienas pastebėtas aspektas, tai Vilniaus teisės ir verslo kolegijos absolventų net 37

procentai apklaustųjų nurodė išvyksiantys iš Lietuvos. Galima daryti prielaidą, kad pakankamai nemaža jų dalis ruošiasi ne tik uždarbiauti užsienyje, tačiau tuo pačiu ir pratęsti studijas koledžuose, kurie suteikia galimybę per vienerius metus mūsų kolegijų absolventams įgyti bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Tai rodo grėsmę, kad neišsprendus kolegijų absolventų studijų tęstinumo problemos, gali prasidėti pakankamai didelis būtent kolegijų absolventų nutekėjimas į užsienį, kuris nėra pageidaujamas reiškinys Lietuvos ekonomikos ir vystymosi atžvilgiu.

6. Nustatyta, kad dažniausias būdas, kurį renkasi absolventai darbo paieškoms, yra pažįstamų ir giminių rekomendacijos (34,8 proc.) bei skelbimai spaudoje (24 proc.). Tyrimas parodė, kad būdas kuriuo ieškoma darbo paknakamai daug priklauso nuo absolvento amžiaus. Jauniausioje tiriamųjų grupėje (20-25 m.) į darbo biržą ruošiasi kreiptis 17,8 procento absolventų, kai vyriausieji (30-35 m.) - tik 3,6 procento apklaustųjų. Galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra labai svarbi ir gaji rekomendacijų, bei patarimų sistema. Daugelis respondentų tikisi jos pagalba susirasti sau būsimą darbovietę.
7. Tyrimo metu paaiškėjo, kad dauguma universitetuose studijuojančių absolventų norėtų įsidarbinti valstybinėse įstaigose, taip nurodė net 67,5 procento apklaustų universitetų studentų. Kolegijų absolventai galimybę dirbti valstybinėje įstaigoje rinkosi tik 5,5 procento, jiems buvo patrauklesnis privatus sektorius. Galimybę dirbti privačioje įstaigoje pasiriko 72 procentai apklaustų kolegijų studentų. Galima daryti išvadą, kad universitetų ir kolegijų absolventai savo ateitį mato visiškai skirtinguose darbo rinkos sektoriuose, tai sąlygoja ne tik jų norai bet ir šiuo metu galiojantys įstatymai neleidžiantys žmonėms su aukštuoju neuniversitetiniu išsilavinimu pretenduoti į valstybės tarnybą.
8. Nagrinėjant respondentų numatomas užimti pareigas, galima daryti išvadą, kad dauguma universitetų absolventų save mato vidutinio lygio tarnautojo pareigose (58 proc.), kai kolegijų absolventai renkasi administratoriaus (26,5 proc.) ar vadybininko (36,5 proc.) pareigas.
9. Iš praktinių gebėjimų universitetų absolventai labiausiai pasigenda bendradarbiavimo įgūdžių (VU-39 proc., MRU- 38 proc.), kai tuo tarpu kolegijų absolventų manymu, jiems labiausiai trūksta savarankiško darbo (po 25 proc.) bei kontrolės ir rezultatų įvertinimo gebėjimų (VTVK- 24 proc., KSMK- 22 proc.).
10. Praktinių užsiėmimų ir praktinio pasirengimo stygių pažymėjo ir dar studijuojantys ir jau studijas baigę absolventai. Dažniau nei vidutiniškai praktinių užsiėmimų stygių akcentuoja universitetų absolventai (VU- 46 proc., MRU- 54 proc.). Kolegijų absolventai pasigenda savarankiškų užduočių (VTVK- 45 proc., KSMK- 35 proc.). Šie respondentų vertinimai yra

pakankamai rimtas signalas studijų programų tobulinimui tiek universitetuose, tiek kolegijose, keičiant paskaitų ir praktinių užsiėmimų struktūrą bei santykį.

11. Vertinant veiksnius, labiausiai įtakojančius aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbinimą nustatyta, jog svarbiausiu įsidarbinimo faktoriumi respondentai laiko išsilavinimą (27 proc.). Antroje vietoje yra darbo patirtis, bei asmeniniai ryšiai- atitinkamai 20,3 ir 20,1 procento. Tai leidžia teigti, kad praktiniai įgūdžiai darbinėje veikloje yra beveik tiek pat svarbūs, kaip ir išsilavinimas.
12. Paprašyti pažymėti pagrindines priemones, kaip aukštoji mokykla galėtų padėti absolventų įsidarbinimui, universitetų absolventai daugiausiai rinkosi atsakymą daugiau dėmesio skirti mokomųjų praktikų organizavimui (29 proc.), kai tuo tarpu daugiausiai kolegijų absolventų pasisakė už studijų kokybės gerinimą (32 proc.). Nepriklausomai nuo mokymo įstaigos pakankamai daug studentų rinkosi atsakymą- labiau derinti studijų programas su darbo rinkos poreikiais (16,8 proc. visų respondentų).
13. Tyrimas parodė, jog apklaustųjų padėtis darbo rinkoje yra palyginti nebloga. Tyrimo metu jau dirbo 66,3 procento absolventų. Tai liudija apie pakankamai aukštas tiriamų studijų krypčių absolventų įsidarbinimo galimybes. Įsidarbinimo lygis tarp baigusių teisę absolventų (61,4 proc.) yra šiek tiek mažesnis nei tarp verslo vadybą ir administravimą baigusių absolventų (78,9).
14. Tyrimas parodė skirtumus tarp skirtingas aukštąsias mokyklas baigusių absolventų ir jų įsidarbinimo lygio. Daugiausiai įsidarbinusių absolventų buvo iš Klaipėdos socialinių mokslų kolegijos (85,9 proc.) ir Vilniaus teisės ir verslo kolegijos (68,9 proc.), tuo tarpu mažiausiai dirbo Mykolo Romerio universiteto absolventų (31 proc.). Tačiau pagal specialybę įsidarbinusių buvo daugiausiai tarp Vilniaus universiteto absolventų (57,9 proc.).. Nustatyta, kad tarp įsidarbinusių absolventų atitinkantį savo įgytą kvalifikaciją darbą daugiausiai yra gavę Vilniaus universiteto absolventų (49,1 proc.), šiuo atveju kolegijų absolventų rodikliai yra gerokai žemesni (VTVK-15,1 proc., KSMK- 14,8 proc.). Tarp absolventų, kurių daro vieta iš dalies atitinka jų įgytą kvalifikaciją, daugiausiai buvo Mykolo Romerio universiteto absolventų (44,8 proc.). Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad nors tarp kolegijų absolventų įsidarbinusių skaičius yra didžiausias, tačiau jų darbo vieta dažnai neatitinka įgytos kvalifikacijos ir išsilavinimo. Galima daryti prielaidą, kad kolegijų absolventai pakankamai dažnai įsidarbina ne pagal studijuotą specialybę ar dirba tik šiek tiek su ja susijusį darbą
15. Vertinant kolegijų absolventų padėtį darbo rinkoje, iškyla klausimas, ar kolegijas baigę asmenys pajėgia ir gali konkuruoti su universitetus baigusiais asmenimis. Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad bendras įsidarbinimo lygis yra net šiek tiek aukštesnis nei

tarp universitetų absolventų, tačiau įsidarbinusių pagal specialybę yra gerokai aukštesnis tarp universitetus baigusių absolventų. Be jokios abejonės universitetinis išsilavinimas automatiškai neužtikrina jas baigusiam absolventui greito ir gero įsidarbinimo, tačiau jis turi geresnes startines pozicijas ir galimybes nei kolegijų absolventai.

REKOMENDACIJOS

1. Skatinti visas aukštąsias mokyklas atnaujinti studijų programas, adaptuojant jas šiuolaikinės darbo rinkos poreikiams ir keičiant paskaitų ir praktinių užsiėmimų struktūrą bei santykį.
2. Sustiprinti Lietuvos kolegijų teikiamą išsilavinimą, pabrėžiant jų specifinį profesinį pobūdį, gerinant studijų kokybę. Kolegijoms reikėtų ne stengtis tapti mažais universitetais, bet susitelkti ties sritimis, kuriose jos turi pranašumų. Tuo būdu kolegijos prisidėtų prie Lietuvos visuomenės augimo. Nepaisant to, reikia oficialiai įtvirtinti kolegijų bei universitetų teikiamo išsilavinimo sąveiką bei studentams užtikrinti skaidrumą. Todėl rekomenduotina, kad kaip įmanoma greičiau būtų skurta kolegijų bei universitetų kreditų perkėlimo sistema.
3. Didinti studento – aukštosios mokyklos- darbdavio sąveikas, didinančias aukštųjų mokyklų absolventų adaptaciją darbo rinkoje.
4. Aiškiau apibrėžti universitetų bei kolegijų misijas, kas padėtų tiek studijuoti besiruošiantiems abiturientams, tiek darbdaviams.

LITERATŪRA

1. Bagdanavičius J. (2002) Žmogiškasis kapitalas: mokymo metodinė priemonė. Vilnius: Vilniaus Pedagoginio universiteto ekonomikos katedra, p. 7- 59.
2. Becker G., Anderson J. (2002) Human capital. Chicago: Stranford university, p.5-8.
3. Dabartinis lietuvių kalbos žodynas. (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, p.967
4. Degutis A. (1992). Laisvoji rinka. Kaunas: KTU leidykla, p. 1-30.
5. Denny K. The effects of human capital on social capital: a cross- country nalysis (2003) // the institute for fiscal studies
6. Employment in Europe. Recent trends and prospects. Luxemborg, Officiale Publication of the European Communities, 2002.
7. Erenberg R. Dž., Smit R. (1996) Sovremenaja ekonomika truda. Teorija i gosudarrstvenaja politika. Moskva.
8. G.G. Melikjana, R.P.Kolosova. (1996) Ekonomika truda i trudovie otnošenija. Moskva.
9. Gliožerienė A. (2005). Kolegijos grumiasi už vietą po saule // Klaipėda Nr. 10, p. 3-4.
10. Gruževskis B., Beliackienė G. Employment and Labour Market in Lithuania. Turin, 1999.
11. Gruževskis B., Čėsnaitė B., Pocius A. *ir kt. (2000)* Darbo jėgos konkurencingumo politikos tobulinimas Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą. Darbo ir socialinių tyrimų instituto mokslinio tyrimo ataskaita. Vilnius,.
12. Gruževskis B., Čėsnaitė B., Pocius A., Stankevičienė A. ir kt. (1999) Specialistų su aukštuoju išsilavinimu poreikio prognozės tyrimas. Darbo ir socialinių tyrimų instituto mokslinio tyrimo ataskaita . Vilnius.
13. Gruževskis B.,Okunevičiūtė – Neverauskienė L. (2005) Jaunimo integracijos į darbo rinką problemos Darbo ir socialinių tyrimų instituto mokslinio tyrimo ataskaita. Vilnius.
14. Youth unemployment: a universal problem. Worlife report (United Nations) (2000,12).
15. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex, p.400.
16. Kokia darbo jėgos paklausa Lietuvoje. “Darbo biržos naujienų priedas”. Vilnius, 2003.
17. Lyberis A. (1980). Sinonimų žodynas. Vilnius:Mokslas, p.505
18. LR Švietimo įstatymas. - 2003.
19. Lusthausas CH. (1997). Institucijų galimybės // Švietimo vadyba. Vilnius: Solertija, p.42-51, (Švietimo studijų sąsiuvinis. Nr. 1, 99 p.).

20. Merkys G. (19950. Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys (paskaitų konspektas), Šiauliai. P 40.
21. Mitrikas A. Socialinė ekonominė padėtis ir jos ateities vizija. Lietuvos socialinės panoramos kontūrai. V., 1998, p. 80-92.
22. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas. Europos bendrijų komisija. Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija. 2001.
23. Mrazauskienė B., Kazlauskienė A. Darbo jėgos problemos globalizacijos sąlygomis. / Ekonomika ir Vadyba - 2002: Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga. – Kaunas, 2001.
24. Nečiūnienė L. (2000). Vartojiška lietuvio kultūra // Verslo žinios. Priedas- Karjera ir vadyba, nr. 1, p. 1-2.
25. Paslaugos 2002. Statistikos departamentas prie Lietuvos respublikos Vyriausybės. Vilnius, 2003, p. 77.
26. Pocius A. Aukštąjį mokslą baigusių specialistų padėties darbo rinkoje tyrimai. Straipsnių rinkinys (konferencijos "Lietuvos sociologija amžių sandūroje" medžiaga. Filosofijos ir sociologijos institutas). -V., 2001 p.316-325.
27. Pocius A. Jaunimo padėtis darbo rinkoje. Straipsnių rinkinys (konferencijos "Jaunimo vertybinės orientacijos" medžiaga. Socialinių tyrimų institutas). -V., 2003 p.40-50.
28. Pocius A. Specialistų su aukštuoju išsilavinimu padėties darbo rinkoje įvertinimas: žvilgsnis į retrospektyvą statistinių duomenų kontekste. Darbo biržos naujienos. 2003 Nr.1, p.15-17.
29. Pruskus V. Sociologija. Teorija ir praktika. Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija, 2004.
30. Pukelis K. (2002) Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Vilnius: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, Nr. 6.
31. Pukelis K., Punziene A. (2002) Vocational Counselling For the career designing: Change of Paradigms // Vokational education: reseach and reality, No.5.
32. Pinok truda i socialnaja politika v Centralnoi i Vostočnoi Evrope. Perechodni period i dalneišee pazvitie. Pod redakciei Nikolassa Borra (1997) Moskva.
33. Samalavičius A. Universiteto idėja ir akademinė industrija. Vilnius, 2003.
34. Stoner J.A.F., Freeman R.E., Gilbert D.R. (2001). Vadyba . Kaunas: Poligrafija ir informatika, p. 662.
35. Some implications of human and social capital building in the knowledge society for employment and social inclusion policies. (2003). European Commission, Brussels.

36. Šileika A., Gruževskis B., Čėsnaitė B., Pocius A., ir kt. Darbo jėgos konkurencingumo politikos tobulinimas Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą: Darbo ir socialinių tyrimų instituto mokslinio tyrimo ataskaita. – Vilnius, 2000.
37. Šileika A., Gruževskis B., Čėsnaitė B., Pocius A., ir kt. Specialistų su aukštuoju išsimokslinimu poreikio prognozės tyrimas: Darbo ir socialinių tyrimų instituto mokslinio tyrimo ataskaita. – Vilnius, 1999.
38. Šileika A., Gruževskis B., Čėsnaitė B., Pocius A., ir kt. Specialistų konkurencingumas darbo rin koje: Darbo ir socialinių tyrimų instituto mokslinio tyrimo ataskaita. – Vilnius, 2002.
39. Tamošiūnas T. (2003). Socialinių tyrimų kvalifikacinis darbas: įvado struktūra. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 45-80.
40. Targamadzė V. (1996). Švietimo organizacijų elgsena. Kaunas: Technologija, p.146.
41. Tarptautinių žodžių žodynas / Vyriausioji enciklopedijų redakcija. (1985). Vilnius: Požėlos spaustuvė, p. 525.
42. Tijūnaitienė R. (2001). Metodiniai patarimai rašantiems kursinius, kvalifikacinius darbus. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, p. 36.
43. Vaitkevičiūtė, V. (1999). Tarptautinių žodžių žodynas – I tomas. Vilnius: Žodynas, p. 707.
44. Vaitkevičiūtė, V. (2000). Tarptautinių žodžių žodynas – II tomas.Vilnius: Žodynas, p. 672.
45. Vasiliauskas, A. (2001). Prognozavimas ir strateginis valdymas. Kaunas: Technologija, p. 186.
46. Večkienė N., Jucevičienė P. ir kiti Švietimo vadybos įvadas (1996). Kaunas: Technologija, p. 255.
47. Vilpišauskas, Ramūnas, Nakrošis, (2003) Vitalis. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka, Vilnius: Eugrimas.
48. Želvys R. Švietimo vadybos raida ir aktualios dabarties problemos (1999) // Pedagogika. T-38, p. 14-28.
49. Želvys R., Būdienė V., Čėsnaitė B. (2003) Švietimo politika ir monitoringas. Vilnius: Garnelis, p. 29-33.
50. Želvys R., Žilinskaitė R. (2003) Studijų reormų Lietuvoje anlizė: tyrimas. Vilnius.
51. Žmogiškųjų išteklių vadyba privačiose įmonėse. – V., Profesinio mokymo informacinė tarnyba, 2001.

Kiti šaltiniai:

48. Tyrimo „Universitetų absolventų konkurencingumas darbo rinkoje darbo jėgos pasiūlos ir paklausos kontekste (darbdavių ir jų įmonėse dirbančių absolventų apklausos duomenis)“ rezultatų pristatymas. (2003). *Seminaro medžiaga.* Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija Darbo ir socialinių tyrimo institutas, p. 30.

49. Tyrimo “Lietuvos teisės universiteto studentų įsidarbinimo galimybės” rezultatų pristatymas (2003). Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.

50. www.smm.lt

51. www.mokslas.lt

52. www.leonardo.lt

53. www.socrates.lt

54. www.ldb.lt

PRIEDAI

1 Priedas

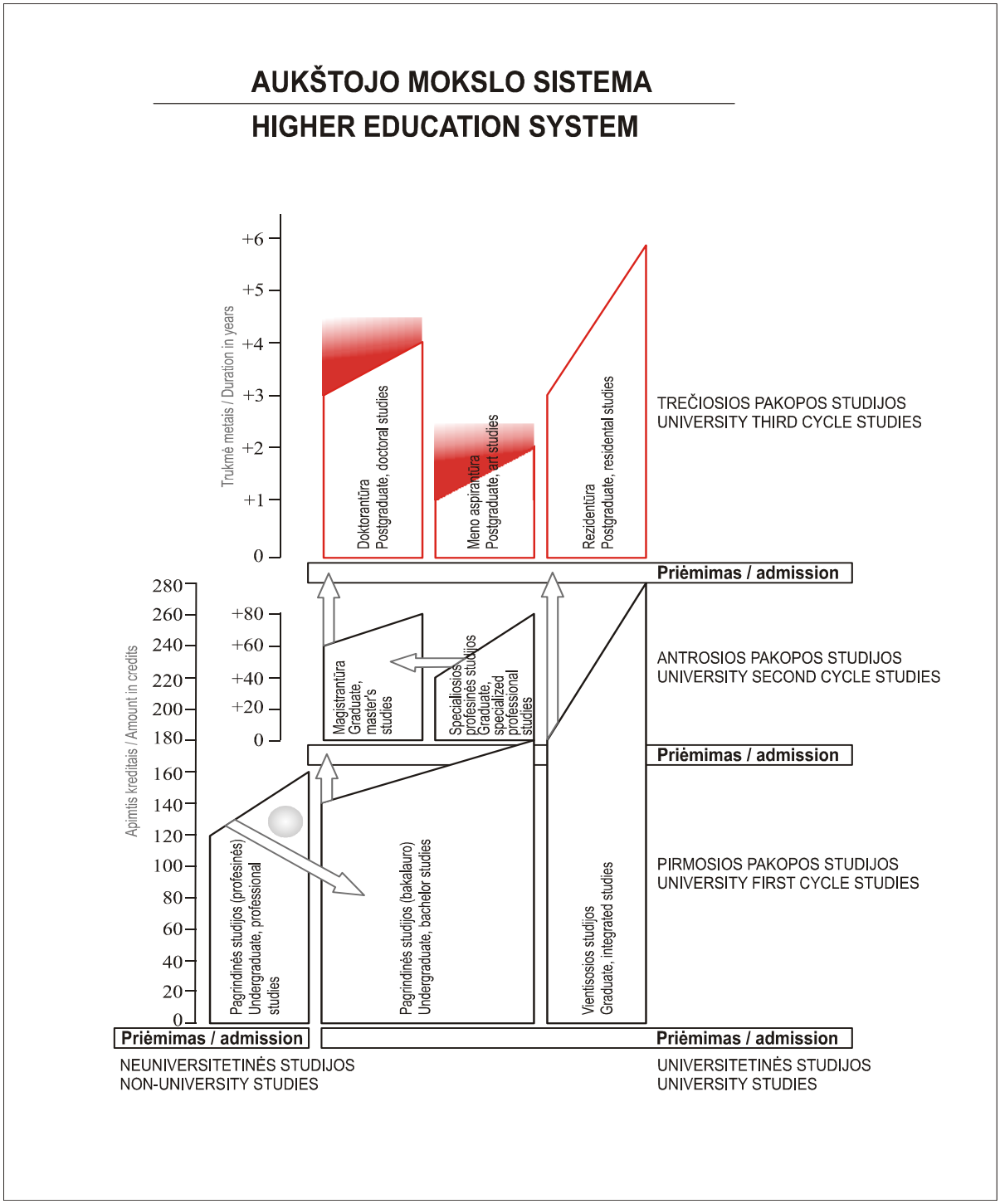
AUKŠTOJO MOKSLO SISTEMA
HIGHER EDUCATION SYSTEM
Trukmė metais / Duration in years
+6
+5
+4
+3
+2
+1
0
Doktorantūra
Postgraduate, doctoral studies
Meno aspirantūra
Postgraduate, art studies
Rezidentūra
Postgraduate, residental studies
TREČIOSIOS PAKOPOS STUDIJOS
UNIVERSITY THIRD CYCLE STUDIES
Priėmimas / admission
Apimtis kreditais / Amount in credits
280
260
240
220
200
180
160
140
120
100
80
60
40
20
0
+80
+60
+40
+20
0
Magistrantūra
Graduate,
master's
studies
Specialiosios profesinės studijos
Graduate,
specialized
professional
studies
ANTROSIOS PAKOPOS STUDIJOS
UNIVERSITY SECOND CYCLE STUDIES
Priėmimas / admission
Pagrindinės studijos (profesinės)
Undergraduate, professional
studies
Pagrindinės studijos (bakalauro)
Undergraduate, bachelor studies
Vientisosios studijos
Graduate, integrated studies
PIRMOSIOS PAKOPOS STUDIJOS
UNIVERSITY FIRST CYCLE STUDIES
Priėmimas / admission
Priėmimas / admission
NEUNIVERSITETINĖS STUDIJOS
NON-UNIVERSITY STUDIES
UNIVERSITETINĖS STUDIJOS
UNIVERSITY STUDIES

2 priedas

ANKETOS KODAS			

ANKETA AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ ABSOLVENTAMS

Anketoje pateikti klausimai su galimais atsakymais į juos. Apveskite Jums tinkamą atsakymą. Jei tokio atsakymo varianto nėra, jį parašykite. Prašytume išsamiai atsakyti į visus pateiktus klausimus. Anketa anoniminė. Tyrimo rezultatai bus panaudoti tiriant absolventų įsidarbinimo galimybes ir jų konkurencingumą darbo rinkoje.

Dėkojame už pagalbą

1	**Jūsų amžius**
1	20-25 metai
2	25-30 metai
3	30-35 metai

2	**Jūsų lytis**
1	Vyras
2	Moteris

3	**Studijų programa**
1	Teisė
2	Verslo vadyba ir administravimas

4	**Bendras darbo stažas:**
1	Neturiu
2	Iki metų
3	Nuo 1 iki 3 metų
4	Nuo 3 iki 5 metų.
5	Nuo 5 iki 10 metų
6	10 ir daugiau metų

5	**Įvertinkite savo studijų pasiekimus**
1	Labai geri
2	Geri
3	Vidutiniški

6	Įvertinkite 10-balėje savo mokymo įstaigą (1- reiškia labai blogas, o 10 – labai geras)								
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**

7	**Kas Jus paskatino rinktis studijuojamą specialybę:**
1	Prestižas
2	Pasirinkta specialybė užtikrina norimo pobūdžio ir gerai apmokamą darbą
3	Galimybė lengvai įsidarbinti po studijų
4	

8	**Ką planuojate veikti, pabaigę studija?**
1	Dirbti
2	Toliau studijuoti
3	Išvykti iš Lietuvos
4	

9	**Kokioje įstaigoje ruošiatės dirbti ar dirbate?**
1	Valstybinėje
2	Privačioje
3	Kita

10	**Kokiais būdais ieškosite darbo?**
1	Skelbimai spaudoje
2	Siųsite savo CV į nužiūrėtas darbovietes
3	Padės pažįstami
4	Kreipsitės į darbo biržas
5	Pasilikau dirbti po praktikos
6	Kita

11	**Kokių pareigų tikitės būsimoje darbovietėje?**
1	Vadovas
2	Vidutinio lygio tarnautojas
3	Administratorius
4	Vadybininkas
5	Kita

12	Įvertinkite 10-balėje sistemoje savo išsilavinimo konkurencingumą darbo rinkoje (1- reiškia labai blogas, o 10 – labai geras)								
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**

13	**Kokie, Jūsų nuomone, yra svarbiausi įsidarbinimo veiksniai?**
1	Darbo patirtis
2	Asmeninės savybės
3	Išsilavinimas
4	Įgyta specialybė
5	Asmeniniai ryšiai
6	Regiono ekonominė padėtis

14	Įvertinkite 10-balėje sistemoje kiek Jūsų pasirinkta specialybė atitinka dabartinio ūkio poreikius (1- reiškia labai blogas, o 10 – labai geras)								
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**

15	**Ko, Jūsų nuomone, nepakanka studijų metu įgyto pasirengimo profesinei veiklai?** *(Nurodykite svarbiausią)*
1	Teorinių žinių
2	Praktinių užsiėmimų
3	Savarankiško darbo įgūdžių
4	Kita

16	**Kokių įgūdžių Jums labiausiai trūko?**
1	Savarankiško darbo
2	Bendradarbiavimo
3	Gebėjimo dirbti grupėje
4	Gebėjimo laiku ir kokybiškai atlikti užduotis
5	Vadovavimo, administravimo
6	Kontrolės ir rezultatų įvertinimo
7	Informacinių technologijų valdymo
8	

17	**Kokiomis priemonėmis aukštoji mokykla galėtų padėti savo abiturientų įsidarbinimui?**
1	Labiau derinti studijų programas su darbdaviais
2	Gerinti studijų kokybę
3	Didinti mokymo intensyvumą
4	Daugiau dėmesio skirti mokomosioms praktikoms
5	Ugdyti studentų asmenines savybes
6	Informuoti studentus apie potencialias darbo vietas
7	Atnaujinti paskyrimų į darbo vietas sistemą
8	Kita

18	**Jeigu turėtumėte galimybę, ar keistumėte mokymo įstaigą?**
1	Taip
2	Ne
3	Nežinau

19	**Norėdami susisiekti su Jumis rudenį, prašome palikti savo kontaktinius duomenis**
1	Telefonas
2	Elektroninis paštas

3 priedas

AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ ABSOLVENTŲ PADĖTIS DARBO RINKOJE

ANKETOS KODAS			

Dėkojame Jums už dalyvavimą pirmoje apklausoje ir norime sužinoti kaip Jums sekasi po studijų baigimo. Šiuo tikslu prašome užpildyti šią anketą. Apveskite Jums tinkamą atsakymą. Jei tokio atsakymo varianto nėra, jį parašykite. Prašytume išsamiai atsakyti į visus pateiktus klausimus.

Dėkojame už pagalbą

1	**Kokią specialybę įgijote**
1	Teisė
2	Verslo vadyba ir administravimas

2	**Kokią mokymosi įstaigą baigėte**
1	Vilniaus universitetą
2	Mykolo Romerio universitetą
3	Vilniaus teisės ir verslo kolegiją
4	Klaipėdos socialinių mokslų kolegiją

3	**Ar įsidarbinote?**
1	Taip
2	Pradėjau savo verslą
3	Dirbau, dabar nedirbu
4	Ne, iki šiol nedirbu

4	**Ar dirbate pagal specialybę**
1	Taip
2	Ne

5	**Ar Jūsų įgyta kvalifikacija pilnai atitinka darbo vietos reikalavimus?**
1	Pilnai atitinka
2	Neatitinka
3	Iš dalies atitinka
4	Neatitinka, nes dirbu ne pagal įgytą kvalifikaciją

6	**Kaip vertinate savo pasirengimą profesinei veiklai**
1	Pakankamas
2	Daugiau pakankamas, nei nepakankamas
3	Nepakankamas
4	Daugiau nepakankamas, negu pakankamas

7	**Ko Jums labiausiai trūko profesiniame pasirengime**
1	Teorinių žinių
2	Profesinio pasirengimo
3	Asmeninių savybių
4	Kita

Esame labai dėkingi už pagalbą vykdant mūsų tyrimą ir linkime Jums sėkmės profesinėje veikloje.